

Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen
apuvälineiden luovutusperusteet

Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet

– Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille

Elokuu 2018

Versio 2.2

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-3989-9

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	1.10.2018	
Tekijät	Valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmän asiantuntijaryhmä		
Julkaisun nimi	Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet. Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 35/2018		
Diaari/hankenumero	STM010:00/2015	Teema	
ISBN PDF	978-952-00-3989-9	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3989-9		
Sivumäärä	170	Kieli	Suomi
Asiasanat	Lääkinällinen kuntoutus, apuvälineet, luovutusperusteet, ohjeet		
Tiivistelmä	<p>Valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmän asiantuntijaryhmä on saanut valmiiksi mittavan oppaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta. Opas julkaistaan sähköisesti Valtioneuvoston kanslian Julkaisut-sivuilla. On suositeltavaa, että alueet, joissa on tehty apuvälineiden luovutusoppaita, mukauttavat käytäntöjään yhdenmukaisiksi valtakunnallisten apuvälineiden luovutusperusteiden kanssa.</p> <p>Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet ovat ensisijaisesti tarkoitettu apuvälinetyötä tai -päätöksiä tekeville, mutta myös ohjeiksi asiakkaille. Apuvälinettä myönnettäessä lähtökohtana on aina yksilöllinen tarveharkinta. Oppaan tavoitteena on yhtenäistää lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteita ja olla arjen apuvälinetyön tukena.</p> <p>Vaikka valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmän työ loppuu 31.12.2018, luovutusperusteita päivittävä työryhmä jatkaa FT Kaija Jokelan (HUS:n Apuvälinekeskus) johdolla. Työryhmään kuuluu asiantuntijoita sairaanhoitopiireistä ja Vammaisneuvostosta. Oppaan sisältöä päivitetään kahdesti vuodessa, ja ehdotuksia voi tehdä myös päivitystyöryhmän ulkopuolelta. Oppaan kappaleessa 6 on kuvattu, miten päivitysehdotuksia voi esittää.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	1.10.2018	
Författare	Sakkunniggruppen inom arbetsgruppen för nationell tillgång till vård och de enhetliga grunderna för vård		
Publikationens titel	Nationella grunder för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering. Handbok för yrkesfolk som arbetar med hjälpmedel och anvisningar till klienter		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 35/2018		
Diarie-/projektnummer	STM010:00/2015	Tema	
ISBN PDF	978-952-00-3989-9	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3989-9		
Sidantal	170	Språk	finska
Nyckelord	Medicinsk rehabilitering, hjälpmedel, grunder för överlämnande, anvisningar		
Referat	<p>Sakkunniggruppen inom arbetsgruppen för nationell tillgång till vård och de enhetliga grunderna för vård har färdigställt en omfattande handbok om överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering. Handboken publiceras elektroniskt på Statsrådets kanslis webbsida Publikationer. Det är rekommendabelt att de regioner som utarbetat handböcker för överlämnande av hjälpmedel anpassar sina rutiner så att de blir enhetliga med de nationella grunderna för överlämnande av hjälpmedel.</p> <p>De nationella grunderna för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering riktar sig i första hand till de som arbetar med eller fattar beslut om hjälpmedel, men även som anvisningar till klienter. Utgångspunkt vid beviljandet av hjälpmedel är alltid individuell behovsprövning. Syftet med handboken är att förenhetliga grunderna för beviljande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering och utgöra ett stöd för hjälpmedelsarbetet i vardagen.</p> <p>Även om arbetet för arbetsgruppen för nationell tillgång till vård och de enhetliga grunderna för vård upphör den 31 december 2018, fortsätter den arbetsgrupp som uppdaterar grunderna för beviljande under ledning av FD Kaija Jokela (HNS Hjälpmedelscentral). I arbetsgruppen medverkar sakkunniga från sjukvårdsdistrikten och delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Innehållet i handboken uppdateras två gånger per år, och även personer utanför uppdateringsgruppen kan komma med förslag. Kapitel 6 i handboken beskriver hur man kan lägga fram förslag till uppdatering.</p>		
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		1.10.2018
Authors	National expert group of the working group on treatment availability and uniform criteria for access to treatment		
Title of publication	National criteria for the provision of medical rehabilitation aids. A guide for professionals working with medical aids and guidelines for clients.		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 35/2018		
Register number	STM010:00/2015	Subject	
ISBN PDF	978-952-00-3989-9	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3989-9		
Pages	170	Language	Finnish
Keywords	Medical rehabilitation, aids, provision criteria, guidelines		
<p>Abstract</p> <p>The national expert group of the working group on treatment availability and uniform criteria for access to treatment has completed an extensive guide on the provision of medical rehabilitation aids. The guide is being published electronically on the Publications page of the Prime Minister's Office's website. It is recommended that practices be harmonised with the national criteria for the provision of medical aids in areas with existing guides on the provision of medical aids.</p> <p>The national criteria for the provision of medical rehabilitation aids are primarily intended for those involved in work or decision-making related to medical aids, but the criteria are also meant to serve as guidelines for clients. The provision of medical aids is always based on an individual needs assessment. The aim of the guide is to harmonise the criteria for the provision of medical rehabilitation aids and support everyday medical aid work.</p> <p>Although the work of the national working group on treatment availability and uniform criteria for access to treatment will end on 31 December 2018, the working group updating the provision criteria will continue operating under the direction of Kaija Jokela, Ph.D. (HUS Assistive Device Center). The working group includes experts from hospital districts and the Disability Council. The content of the guide will be updated twice a year, and proposals for updates can also be submitted by parties other than the update working group. The procedure for submitting update proposals is described in section 6 of the guide.</p>			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	24
2	Toimintakyky apuvälinepalvelun perustana.....	25
3	Apuvälinepalveluprosessi	26
4	Yleisohjeita	27
4.1	Kausisopimukset/sopimustoimittaja	27
4.2	Potilas- ja laiteturvallisuus.....	27
4.3	Vastuunjako	27
4.4	Apuvälineiden kuljetuksista syntyvät kustannukset.....	28
4.5	Apuvälinepalvelut Kuntoutumistalossa.....	28
5	Oppaassa käytetyt käsitteet	30
6	Valtakunnallisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteiden päivittäminen	32
7	Luokitusosan rakenne	33
04	Apuvälineet henkilökohtaiseen lääketieteelliseen hoitoon	33
04 03	Hengitystä avustavat välineet.....	33
04 03 06	Läakesumuttimet	33
04 03 06 01	Annossumuttimet ja jauheinhalaattorit.....	34
04 03 06 02	Kapillaarisumuttimet	34
04 03 06 03	Ylipainekapillaarisumuttimet	34
04 03 06 04	Ultraäänisumuttimet.....	34
04 03 06 05	Höyryhengityslaitteet	34
04 03 12	Hengityslaitteet	35

04 03 12 01	Käsi­käyttöiset hengityspalkeet	35
04 03 12 02	CPAP-laitteet = Uniapnealaitteet, vakiopaineinen	35
04 03 12 03	CPAP-laitteet = Uniapnealaitteet, automaattinen	35
04 03 12 04	Kaksoispaineventilaattorit	36
04 03 12 05	Tilavuussäätöiset ventilaattorit	36
04 03 12 06	Hengityskoneet (respiraattorit)	36
04 03 12 07	Hengityslaitteiden kostuttimet	37
04 03 12 08	Yskityslaitteet	37
04 03 12 09	Hengityslaitteiden maskit	37
04 03 12 99	Hengityslaitteiden muut lisävarusteet	37
04 03 18	Happihoidon laitteet	38
04 03 18 01	Happirikastimet, akkuvarmennetut	38
04 03 18 02	Happirikastimet, verkkovirtakäyttöiset	38
04 03 18 03	Happipullot (painesäiliöhappivarustukset)	39
04 03 18 04	Nestehappivarustukset	40
04 03 18 99	Happihoitolaiteiden lisävarusteet	40
04 03 21	Imulaitteet	40
04 03 27	Hengitysilihasten harjoitusvälineet	41
04 03 30	Hengitystä mittaavat laitteet	41
04 06	Verenkiertohäiriöiden hoitovälineet	41
04 06 06	Tukisukat ja tukihihat käsivarsille ja jaloille ja muille kehon osille	41
04 06 89 01	Ensipainevaatteet	44
04 06 89 03	Lääkinnälliset painehoitovaatteet	45
04 06 89 04	Painevaatteet liikkeen ja asennon fasilitointiin	45
04 08	Painevaatteet kehon hallintaan ja oman kehon hahmottamiseen	45
04 09	Valohoitovälineet	46
04 19	Lääkeannostelun välineet	46
04 27	Stimulaattorit	46
04 27 06	Stimulaattorit kivun lievitykseen	46
04 27 09	Lihastimulaattorit, ei ortoosina käytettävät	46
04 27 15	Äänistimulaattorit	47
04 30	Lämpö- tai kylmähoitovälineet	47
04 30 03	Lämpöhoitovälineet	47
04 33	Kudosvaurioita ehkäisevät apuvälineet	48
04 33 03	Istuintyynt ja – alustat painehaavojen ehkäisyyn	48

04 33 03 01	Painehaavatyynyt, viskoelastiset.....	48
04 33 03 02	Painehaavatyynyt, geelitäytteiset	49
04 33 03 03	Painehaavatyynyt, kennorakenteiset.....	49
04 33 03 04	Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, ei moottoroidut.....	49
04 33 03 05	Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, moottoroidut	49
04 33 06	Apuvälineet kudonvaurioiden ehkäisyyn makuuasennossa.....	49
04 33 06 01	Petauspatjat, ei-moottoroidut.....	49
04 33 06 02	Petauspatjat, ilmatäytteiset, moottoroidut.....	49
04 33 06 03	Painehaavapatjat, ei-moottoroidut.....	49
04 33 06 04	Painehaavapatjat ilmatäytteiset, moottoroidut.....	50
04 39	Näönkäytön harjoitusvälineet	51
04 39 03	Peittohoitovälineet	51
04 48	Liikkeen voiman ja tasapainon harjoitusvälineet	51
04 48 03	Kuntopyörät ja ergometrit	51
04 48 03 03	Käsi- ja/tai jalkapolkulaitteet mekaaniset.....	51
04 48 03 04	Käsi- ja/tai jalkapolkulaiteet moottoroidut	52
04 48 08	Seisontakehikot ja tuet seisomiseen	52
04 48 12	Sormien ja käden harjoitusvälineet.....	53
04 48 15	Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet	53
04 48 15 07	Terapiapenkit ja – tasot	54
04 48 18	Painomansetit.....	54
04 48 21	Kippilaudat.....	54
04 48 21 01	Kippilaudat, mekaaniset säädöt.....	54
04 48 21 02	Kippilaudat, sähkötoimiset säädöt.....	54
04 48 27	Välineet asennon tukemiseen hoidon aikana	54
05	Apuvälineet taitojen harjoitteluun.....	55
05 03	Kommunikoinnin terapia- ja harjoitusvälineet.....	55
05 06	Puhetta tukevan ja korvaavan kommunikoinnin harjoitusvälineet	55
05 06 21	Kuvien ja symbolien ymmärtämisen harjoitusvälineet	55
05 06 24	Bliss-kommunikoinnin harjoitusvälineet	55
05 09	Pidätyskyvyn harjoitusvälineet	55
05 09 03	Inkontinenssihälyttimet	55
05 12	Kognitiivisten taitojen harjoitusvälineet.....	56
06	Ortoosit ja proteesit.....	56
06 03	Vartalon, selkärangan ja kallon ortoosit	57

06 03 03 Ristisuoliluunivelen ortoosit	57
06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit.....	57
06 03 09 Rinta- lannerangan ja ristiselän ortoosit	57
06 03 12 Kaularankaortoosit.....	57
06 03 15 Kaula- ja rintarankaortoosit.....	58
06 03 18 Kaula-rinta-lanneortoosit sekä ristiselän ortoosit	58
06 04 Vatsan ortoosit	58
06 04 06 Tyrätuet	58
06 06 Yläraajan ortoosit	59
06 06 03 Sormiortoosit	59
06 06 06 Kämmentortoosit	59
06 06 07 Kämment-sormiortoosit	59
06 06 12 Ranne- ja kämmentortoosit	59
06 06 13 Ranne-, kämment- ja sormiortoosit	59
06 06 15 Kyynärnivelen ortoosit	60
06 06 21 Olkanivelen ortoosit.....	60
06 12 Alaraajan ortoosit	60
06 12 03 Jalkateräortoosit	61
06 12 06 Nilkka- jalkateräortoosit	61
06 12 06 01 Nilkka- jalkateräortoosit, valmistuotteet	61
06 12 06 02 Nilkka- jalkateräortoosit, yksilölliset	62
06 12 09 Polviortoosit	62
06 12 12 Polvi- Nilkka- jalkateräortoosit	62
06 12 13 Sääriortoosit	63
06 12 15 Lonkkaortoosit	63
06 12 16 Lonkka-polviortoosit.....	63
06 12 18 Lonkka-polvi-nilkka-jalkateräortoosit	63
06 18 Yläraajaproteesit	64
06 18 03 Osakämmentproteesit	64
06 18 06 Ranne-eksartikulaatioproteesit	64
06 18 09 Kyynärvarsiproteesit	64
06 18 12 Kyynäreksartikulaatioproteesi.....	65
06 18 15 Olkavarsiproteesit.....	65
06 18 18 Olkaeksartikulaatioproteesit	65
06 18 21 Hartiaproteesit	65
06 21 Kosmeettiset yläraajaproteesit	66

06 24 Alaraajaproteesit	66
06 24 03 Jalkaterän osaproteesit	67
06 24 06 Nilkan eksartikulaatioproteesit	67
06 24 09 Sääriproteesit	68
06 24 09 03 Säären kylpyproteesit	68
06 24 12 Polven eksartikulaatioproteesit	68
06 24 15 Reisioproteesit	68
06 24 15 03 Reiden kylpyproteesit	68
06 24 18 Lonkan eksartikulaatioproteesit	68
06 24 21 Hemipelvektomiaproteesit	68
06 24 24 Hemikorporektomiaproteesit	68
06 24 41 Tehdasvalmisteiset tuppiosat	69
06 30 Proteesit, lukuunottamatta raajaproteeseja	69
06 30 03 Peruukit	69
06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat	70
06 30 18 Rintaproteesit	70
06 30 21 Silmäproteesit	70
06 30 36 Hammasproteesit	70
06 33 Ortopediset jalkineet	71
06 33 01 Ortopediset jalkineet, puolivalmiit	72
06 33 03 Ortopediset jalkineet, valmiina saatavat	72
06 33 06 Ortopediset jalkineet, yksilöllisesti valmistetut	72
06 33 09 Jalkineet, muunnellut	72
09 Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet	73
09 03 Vaatteet ja kengät	73
09 03 33 Uima-asut	73
09 03 42 Jalkineet	73
09 03 45 Liukesteet jalkineisiin	74
09 06 Puettavat vartaloa suojaavat apuvälineet	74
09 06 03 Pään suojat	74
09 06 15 Suojakäsineet	74
09 06 18 Sääri- ja polvisuojat	74
09 06 21 Jalkaterä-, kantapää- tai varvassuojat	75
09 06 24 Vartalosuojat	75
09 06 27 Hengitystiesuojat	75
09 09 Pukeutumisen ja riisuutumisen apuvälineet	75

09 09 03	Sukkien ja sukkahousujen vetolaitteet.....	76
09 09 06	Kenkälusikat ja saapasrennit.....	76
09 09 09	Vaatepitimet.....	76
09 09 12	Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja – kepit.....	76
09 09 15	Vetoketjunvetimet.....	76
09 09 18	Napittimet.....	76
09 12	WC-apuvälineet.....	77
09 12 03	WC-tuolit.....	77
09 12 06	WC-istuimet.....	77
09 12 09 03	Katetrointi-istuimet.....	77
09 12 12	WC-istuimen korotukset, jalustaan kiinnitetyt.....	77
09 12 15	WC-istuinien korotukset, irrotettavat.....	77
09 12 18	WC-istuimen korotukset, kiinteät.....	77
09 12 21	WC-istuimet, kiinteä nostomekanismi.....	77
09 12 24 03	Käsi- ja selkätuet, WC-istuimeen kiinnitettävät.....	78
09 12 27	WC-paperipihdit.....	78
09 12 33	Alusastiat.....	78
09 27 09	Urinaarit ja virtsapullot.....	78
09 33	Peseytymis-, suihku- ja kylpyvälineet.....	79
09 33 03	Kylpy tai suihkutuolit (pyörälliset ja pyörättömät), ammelaudat, jakkarat, selkänojat ja istuimet.....	79
09 33 03 02	Ammeistuimet.....	79
09 33 03 03	Kylpytuet.....	79
09 33 03 05	Suihkujakkarat.....	79
09 33 03 06	Suihkutuolit, pyörättömät.....	80
09 33 03 07	Suihkutuolit, pyörälliset, ei kelattavat.....	80
09 33 03 08	Suihkutuolit, pyörälliset, kelattavat.....	80
09 33 06	Amme- ja suihkumatot ja liukuestenauhat.....	80
09 33 12	Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät.....	80
09 33 12 01	Suihkutasot, pyörälliset.....	80
09 33 12 02	Suihkutasot, seinään kiinnitettävät.....	81
09 33 12 03	Hoitotasot.....	81
09 33 21	Kylpyammeet.....	81
09 33 30	Pesulaput, -sienet ja -harjat, pidikkeillä, varsilla.....	81
09 33 39	Kelluntavälineet.....	82
09 36	Käsien- ja jalkojen hoitovälineet.....	82

09 36 03 Kynsiharjat.....	82
09 36 09 Kynsisakset ja kynsileikkurit	82
09 39 Hiustenhoitovälineet	82
09 39 03 Hiustenpesuvälineet	82
09 39 06 Kammat ja harjat	82
09 42 Hampaidenhoitovälineet.....	83
09 42 03 Hammasharjat ei sähköiset	83
09 42 06 Sähköhammasharjat.....	83
09 54 Sukupuolielämän apuvälineet	83
12 Liikkumisen apuvälineet.....	83
12 03 Kävelyn apuvälineet, yhdellä kädellä käytettävät	84
12 03 03 Kävelykepit	84
12 03 03 01 Kävelykepit, ei taittuvat.....	84
12 03 03 02 Kävelykepit, kokoon taittuvat	84
12 03 03 03 Kävelykepit, valkoiset	84
12 03 06 Kyynärsauvat.....	85
12 03 12 Kainalosauvat.....	85
12 06 Kävelyn apuvälineet, kahdella kädellä käytettävät	85
12 06 03 Kävelytelineet	86
12 06 06 Rollaattorit	86
12 06 06 01 Kävelytelineet, kaksipyöräiset	86
12 06 06 02 Kävelytelineet, kolmipyöräiset	86
12 06 06 03 Kävelytelineet, nelipyöräiset	86
12 06 06 04 Kävelytelineet, posterioriset.....	86
12 06 06 05 Työntökärryt.....	87
12 06 09 Kävelytuolit	87
12 06 09 01 Kävelytuolit, pyörälliset, istuimella ja vartalotuilla	87
12 06 12 Kävelypöydät.....	87
12 06 12 01 Kävelypöydät, erillisillä kyynärvarsituilla.....	87
12 06 12 02 Kävelypöydät, kyynärvarsitukipöydällä	87
12 07 Kävelyn apuvälineiden lisävarusteet	88
12 07 01 Kävelytelineiden korit.....	88
12 07 03 Kepin pitimet.....	88
12 07 06 Kepinpääkumit.....	88
12 07 09 Jääpiikit.....	88
12 07 99 Muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet	89

12 12 Kulkuneuvojen lisävarusteet ja muutokset	89
12 12 09 Autojen turvavyöt ja valjaat.....	89
12 12 12 Moottorikäyttöisiin kulkuvälineisiin tarkoitetut istuimet ja tyynyt sekä kulkuneuvoissa istumiseen liittyvät lisävarusteet ja ratkaisut.....	90
12 12 12 01 Lasten turvaistuimet	90
12 12 12 02 Säädetävät, koottavat autonistuimet	91
12 12 12 03 Istuinpohjat	91
12 12 12 04 Kääntöistuimet.....	91
12 12 15 Henkilönnostolaitteet, autoon asennettavat, (eivät nosta pyörätuolia).....	91
12 12 21 Pyörätuolin autoon tai auton katolle nostavat laitteet	92
12 12 24 Välineet pyörätuolin kiinnittämiseksi autoon.....	92
12 16 Mopedit ja moottoripyörät.....	94
12 18 Polkupyörät	94
12 18 03 Polkupyörät.....	94
12 18 06 Yhdelle hengelle tarkoitetut kolmi- ja nelipyöräiset pyörät	95
12 18 06 01 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää takana	95
12 18 06 02 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää edessä	95
12 18 09 Kolmipyörät, käsin poljettavat.....	96
12 18 12 Potkupyörät ja potkulaudat, jalalla liikuteltavat	96
12 18 15 Tandempyörät sekä kolmi- ja nelipyöräiset polkupyörät kahdelle tai useammalle henkilölle	96
12 18 15 01 Tandempyörät	96
12 18 15 02 Polkupyörät, nelipyöräiset	96
12 18 15 03 Rikshat.....	96
12 18 21 Polkupyörien lisävarusteet.....	96
12 22 Käsikäyttöiset pyörätuolit.....	97
12 22 03 Pyörätuolit, molemmilta puolilta kelattavat.....	97
12 22 03 01 Pyörätuolit, ristikorunkoiset.....	97
12 22 03 02 Pyörätuolit, kiinteärunkoiset.....	98
12 22 03 03 Pyörätuolit lepoasentoon säädettävät	98
12 22 03 04 Seisontapyörätuolit	99
12 22 03 05 Erityispyörätuolit	99
12 22 06 Pyörätuolit, kampikäyttöiset.....	99
12 22 09 Pyörätuolit, käsikäyttöiset, yhdeltä puolelta kelattavat.....	100
12 22 12 Pyörätuolit, käsikäyttöiset, joissa sähköinen kela	100

12 22 15	Pyörätuolit, jalkakäyttöiset	100
12 22 18	Pyörätuolit avustajan ohjaamat, käsikäyttöiset	101
12 23	Sähköpyörätuolit	101
12 23 03	Sähköpyörätuolit, mekaaninen ohjaus	103
12 23 06	Sähköpyörätuolit, sähköinen ohjaus	104
12 23 12	Sähköpyörätuolit, avustajan ohjaamat	104
12 24	Pyörätuolin lisävarusteet	104
12 24 09	Käsi­käyttöisten pyörätuolien lisävoimalaitteet	104
12 24 09 01	Käsi­polkulaitteet	105
12 24 09 02	Sähköiset kelauksen keventäjät	105
12 24 09 03	Sähköiset ajolaitteet	105
12 24 09 04	Sähköiset työntöapulaitteet	106
12 24 99	Muut pyörätuolien lisävarusteet	106
12 27	Vaihtoehtoiset ihmisvoimin liikuteltavat kulkuvälineet	107
12 27 07	Lastenvaunut ja rattaat	107
12 27 09	Pulkat, reet ja kelkat	107
12 27 12	Potkukelkat	107
12 27 15	Mahalaudat ja konttausjakkarat	108
12 27 18	Pyörälliset makuualustat, polkuautot ja leikkikärryt	108
12 27 21	Moottorikäyttöiset kulkuvälineet, käyttäjän ohjaamat	108
12 31	Siirtymisen ja kääntymisen apuvälineet	108
12 31 03	Liukulaudat, liukumatot ja liukulakanat	109
12 31 03 01	Liukulaudat	109
12 31 03 02	Liukulakanat	109
12 31 03 03	Siirtomatot	109
12 31 03 04	Liuku- ja siirtokintaat	110
12 31 06	Kääntölevyt	110
12 31 06 01	Kääntölevyt lattialla käytettävät	110
12 31 06 02	Kääntölevyt nousutuella	110
12 31 06 03	Kääntölevyt istuimella käytettävät	110
12 31 09	Kohottautumistelineet, siirrettävät	111
12 31 12	Köysitikkaat	111
12 31 15	Nostovyöt ja valjaat	111
12 31 18	Kantotuolit, -valjaat ja -korit	111
12 31 21	Siirtymistasot	111
12 36	Henkilönnostolaitteet	112

12 36 03 Siirrettävät nostolaitteet istuvan henkilön siirtämiseen, nostoliinoilla varustetut.....	113
12 36 04 Siirrettävät nostolaitteet seisovan henkilön siirtämiseen.....	113
12 36 06 Siirrettävät nostolaitteet istuvan henkilön siirtämiseen.....	113
12 36 09 Siirrettävät nostolaitteet makaavan henkilön siirtämiseen.....	113
12 36 12 Nostolaitteet, seinään, lattiaan tai kattoon kiinnitettävät.....	114
12 36 21 Vartaloa kannattelevat osat nostolaitteisiin.....	114
12 36 21 01 Nostokankaat erilliset reisuudet.....	114
12 36 21 02 Nostokankaat yhtenäinen reisuutuki.....	114
12 36 21 03 Hygieniakäyttöön nostokankaat.....	115
12 36 21 04 Amputaationostokankaat.....	115
12 36 21 05 Kaksiosaiset nostokankaat.....	115
12 36 21 06 Nostoliivit.....	115
12 36 21 07 Kainalokoukut.....	115
12 36 21 08 Nostopaarit ja makuuliinat.....	115
12 39 Suunnistautumisvälineet.....	116
12 39 01 Opaskoirat.....	116
12 39 03 Suuntautumiskepit.....	116
15 Kodinhoitovälineet.....	117
15 03 Ruoanlaittovälineet.....	117
15 03 03 Punnitus- ja mittausvälineet ruokien ja juomien valmistamiseen.....	117
15 03 06 Leikkuu- ja pilkkomisvälineet ruokien ja juomien valmistamiseen.....	117
15 03 18 Keittämis- ja paistamisvälineet.....	117
15 03 06 01 Siivuttajat ja leikkurit.....	117
15 03 06 02 Leikkuuveitset.....	118
15 03 06 03 Leikkuulaudat.....	118
15 03 06 04 Juustohöylät.....	118
15 03 06 05 Raastimet.....	118
15 03 06 06 Hakkurit.....	118
15 03 09 Puhdistus- ja kuorimisvälineet.....	118
15 03 09 01 Juuresharjat.....	118
15 03 09 02 Kuorimaveitset.....	118
15 03 09 03 Vihannes- tai hedelmäpitimet.....	119
15 03 09 04 Siemenkoden poistimet.....	119

15 03 12	Leivontavälineet.....	119
15 03 18	Keittämis- ja paistamisvälineet	119
15 06	Astianpesuvälineet	119
15 06 06	Tiski- ja pulloharjat.....	119
15 06 09	Astiankuivaustelineet.....	119
15 06 15	Tiskiliinan vääntimet	119
15 09	Syömisen ja juomisen apuvälineet.....	119
15 09 13	Ruokailuvälineet ja pillit	120
15 09 16	Mukit, lasit, kupit ja niiden aluslautaset (sekä ruokalautaset)	120
15 09 16 01	Juomalasit	120
15 09 16 02	Kahvalliset kupit ja mukit	120
15 09 18	Lautaset ja ruokailukulhot.....	120
15 09 18 01	Ruokalautaset.....	120
15 09 18 02	Voileipälaudat.....	120
15 09 21	Lautasen reunukset.....	120
15 09 27	Syömislaitteet	120
15 12	Siivousvälineet	121
15 15	Ompelu- ja vaatehuoltovälineet.....	121
15 15 21	Sakset.....	121
15 15 21 01	Yleissakset	121
15 15 21 02	Joustosakset.....	121
18	Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet.....	121
18 03	Pöydät	122
18 03 03	Työpöydät.....	123
18 03 06	Lukupöydät ja pulpetit.....	123
18 03 15	Vuodepöydät	123
18 06	Valaisimet.....	123
18 06 06	Lukuvalaisimet ja työskentelyvalaisimet	123
18 06 06 02	Suurennuslasivalaisimet.....	123
18 09	Istuimet.....	123
18 09 03	Tuolit.....	123
18 09 03 02	Työtuolit, mekaaninen korkeussäätö	124
18 09 06 03	Seisontatuolit.....	124
18 09 09	Lonkkatuolit	125
18 09 12	Kohottautumistuolit ja – istuimet.....	125

18 09 21	Tuolit, erityisvalmisteiset.....	125
18 09 24	Tuolin nosto- ja siirtolaitteet.....	125
18 09 31	Istuimet, istuinkokoonpanot ja abduktioalustat	126
18 09 31 01	Tyhjiöistuimet.....	126
18 09 31 02	Yksilöllisesti muotoillut istuimet	126
18 09 39	Moduuleista kootut istuinkokoonpanot	126
18 09 39 01	Moduuli-istuimet	126
18 09 39 02	Moduuli-istuinten alustat.....	126
18 09 42	Istuintyynt ja alustat	127
18 09 42 01	Pehmustetyynt.....	127
18 09 42 02	Suihku - ja WC-tuolityynt	127
18 09 42 03	Korotustyynt.....	127
18 09 42 04	Lonkkatyynt.....	127
18 09 42 05	Abduktiitynt	128
18 09 45	Selkätyynt ja selkätuet	128
18 09 48	Kiinnitysvälineet tuolissa istuvan tukemiseksi istuimiin.....	128
18 12	Sängyt.....	128
18 12 04	Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/patja-alustat, ei säädettävät	128
18 12 07	Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/patja-alustat, mekaaninen	129
18 12 10	Sängyt ja irrotettavat sängyn pohjat tai patja-alustat, sähkösäätöiset	129
18 12 15	Vuodevaatteet	130
18 12 18	Patjat ja patjan päälliset.....	131
18 12 21	Peitonkohottimet.....	131
18 12 24 01	Sängynpäädyn kohottajat mekaanisesti säädettävät	131
18 12 24 02	Sängynpäädyn kohottajat sähkösäätöiset	131
18 12 27	Sängynlaidat ja kohottautumistelineet, sänkyyn kiinnitettävät	131
18 12 27 01	Irrotettavat laidat.....	132
18 12 27 02	Kohottautumistelineet	132
18 12 27 03	Nousutuet	132
18 15	Huonekalujen korkeudensäätövälineet	132
18 15 03	Korotuspalikat ja – jalat	132
18 15 03 01	Sängyn- ja tuolinjalkojen korottajat.....	132
18 15 03 02	Sokkelisängyn korottajat.....	132

18 15 06 Sokkelit ja jalustat, korkeussäädettävät.....	132
18 15 09 Sokkelit ja jalustat, ilman korkeussäätöä.....	132
18 18 Tukitangot ja – kahvat.....	133
18 18 03 Tukitangot, tukikaiteet ja käsijohteet.....	133
18 18 06 Tukikahvat ja kädensijat, kiinteät.....	133
18 18 09 Tukikaiteet.....	133
18 18 09 01 Seinään kiinnitettävät tukikaiteet.....	133
18 18 09 02 Lattiaan kiinnitettävät tukikaiteet.....	133
18 18 09 03 Seinään ja lattiaan kiinnitettävä tukikaiteet.....	133
18 21 Portin, oven, ikkunan ja verhonavaaja ja sulkijat.....	134
18 21 03 Ovenavaajat ja – sulkijat.....	134
18 21 06 Ikkunanavaajat ja – sulkijat.....	134
18 21 09 Verhoavaajat ja – sulkijat.....	134
18 21 12 Markiisien ja sälekaihtimien avaajat ja sulkijat.....	134
18 21 15 Lukot.....	135
18 24 Asunnon ja muiden tilojen varusteet.....	135
18 24 12 Kynnykset.....	135
18 30 Hissit, nostotasot, porrashissit ja luiskat.....	135
18 30 06 Nostotasot ja pyörätuolihissit.....	135
18 30 11 Porrashissit, tasolliset.....	135
18 30 12 Porraskiipijät.....	136
18 30 15 Luiskat, siirrettävät.....	136
18 33 Asunnon ja muiden tilojen turvallisuusvarusteet.....	137
18 33 03 Liukastumista estävät materiaalit lattioihin ja portaisiin.....	137
18 33 06 Turvakaiteet, aidat ja portit ikkunoihin, portaisiin ja hisseihin.....	137
18 36 Säilytyskalusteet.....	137
22 Kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineet.....	137
22 03 Näkemisen apuvälineet.....	137
22 03 03 Valonsuodattimet (absorptiolasit).....	138
22 03 06 01 Silmälasilinsit.....	138
22 03 06 02 Kehykset.....	139
22 03 06 03 Piilolinssit.....	139
22 03 09 Suurentavat lasit, linssit ja linssikoonpanot.....	140
22 03 09 01 Suurennuslasit ilman valoa.....	140
22 03 09 02 Suurennuslasit valolla.....	140

22 03 12	Kiikarit ja kaukoputket.....	140
22 03 18 02	Kannettavat suurennuslaitteet.....	141
22 03 18 03	Pöytämalliset suurennuslaitteet.....	141
22 06	Kuulemisen apuvälineet.....	141
22 06 01	Sisäkorvaistutukset (implantit).....	142
22 06 06 01	Taskukuulokojeet.....	142
22 06 06 02	Kommunikaattorit.....	143
22 06 12	Korvan sisäiset kuulolaitteet.....	143
22 06 15	Korvantauskuulokojeet.....	143
22 06 15 02	Ohutletkukojeet.....	143
22 06 15 03	Kuuloke korvassa kuulokojeet.....	143
22 06 18	Vibraatiokuulolaitteet.....	144
22 06 21	Implantin kanssa käytettävät kuulolaitteet.....	144
22 06 24	Kuulokkeet.....	144
22 06 24 01	Langalliset kuulokkeet.....	144
22 06 24 02	Infrapunalla toimivat langattomat kuulokkeet.....	144
22 06 24 03	Radioaalloilla toimivat kuulokkeet.....	144
22 06 27	Kuulemisen apuvälineiden lisävarusteet.....	145
22 06 27 01	Induktiosilmukat.....	145
22 06 27 02	Kuulokojeiden kauko-ohjaimet.....	145
22 06 90	Luujohtokuulokojeet.....	145
22 06 90 01	Pantakojeet.....	145
22 06 90 02	Luuankkuroidut kojeet.....	145
22 09	Äänentuoton apuvälineet.....	146
22 09 03	Puhevibraattorit.....	146
22 09 06	Henkilökohtaiset puheäänenvahvistajat.....	146
22 12	Piirtämisen ja kirjoittamisen apuvälineet.....	147
22 12 09	Nimenkirjoituskehikot ja -leimasimet.....	147
22 12 15	Kirjoituskoneet.....	147
22 18	Ääni- ja kuvamuodossa olevaa tietoa tallentavat, toistavat ja näyttävät apuvälineet.....	147
22 18 03	Nauhoitus ja kuuntelulaitteet.....	147
22 18 03 03	DAISY-formaattia toistavat soittimet.....	147
22 18 24	Radiotaajuuslähetinjärjestelmät.....	148
22 18 27	Infrapunajärjestelmät.....	148
22 18 30	Induktiosilmukkalaitteet.....	148

22 21 Lähikommunikoinnin välineet	149
22 21 03 Kirjain – ja symbolisarjat ja – taulut	150
22 21 03 02 Sana-, lause- ja/tai kuvakansiot.....	150
22 21 06 Puheäänenvahvistimet	150
22 21 09 Kommunikointilaitteet	151
22 21 09 01 Yhden viestin laitteet	151
22 21 09 02 Usean viestin laitteet	151
22 21 09 03 Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet.....	151
22 21 12 Lähikommunikoinnin ohjelmat	151
22 24 Puhelimen käytön ja telematiikan apuvälineet	152
22 24 03 Puhelimet.....	152
22 24 06 Matkapuhelimet	152
22 24 06 02 Multimediapuhelimet.....	152
22 24 06 01 Pelkistetyt, selkopuhelimet	152
22 24 09 Tekstipuhelimet	153
22 24 21 01 Soiton ilmaisimet	153
22 24 21 02 Puhelinvahvistimet.....	153
22 27 Hälytys-, muistutus- ja merkinantovälineet.....	153
22 27 03 Merkinantovälineet, näköön perustuvat.....	154
22 27 03 03 Valolliset ovikellot ja ovikellonsoiton ilmaisimet.....	154
22 27 06 Merkinantovälineet, kuuloon perustuvat	154
22 27 06 01 Ääni-ilmaisimet	154
22 27 06 02 Kovaääniset ovikellot.....	155
22 27 09 Merkinantovälineet, mekaaninen signaali.....	155
22 27 12 Kellot.....	155
22 27 15 Kalenterit ja aikataulut	155
22 27 16 Muistin tukena toimivat apuvälineet.....	155
22 27 18 Henkilökohtaiset hälytysjärjestelmät.....	156
22 27 18 02 Epilepsia- ja kaatumishälyttimet	156
22 27 18 03 Turvajärjestelmät	156
22 27 21 Yleiset hälytysjärjestelmät	156
22 27 21 01 Palovaroittimet.....	157
22 27 24 Valvonta- ja paikannusjärjestelmät.....	157
22 27 27 Merkitsemistarvikkeet ja -välineet.....	157
22 30 Lukemisen apuvälineet.....	157
22 30 03 Äänikirjat.....	157

22 30 12 Sivunkääntäjät	158
22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet	158
22 30 21 Lukukoneet	158
22 33 Tietokoneet ja päätelaitteet	158
22 33 06 01 Kannettavat tietokoneet	159
22 33 06 02 Kämmentietokoneet	159
22 33 18 Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet	159
22 36 Tietokoneiden tiedonsyöttölaitteet	159
22 36 03 Näppäimistöt	159
22 36 06 Hiiret	160
22 36 06 02 Pallohiiret	160
22 36 06 03 Erikoishiiret	160
22 36 09 Joystickit	160
22 36 12 01 Kytkimet ja kytkinsovittimet	160
22 36 12 02 Skannerit	160
22 36 12 05 Puheentunnistusohjelmat	160
22 36 15 01 Asennusvarret ja telineet	160
22 39 Tietokoneen tulostuslaitteet	161
22 39 03 Näytöt	161
22 39 03 02 Pistenäytöt	161
22 39 06 Tulostimet	161
22 39 07 Ääneen perustuvat näytöt	161
22 39 09 Vaihtoehtoiset tulostuslaitteet	161
22 39 12 Tulostuksen erikoisohjelmat	161
22 39 12 01 Suurennusohjelmat	162
22 39 12 02 Ruudunlukuohjelmat	162
24 Esineiden ja laitteiden käsittely- ja kuljetusvälineet	162
24 06 Pakkausten käsittelyvälineet	162
24 06 03 Avaajat	162
24 06 06 Putkilonpuristimet	162
24 09 Katkaisimet, kytkimet ja ohjauslaitteet	163
24 09 03 Painikkeet	163
24 13 Apuvälineet ympäristön hallintaan kauko-ohjauksella	163
24 13 03 Ympäristönhallintajärjestelmät	163
24 18 Käsivarren, käden tai sormien toimintoja tai näiden toimintojen yhdistelmiä avustavat tai korvaavat välineet	164

24 18 03 Tarttumisvälineet	164
24 18 12 Telineet.....	164
24 18 15 Puikot, sauvat ja tikut.....	164
24 18 27 Toiminnan sallivat käsivarsituet	165
24 21 Otteen pidentimet.....	165
24 21 03 Tarttumapihdit, käsikäyttöiset	165
24 21 09 Jatkoarret.....	165
24 27 Kiinnitysvälineet.....	165
24 27 06 Liukestealustat.....	165
27 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, työvälineet ja työkoneet.....	166
27 03 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet	166
27 03 03 Sisäilmaston säätelyvälineet	166

Liite 1. Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet – työryhmä	167
---	------------

Liite 2. HUS Painehaava luokitus.....	168
--	------------

Liite 3. Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattavat silmälasit	169
--	------------

Taustamateriaali.....	170
------------------------------	------------

LUKIJALLE

Tämä Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen luovutusperusteet – opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille on valtakunnallinen asiakirja, jonka tavoitteena on yhtenäistää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteita ja olla arjen apuvälinetyön tukena. Opas on päivitetty huhtikuussa 2018 johdanto-osan kohdalta ja pieniä tarkennuksia tehtiin 14.8.2018 Valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmän pyynnöstä versioon 2.2.

Opas on laadittu kansallisesti yhteistyössä kokoamalla työryhmä (liite 1) apuvälinetyötä julkisessa terveydenhuollossa tekevien ammattilaisten joukosta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) toimeksiannon perusteella. Lisäksi työryhmässä on ollut osallistujia Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnasta. Oppaan laatimisessa on huomioitu apuvälinepalvelua ohjaava lainsäädäntö ja muu virallinen ohjeistus sekä eri alueilla käytössä olevat apuvälineiden luovutusperusteet. Työryhmä on kommentoinut oppaan eri luonnosversioita sekä koonnut kommentteja omien organisaatioidensa erikoisaloilta. Näin on pystytty luomaan yhteinen valtakunnallinen asiakirja, jota tullaan säännöllisesti päivittämään huomioiden muun muassa muutokset sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä ja aluehallinnossa sekä muussa lainsäädännössä.

Valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmän
asiantuntijaryhmä
Syyskuu 2018

1 Johdanto

Apuvälinepalvelut ovat osa hoidon- ja kuntoutuksen kokonaisuutta ja niiden tulee aina perustua yksilölliseen hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan (asiakassuunnitelmaan). Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tarkoituksena on korjata lääkinällisin perustein todetun sairauden tai vamman aiheuttamaa toimintakyvyn ongelmaa niin, että asiakas selviytyy päivittäisistä toimistaan. Apuvälinepalvelut tulee järjestää joustavasti ja saumattomasti siten, että apuvälinepalveluita tarvitsevat asiakkaat saavat palvelut tasapuolisesti asuinkunnasta riippumatta oikea-aikaisesti ja tehokkaasti. Apuvälinepalvelun lähtökohdaksi on apuvälineen tarvitsijan ja apuvälinealan asiantuntijan yhdessä toteama tarve. (Apuvälineiden laatusuositus 2003).

Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet – opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille toimii terveydenhuollon ammattilaisten työn ohjeistuksena sekä apuvälineitä tarvitsevien henkilöiden tiedonlähteenä. Tarpeen mukaan jokainen palveluiden järjestäjä tarkentaa omien toimintakäytänteidensä osalta asiakirjaa siltä osin, miten sosiaali- ja terveystyöpalvelut alueella on järjestetty ja apuvälinepalvelut organisoitu.

Tämä asiakirja koostuu johdanto-osasta sekä luokitusosasta. Johdanto-osaan on koottu yleistä tietoa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelun perusteista. Johdanto-osassa hyödynnetään valtakunnallista Terveyskylä.fi –sivuston Kuntoutumistalon Apuvälineet -osiota. Luokitusosassa käytetään työryhmän yhteisellä päätöksellä vuoden 2011 kansainvälisen apuvälineluokituksen suomenkielistä versiota, SFS-EN ISO 9999 Vammaisten apuvälineet, luokitus ja terminologia -oppaan mukaista apuvälineluokitusta sekä kansallisia 4- tason luokituksia.

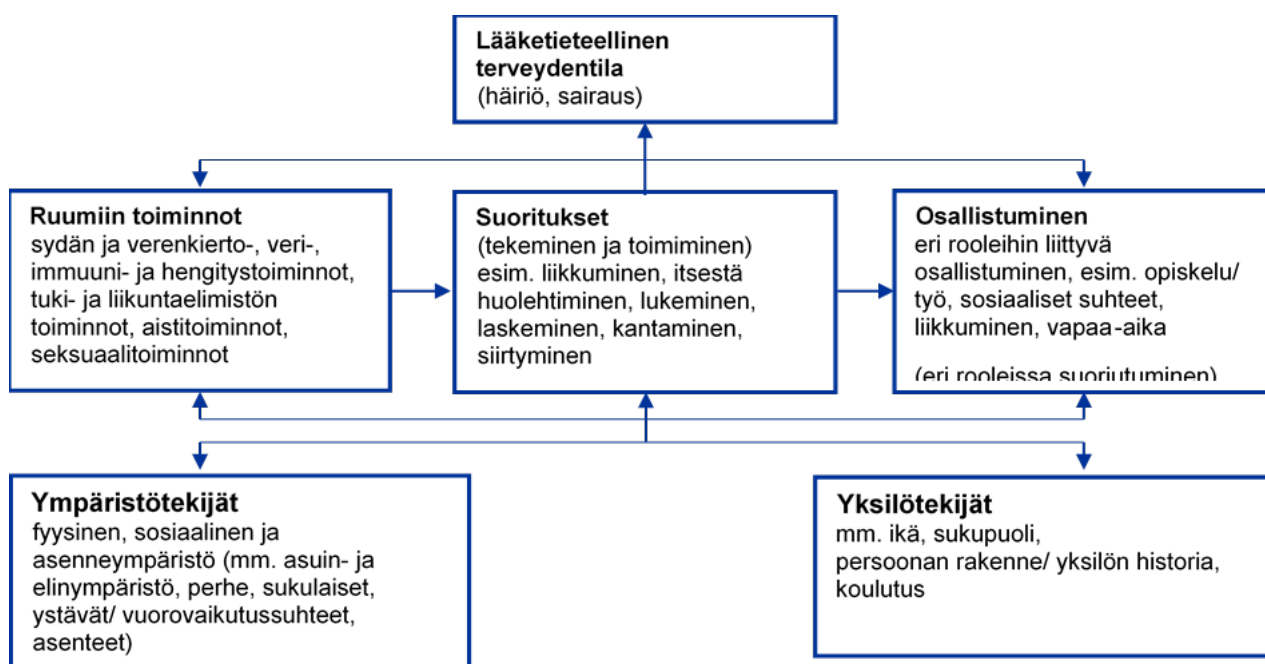
Apuvälinepalvelussa työn perusta on aina asiakkaan päivittäisten toimintojen mahdollistuminen erilaisista toimintakyvyn muutoksista ja rajoituksista huolimatta. Lähtökohdiksi työlle ovat asiakaslähtöisyys, toimintakyky, suoriutuminen ja osallistuminen. Tässä oppaassa apuvälineen käyttäjää kutsutaan asiakkaaksi jokapäiväisessä työssä jo nyt toteutuvan yksilöllisyyden ja asiakaslähtöisyyden korostamiseksi.

Esitetyt luovutusperusteet luovat valtakunnallisesti yhtenäisen suosituksen perustan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovuttamiselle. Yksilöllisen tarveharjinnan perusteella minkään CE-merkityn (93/42/ETY) apuvälineen luovuttaminen ei ole poissuljettu.

2 Toimintakyky apuvälinepalvelun perustana

ICF –luokitus (International Classification of Functioning, Disability and Health) on kansainvälinen standardi toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden tarkasteluun. ICF -luokituksessa toimintaa ja toiminnan rajoituksia tarkastellaan yksilön terveydentilan ja erilaisten elämänpiirin tilannetekijöiden dynaamisena vuorovaikutuksena. ICF-luokitusta käytetään viitekehyksenä toimintakyvyn arvioinnissa.

Esimerkki ICF-luokituksen käytöstä apuvälinepalvelussa (Kuva 1.)

Kuva 1. ICF -osa-alueiden sisältö ja vuorovaikutussuhteet ja soveltaminen apuvälinepalveluissa¹.

¹ ICF-mallin käyttö Helsingin sosiaali- ja terveysviraston apuvälinepalvelut –yksikössä (Kuisma J. 2015).

3 Apuvälinepalveluprosessi

Asiakkaan toimintakykyä voidaan edistää ja tukea oikein valituilla apuvälineillä. Apuvälineiden hankinta on monitahoinen prosessi, jossa edellytetään monen eri toimijan yhteistyötä. Apuvälineen hankintaprosessissa edellytetään osaamista mm. toimintakyvyn arvioinnista, apuvälineistä ja apuvälinepalvelujärjestelmästä. Apuvälineen hankintaan, kokeiluun ja käytön seurantaan osallistuu usein asiakkaan ja hänen läheistensä lisäksi terveydenhuollon, opetustoimen tai muiden tahojen ammattihenkilöitä. Apuvälinettä hankittaessa ja sen käyttöä seurattaessa on perusteltua ja tarkoituksenmukaista esim. arvioida ja kokeilla apuvälineen toimivuutta henkilön omassa toimintaympäristössä. Oikein arvioiduilla ja valituilla apuvälineillä tuetaan henkilön kuntoutumisen tavoitteita. Apuvälinepalveluprosessi on aina yksilöllinen ja se liittyy usein muihin hoitoon ja kuntoutukseen.

Apuvälinehankintaprosessia on kuvattu laajasti Terveyskylä.fi –sivuston Kuntoutumistalossa *Apuväline tietoa ammattilaisille* –sivuilla²

Kuva 2. Apuvälinepalveluprosessi.

² <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaisille/apuvälineet/apuvälinepalvelun-prosessi-ohjeita>

4 Yleisohjeita

4.1 Kausisopimukset/sopimustoimittaja

Useissa apuvälineryhmissä on kilpailutuksen perusteella valittu sopimustoimittaja. Sopimus sitoo kaikkia osapuolia, eikä siitä voi poiketa kuin perustellusta syystä yksilöllisen tarveharkinnan perusteella. Apuvälinettä valittaessa tehdään hankinta ensisijaisesti sopimustoimittajalta. Mikäli perustellusta syystä ja yksilöllisen arvioinnin perusteella henkilölle ei voida hankkia apuvälinettä sopimustoimittajalta, voidaan apuväline hankkia toiselta toimittajalta. Perustelu kirjataan potilastietojärjestelmään.

4.2 Potilas- ja laiteturvallisuus

Apuvälinepalveluissa apuvälineosaamisella ja apuvälineiltä vaadittavilta säädöksillä varmistetaan potilas- ja laiteturvallisuutta. Apuvälineen luovuttajalla tulee olla riittävä apuvälineosaaminen. Tällä tarkoitetaan esim. sitä, että luovuttaja osaa säätää apuvälineen käyttäjälle sopivaksi, ohjeistaa sen käytössä sekä arvioida, että luovutettavassa apuvälineessä on käyttäjän tarvitsemat lisävarusteet. Apuvälineen luovuttaneen tahon on huolehdittavaa siitä, että käytössä olevat apuvälineet ovat käyttökuntoisia ja turvallisia. Apuvälineturvallisuuden turvaamiseksi edellytetään, että luovutettavan apuvälineen tulee olla CE-merkitty (93/42/ETY). Yksilöllisesti valmistettavissa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineissä valmistaja takaa tuotteen lääkintädirektiivin mukaisuuden.

4.3 Vastuunjako

Apuvälineen luovuttajan vastuu

- tarkistaa, että apuväline on käyttäjälleen turvallinen ja oikein valittu
- opastaa ja ohjata apuvälineen oikeassa käytössä
- selvittää eri osapuolten vastuut ja luovuttamisen periaatteet
- ohjeistaa toimintakäytäntö ja yhteystiedot apuvälineen käyttöön ja huoltoon liittyvissä tilanteissa
- tulostaa apuvälinetietojärjestelmästä lainaussopimus.

Apuvälineen käyttäjän vastuu

- käyttää apuvälinettä käyttöohjeissa tai käyttöopetuksessa annettujen ohjeiden mukaisesti
- apuvälineen päivittäinen puhdistus ja ylläpito
- palauttaa apuväline puhdistettuna, kun käyttötarvetta ei enää ole tai lainausaika päättyy
- ottaa yhteyttä apuvälineen luovuttavaan tahoon apuvälineen käyttöön liittyvissä kysymyksissä tai kun apuvälineessä on huolto- /korjaustarvetta.

Jos apuväline on vahingoittunut tai hävinnyt asiakkaan käyttöohjeiden vastaisen käytön tai ilmeisen huolimattomuuden vuoksi, voidaan periä asiakkaalta uuden apuvälineen hankkimisesta aiheutuvat kulut tai vahingoittuneen apuvälineen korjaamisesta aiheutuvat kulut enintään todellisten kustannusten mukaisina. Kulut voidaan periä myös alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

4.4 Apuvälineiden kuljetuksista syntyvät kustannukset

Apuvälineen kuljetus on ensisijaisesti asiakkaan vastuulla. Kooltaan suurien ja painavien apuvälineiden (esim. kotihoitosänky, sähköpyörätuoli) kuljetuksesta vastaa terveydenhuolto osana apuvälinepalvelua. Kuljetuksesta sovitaan aina erikseen apuvälineen luovutuksen yhteydessä. Asiakkaan kustannusvastuulla on muuttoon liittyvät apuvälineiden kuljetukset.

4.5 Apuvälinepalvelut Kuntoutumistalossa

Seuraavat aihe-alueet löytyvät tarkemmin Kuntoutumistalosta:

Apuvälinepalveluiden järjestämisvastuu ja lainsäädäntö -ohjeita

- [Apuvälinepalveluiden lainsäädäntö](#)
- [Julkisten tahojen järjestämisvastuu](#)
- [Vakuutusyhtiöiden järjestämisvastuu](#)

Yleisiä ohjeita apuvälinepalvelun toteuttamisen periaatteista

- Apuvälinepalvelun käyttäjälähtöisyys
- Apuvälinepalvelun oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus
- YK:n vammaissopimus
- Ammattitaito apuvälinepalveluissa
- Apuvälinepalveluista tiedottaminen
- Apuvälinepalveluun pääsyn aikarajat

Päätösmenettely

- Apuvälinepalvelun ratkaisut terveydenhuollossa ja taloudellinen tuki sosiaalitoimessa

Asiakkaan tyytymättömyys

- Apuvälinepalveluun tyytymättömyys

Hankinta

- Apuvälinepalveluun liittyvät hankintamenettelyt

Asuminen ja muuttaminen

- Apuvälinepalvelut ulkomaille tai ulkomailta muuttaessa
- Apuvälinepalvelut kotimaassa muuttavalle tai vieraspaikkakuntalaiselle
- Apuvälinepalvelut eri asumismuodoissa
- Hoitopaikan valinnanvapaus ja apuvälinepalvelut

Maksut ja kustannukset

- Apuvälinepalvelun maksut ja kustannukset
- Apuvälinepalvelun laskutus muilta toimijoilta
- Apuvälinepalvelun käyttökuntoisuus ja vaaratilanteet

Kirjaaminen

- Apuvälinepalvelun kirjaaminen

Apuvälineluokitus

- Apuvälineluokitus

Rekisteröinti

- Apuvälineen rekisteröinti

5 Oppaassa käytetyt käsitteet

Asiakas on apuvälineen käyttäjä, jonka toimintakyky on sairauden, vamman tai ikään-tymisen myötä heikentynyt.

Apuvälinealan asiantuntija on terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on soveltuva koulutus, tietoa ja osaamista apuvälinepalveluista ja apuvälineistä. Lisäksi hän on säännöllisesti tekemisissä apuvälinepalveluiden tai apuvälineiden kanssa ja huolehtii ammattitaitonsa ylläpitämisestä ja päivittämisestä. Apuvälinealan asiantuntija osaa huomioida työssään eri sairauksien ja vammojen vaikutuksia toimintakykyyn.

Hoitotarvikkeet kuuluvat sairauden hoitoon ja sisältyvät hoitosuunnitelmaan ja niiden luovuttamisen lähtökohtana on lääketieteellisin perustein todettu pitkäaikainen sairaus tai vamma, joka on kestänyt vähintään kolme kuukautta. Hoitotarvikkeita ovat esimerkiksi diabeteksen hoidossa ja seurannassa käytettävät tarvikkeet, erilaiset sidetarvikkeet, vaipat, pussit ja katetrit. Nämä eivät kuulu lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön kuntainfo 4/2013 sisältää tarkempia ohjeita hoitotarvikejakelusta.

Hoitovälineet ovat sairauden hoitoon tarvittavia välineitä, joita asiakas itse tai häntä hoitava henkilö käyttää hoitoa toteuttaessaan. Hoitovälineitä ei lainsäädännössä ole määriteltä. Hoitovälineiden hankinta-, luovutus-, huolto- ja rekisteröintikäytännöt vaihtelevat organisaatioiden kesken. Hoitovälineisiin liittyvä osaaminen on hoidosta vastaavalla yksiköllä ja se määrää hoitovälineiden käytöstä sekä huolehtii niiden hankinnasta ja luovuttamisesta.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline: väline, laite, tarvike, tietokoneohjelma tai muu ratkaisu, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa taikka ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä.

Määräaikainen laina: Kun apuvälineen käyttötarve on väliaikainen, apuvälinealan asiantuntija arvioi yhdessä asiakkaan kanssa, kuinka pitkään asiakas todennäköisesti tulee apuvälinettä tarvitsemaan, ja palautusaika kirjataan lainaustositteeseen. Apuvälineen mahdollinen jatkotarve arvioidaan kontrollikäynnin yhteydessä. (THL 2016)

Toistaiseksi voimassa oleva laina: Kun apuvälineen tarve on pitkäaikainen tai jatkuva, voidaan apuväline luovuttaa käyttöön toistaiseksi, ellei seurannan takia ole tarpeen sopia muuta. (THL 2016)

Omaksi luovutettava apuväline: Henkilökohtaiset apuvälineet kuten peruukit luovutetaan asiakkaalle omaksi, eikä niitä palauteta.

Kaksoiskappale: Kun kyseessä on apuväline, jonka käyttö on välttämätöntä päivittäin erilaisissa toimintaympäristöissä, voidaan luovuttaa toinen samaan käyttöön tarkoitettu apuväline. Ennen luovuttamista tulee arvioida ja suunnitella apuvälineen sujuva ja tarpeenmukainen käyttö ja miettiä ratkaisuja, joissa asiakas pärjää varsinaisen apuvälineensä kanssa erilaisissa arjen tilanteissa.

Asiakkaan luonnollinen toimintaympäristö: kaikki ne ympäristöt (esim. koti, koulu, työpaikka), joissa hän arjessaan säännöllisesti toimii.

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet: Korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin voidaan hakea kunnan vammaispalvelusta sellaiselle vammaiselle asiakkaalle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. (Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987, pykälä 17).

Harrastusvälineet: Vammaisen henkilön vapaa-ajan harrastusvälineet ja sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden mahdollistavat välineet ovat vammaispalvelusta harkinnan varaisena myönnettäviä välineitä, joiden hankintaan asiakas voi hakea tukea oman kuntansa sosiaalitoimelta. Terveystuho ei korvaa näitä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

6 Valtakunnallisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteiden päivittäminen

Suomessa meneillään oleva sosiaali- ja terveystalvöpalveluiden muutos tulee vaikuttamaan apuvälinepalveluiden järjestämiseen. On tärkeää, että tätä *Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen luovutusperusteet – opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille* -opasta päivitetään säännöllisesti sekä tarkennetaan sen mukaan mitä muun muassa palvelurakenteen muutokset vaativat. Tähän työhön on nimetty työryhmä, jossa on edustus jokaiselta ERVA-alueelta sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan nimeämä jäsen. Työryhmä ottaa myös kantaa mahdollisten uusien apuvälineiden luovuttamisperusteisiin sen mukaan mitä käytännön työssä käyttökokemusten perusteella nähdään tarpeelliseksi. Kannanotoissa huomioidaan alaa koskeva päivitetty ja uusi tutkimustieto.

Päivitystyöryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa: huhtikuun ja lokakuun viimeinen torstai. Päivitystarpeet oppaaseen tulee toimittaa **vähintään kahta viikkoa ennen päivitystyöryhmän kokoontumista** sähköisesti osoitteeseen apuvälinekeskus@hus.fi. Sähköpostin otsikkoon pyydetään selkeästi merkitsemään ”Luovutusperusteiden päivitystyöryhmälle”.

Kehityskohteiden ja parannusehdotusten tehokkaan käsittelyn takaamiseksi päivitystyöryhmä pyytää, että kommentteissa on mainittu 1) mihin luovutusperuste-dokumentin versioon kommentit kuuluvat, 2) miltä sivulta löytyy korjattava kohta, 3) perusteet korjaukselle ja 4) ehdotettu uusi tekstimuoto. Jos kommentti on yleinen kommentti, pyydetään tämä mainitsemaan erikseen. Myös yleisiin kommentteihin toivotaan perustelut ja ehdotetut tekstimuodot päivitystyöryhmän tiedoksi.

7 Luokitusosan rakenne

Tämän asiakirjan luokituksena on käytetty vuoden 2011 kansainvälisen apuvälineluokituksen suomenkielistä versiota, SFS-EN ISO 9999 Vammaisten apuvälineet, luokitus ja terminologia -oppaan mukaista apuvälineluokitusta sekä kansallisia 4- tason luokituksia. Luokan alla on yleinen seliteteksti, joka tarkentaa otsikon apuvälineluokkaa. Luokituksen otsikot ja selitetekstit on liitetty tekstiin suoraan luokituksesta eikä niitä ole muokattu asiakirjaan. Tämän vuoksi luokitusosassa on myös ristiriitaa joidenkin luokkien käsitteissä verrattuna teksteihin kunkin apuvälineluokan alla. Tekstiosissa käytetään päivitettyjä käsitteitä (esimerkiksi kuulolaite vs. kuulokoje tai sanelin vs. tallennin).

Tähän oppaaseen on kirjattu valtakunnallisen työryhmän arvioimat keskeisimmät apuvälineluokat. Kaikkia oppaassa mainittuja apuvälineluokkia ei kuitenkaan luovuteta lääkinnällisenä kuntoutuksena ja tästä on silloin maininta kyseisen apuvälineen kohdalla. Lähtökohtana luovutusperusteille on ollut Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohjeistus, jonka mukaan ensisijaisesti turvataan apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisten päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Ensisijaisuutta arvioitaessa huomioidaan mm. 1) sairauden etenemisnopeus, 2) tapaturman/vamman aiheuttama tarve, 3) sairaalasta kotiutumisen mahdollistavat apuvälineet, 3) laitoshoidon joutumisen uhka, 4) lasten kehityksen ja kasvun vaatimukset, ja 5) apuvälineen käyttö edistää turvallisuutta. (Kiireettömän hoidon perusteet 2010)

LUOKITUSKOHTAISET LUOVUTUSPERUSTEET

04 Apuvälineet henkilökohtaiseen lääketieteelliseen hoitoon

04 03 Hengitystä avustavat välineet

Laitteet jotka auttavat henkilöä hengittämään. Tähän luokkaan kuuluvat myös hengityksen tukivälineet/hengityksen seurantavälineet, joita ovat mm. oksitometrit, hiilidioksidimittarit ja happimittarit.

04 03 06 Lääkesumuttimet

Laitteet jotka auttavat henkilöä hengittämään ja/tai annostelevat lääkkeitä höyryn, kaasun, nestemäisen sumutteen tai hienon pölyn muodossa. Kohtaan sisältyvät esim. lääkesumuttimet, automaattisesti annostelevat sumuttimet, ylipaineella toimivat sumuttimet, ultraäänisumuttimet, annosfilterit ja annossumuttimet.

Sumutin luovutetaan yksilöllisin perustein, kun keuhkosairauksien erikoislääkäri on todennut laitteen tarpeen.

04 03 06 01 Annossumuttimet ja jauheinhalaattorit

Kohtaan sisältyvät esim. sumutussäiliöt/tilanjatkeet, jotka parantavat lääkeannosten keuhkoihin vientiä

Annosaerosolien käyttöön liittyvät sumutussäiliöt asiakas hankkii itse.

04 03 06 02 Kapillaarisumuttimet

Jatkuvatoimiset lääkesumuttimet

04 03 06 03 Ylipainekapillaarisumuttimet

Kapillari- ja ylipainekapillaarisumuttimia voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä yksilöllisin perustein esim. vaikean astman, keuhkohtaumataudin, kystisen fibroosin tai keskoslasten bronkopulmonaarisen dysplasian hoidossa inhaloitavien lääkeaineiden (antibiootit, limaa pilkkovat ja irrottavat valmisteet) annosteluun.

04 03 06 04 Ultraäänisumuttimet

Laitteet joita käytetään lääkeaineiden inhalointiin sekä hengitysteiden kostutukseen

Hengitysteiden kostuttamiseen tarkoitettu ultraäänisumutin voidaan hankkia / lainata kotikäyttöön henkilölle, joka ei sairauden vuoksi tule toimeen ilman hengitysteiden lisäkostutusta ja tavallinen ilmankostutin on riittämätön. Hoidon aloituksesta päättää keuhkosairauksien erikoislääkäri tehtyjen tutkimusten ja yksilöllisen tilanteen selvitysten perusteella.

04 03 06 05 Höryhengityslaitteet

Laitteet, joissa ei ole lääkeannostelua.

Höryhengityslaitteita ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä

04 03 12 Hengityslaitteet

Laitteet, joiden avulla henkilö, jonka on vaikea hengittää, pystyy keinotekoisesti hengittämään nenän, suun tai henkitorviavanteen (trakeostomian) kautta Kohtaan sisältyvät esim. ventilaattorit ja hengityslaitteet, jotka suodattavat ja/tai puhdistavat ympäröivää ilmaa, sekä jatkuva positiivinen ilmavirran tuotto (CPAP) ja kaksitasoinen positiivinen ilmavirran tuotto (BIPAP).

04 03 12 01 Käsikäyttöiset hengityspalkeet

Laitteet joilla manuaalisesti tuetaan hengitystä. Kohtaan sisältyvät esim. tekohengityspalkeet.

Voidaan luovuttaa yksilöllisin perustein alaan perehtyneen erikoislääkärin toteaman tarpeen mukaan esim. lapsille, joilla on ollut kroonisia hengitystietulehduksia keuhkotuuletuksen ja limanirrotuksen tehostamiseksi ennaltaehkäisemään keuhkokuumeen syntyä. Laite voidaan luovuttaa myös neurologisen sairauden (esim. ALS) aiheuttaman hengitysvajeen hoitoon keuhkotuuletusta lisäämään ennen ventilaattorihoitoa. Hengityspalje (ambu) voidaan lainata asiakkaalle, jolla on progressiivinen neurologinen sairaus tai tetraplegia. Lääkäri tekee yksilöllisen tarvearvion. Ambun lainaus edellyttää apuvälinealan asiantuntijan ohjausta ambun käytössä yskimisen parantamiseksi. Ohjaus kohdistuu pääsääntöisesti omaisille ja hoitajille, koska sairauksistaan johtuen asiakas ei yleensä itse pysty ambua käyttämään.

04 03 12 02 CPAP-laitteet = Uniapnealaitteet, vakiopaineinen

Laitteet, jotka tuottavat jatkuvasti positiivista vakioitua ilmatiepainetta spontaanin hengityksen tueksi.

04 03 12 03 CPAP-laitteet = Uniapnealaitteet, automaattinen

Laitteet, jotka tuottavat jatkuvasti automaattisesti säätyvää positiivista ilmatiepainetta spontaanin hengityksen tueksi.

CPAP-hoito (yönaikainen ylipainehengityshoito) on tarkoitettu keskivaikean tai vaikean uniapnean hoitoon ja lapsilla edesauttamaan keuhkojen auki pysymistä ja parantamaan hapettumista. Aikuisten obstruktiivisen uniapnean hoidosta on olemassa valtakunnallinen suositus (Käypä hoito suositukset: Uniapnea.)

CPAP-hoito aloitetaan unitutkimusten ja potilaan yksilöllisen tilanteen selvittelyn perusteella erikoislääkärin päätöksellä uniapneaa sairastavalle. Hoito toteutetaan nenämaskin tai kasvoille asetettavan maskin tai ns. sierainmaskin kautta. Tarvittavat hoitotarvikkeet (esim. letkut ja maskit) luovutetaan hoitovastuun mukaisesti.

04 03 12 04 Kaksoispaineventilaattorit

Laitteet jotka tukevat hengitystä maskin kautta (noninvasiivisesti).

Kaksoispaineventilaatiohoitoa käytetään kroonista hengitysvajasta sairastavilla potilailla. Syynä hengitysvajaukseen voi olla neuromuskulaarinen sairaus, hengityskeskuksen säätelyhäiriö, rintakehän toiminnallinen häiriö, tai krooninen obstruktiivinen tai muu kaasujen vaihduntahäiriötä aiheuttava keuhkosairaus. Erityistapauksissa voi painetukihoito olla myös uniapnean hoitomuoto.

Kaksoispaineventilaattorit ovat joko vakiopaineisia (painetasot jokaisessa sisäänhengitysvaiheessa ja jokaisessa uloshengitysvaiheessa vakiot), uloshengitystukupainetta säätäviä (ylähengitysteiden auki pitämiseksi uloshengityksen aikainen painetaso vaihtelee) tai tilavuusvarmennettuja vaihtuvapaineisia (paineet sisäänhengityksen ja uloshengityksen aikana vaihtelevat säädettyjen rajojen sisällä säädetyn hengitystilavuuden toteuttamiseksi).

Hoitotarpeen arvioinnista ja hoidon aloituksesta vastaa erikoislääkäri.

04 03 12 05 Tilavuussäätöiset ventilaattorit

Laitteet jotka tukevat hengitystä joko maskin kautta (noninvasiivisesti) tai trakeostoman kautta (invasiivisesti)

Invasiivista ventilaatiohoito voidaan aloittaa keuhkosairauksien tai muun alaan perehtyneen erikoislääkärin arvioinnin perusteella potilaalle (esim. vaikea hermo-lihassairaus), jolla on vaikea krooninen hengitysvaje. Laite luovutetaan ensisijaisesti henkitorviavannepotilaille ja muille vain poikkeustapauksissa mikäli kaksoispaineventilaattorihoidolla ei saada riittävää hoitovastetta.

04 03 12 06 Hengityskoneet (respiraattorit)

Laitteet jotka ylläpitävät hengitystä trakeostoman kautta (invasiivisesti).

Elämää ylläpitävät hengityslaitteet, joiden avulla hengitystä avustetaan jatkuvasti invasiivisesti eli henkitorviavanteen (trakeostooman) kautta. Näitä laitteita voidaan käyttää myös vaikean pitkäaikaisen hengitysvajauksen noninvasiiviseen hengitystukihoitoon maskin tai suukappaleen välityksellä.

Hoidon tarpeen arvio, hoidon aloitus ja seuranta tapahtuvat keuhkosairauksien tai muun erikoisalan asiaan perehtyneen erikoislääkärin toimesta.

04 03 12 07 Hengityslaitteiden kostuttimet

Laitteet jotka kostuttavat hengityslaitteen tuottamaa hengitysilmaa.

Hengityslaitteiden kostuttimet ovat usein kiinteä osa itse hengityslaitetta ja niiden tarve arvioidaan aina hoidon arvioissa. Erillisiä kostuttimia voidaan käyttää myös muissa poikkeustapauksissa esim. henkitorviavanteen kautta hengittävien (trakeostomoitujen) potilaiden hengitysilman lämmittämiseen ja kostuttamiseen.

04 03 12 08 Yskityslaitteet

Laitteet, jotka painetta vaihtamalla saavat aikaan nopean, yskimistä jäljittelevän uloshengitysvirtauksen keuhkoista. Vibraattorit, ks. 042712.

Yskityslaitteita käytetään avustamaan limantyhjennystä hengitysteistä asiakkailla, joiden oma lihasvoima ei riitä tehokkaaseen yskimiseen. Laitte voidaan luovuttaa mekaanisen yskinnän avustamiseen ja eritteiden poistamiseen hengitysteistä sairauksissa (esim. harvinaiset lihassairaudet), joissa hengitysilman heikkoudesta johtuen yskiminen ei ole riittävän tehokasta. Laitte luovutetaan keuhkosairauksien tai muun alaan perehtyneen erikoislääkärin toteaman tarpeen perusteella.

04 03 12 09 Hengityslaitteiden maskit

Luokkaan sisältyvät esim. kiinnitys- ym. lisäosat.

04 03 12 99 Hengityslaitteiden muut lisävarusteet

Luokkaan sisältyvät esim. varaletkustot, akkuvarmennukset, muuntajat, suodattimet ja lisäventtiilit. Hengitystiesuojat, ks. 090627.

Hengityslaitteiden maskit ja laitteen käytössä tarvittavat muut lisävarusteet luovutetaan CPAP-laitteen, kaksoispaineventilaattorin tai muun hengitysapuvälineen käyttäjälle.

04 03 18 Happihoidon laitteet

Laitteet jotka luovuttavat tiivistettyä happikaasua, jota hengitetään nenän ja/tai suun kautta. Kohtaan sisältyvät esim. yksiköt jotka tiivistävät happea ympäröivästä ilmasta.

Happihoidon laitteet tuottavat happea letkustojen ja erilaisten happiviiksien kautta asiakkaan hengitysteihin. Poikkeuksellisesti voidaan käyttää myös maskiliityntää esimerkiksi pienillä lapsilla. Happihoitolaitteisiin sisältyvät huoneilmasta happea tiivistävät sähkökäyttöiset happirikastimet sekä lääkkeellisen hapen järjestelmät (kaasumaisessa olomuodossa happea sisältävät happipullot ja nestemäisen hapen järjestelmät).

Happihoidon laitteet on yleensä tarkoitettu pitkäaikaiseen kotihappihoitoon, jonka aloittamisesta on olemassa yhtenäiset kriteerit. (Käypä hoito suositukset 2014: Keuhkohtaumatauti)

Hoidon tarpeen arviointi, hoidon aloitus ja seuranta tapahtuvat yleensä keuhkosairauksien yksikössä. Käytettäessä happea sarjoittaisen päänsäryn hoitoon, arvio tehdään hoitovastuussa olevassa neurologian yksikössä.

04 03 18 01 Happirikastimet, akkuvarmennetut

Mukana kuljetettavat happirikastimet.

Akkuvarmennettuja happirikastimia (ns. matkahappirikastimia) luovutetaan yksilöllisen harkinnan mukaan tilapäiseen käyttöön esim. matkoille tai jatkuvaan käyttöön esim. työssäkäynnin mahdollistamiseksi. Matkahappirikastin toimii verkkovirralla ja akulla ja on ladattavissa auton virtalähteestä.

04 03 18 02 Happirikastimet, verkkovirtakäyttöiset

Vain verkkovirralla toimivat laitteet.

Happirikastimet ovat sähkökäyttöisiä laitteita, jotka erottavat huoneilmasta typen ja luovuttavat rikastettua happea asiakkaalle. Happirikastinhoito aloitetaan keuhkosairauksien erikoislääkärin arvioinnin perusteella asiakkaalle, jolla on krooninen, vaikeaasteinen hypokseeminen (hapen puute) hengityshäiriö, joka ei korjaudu optimaalisella muulla hoidolla. Hoito saattaa tulla kyseeseen mm. keuhkohtaumataudin pitkäaikais-hoidossa, mikäli kansainväliset happihoitokriteerit täyttyvät eikä asiakas tupakoi (Käypä hoito suositukset 2014: Keuhkohtaumatauti), sekä keskos- ja monivamma-lapsilla, joilla on jatkuva- tai ajoittainen lisähapen tarve.

Sitä voidaan käyttää myös muiden vaikeiden sairausryhmien, kuten esim. keuhkofibroosin tai syöpäpotilaiden loppuvaiheen oireenmukaisena hoitona.

Happirikastimen sähkönkulukorvausta ei makseta asiakkaalle, kuten ei makseta muidenkaan sähkökäyttöisten apuvälineiden käytöstä. Sähkönkulutuksesta aiheutuvia kustannuksia voi käyttää yhtenä perusteena haettaessa KELA:lta hoito/vammaistukea.

Lääkärin määräyksestä käytössä olevista hengitystä avustavista lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä voidaan kirjoittaa asiakkaalle todistus liitettäväksi veroilmoitukseen. Ilmoituksessa tulee ilmetä hoidon aloittamispäivämäärä. Asiakkaan tulee itse pyytää vertailulaskutus sähköyhtiöstään, siitä miten paljon sähkön kulutus on noussut lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden käyttöönoton jälkeen.

04 03 18 03 Happipullot (painesäiliöhappivarustukset)

Painepullot. Luokkaan sisältyvät esim. paineensäätimet, virtausmittarit ja happea säästävät järjestelmät.

Happipulloissa happi on kaasumaisessa olomuodossa. Happipulloja käytetään silloin kun lisähapen tarve on tilapäistä sekä happirikastinhoidon lisänä laitevikojen ja sähkökatkosten varalla tai kodin ulkopuolella liikkumista varten. Happipullo voi olla myös ainoana hapenlähteenä tilapäisessä lisähapen tarpeessa. Lääkehappi on reseptilääke eikä se kuulu lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin.

Happipullojen tarve arvioidaan yksilöllisesti happirikastinhoidon arvion ja kontrollien yhteydessä ko erikoisalalla. Lääkehappea tarvitsevat asiakkaat saavat hoitavalta keuhkolääkäriltä lääkemääräyksen, josta ilmenee hapen tarve, toteutustapa (happipullon tyyppi, nestehappi) ja virtausmäärä. Lääkemääräys on voimassa yhden vuoden ja asiakkaan on itse huolehdittava sen uusinnasta.

Asiakas tilaa itse lääkehapen toimittajalta (Oy AGA Ab Linde Healthcare: tai Oy Woi-koski Ab).

Lääkehappi on reseptilääke, joka kuuluu Kela:n sairausvakuutuksen mukaisen peruskorvauksen piiriin (pullon vuokran ja täytön osalta). Pääsääntöisesti happipullon kuljetus sisältyy pullon vuokrahintaan. Toimittaja voi periä erillisen maksun toimituksesta kuljetusreitillä ulkopuolelle. Asiakas maksaa itse lääkehapen kuten muutkin lääkkeet ja hapen täyttö ja laitevuokra kartuttavat lääkekattoa. Mikäli Kelan lääkekatto eli omavastuu on täynnä, on lääkehappi loppu vuoden maksutonta. Lääkekatto tulee maksettavaksi joka kalenterivuodelta.

Lääkkeellinen happihoito aloitetaan erikoissairaanhoidossa keuhkosairauksien yksikössä. Käytettäessä happea sarjoittaisen päänsäryn hoitoon arvio, hoidon toteutus ja seuranta tehdään hoitovastuussa olevassa neurologian yksikössä.

04 03 18 04 Nestehappivarustukset

Nestehappipullot ja niiden varustukset.

Nestehappijärjestelmä soveltuu vain säännölliseen käyttöön erityisesti runsaasti kodin ulkopuolella liikkuville asiakkaille. Kevyt-, kannettava nestehappilaitteen säiliö täytetään kotona olevasta kotisäiliöstä ennen käyttöä. Nestehapen käyttö vaatii tietynlaista hengitystekniikkaa ja sen soveltuvuus asiakkaalle arvioidaan aina keuhkosairauksien poliklinikalla.

Keuhkosairauksien erikoislääkäri arvioi asiakkaalle soveltuvan lääkkeellisen hapen toteutusmuodon ja kirjoittaa tästä lääkemääräyksen, josta ilmenee hapen tarve ja virtausmäärä. Kuntoutusohjaaja tai asiaan perehtynyt sairaanhoitaja ohjaa ja neuvoo nestehapen hankkimiseen liittyvissä asioissa.

Happipullot ja nestemäisen hapen järjestelmät tilataan lääkkeellisen hapen toimittajalta lääkemääräyksen mukaisesti (kts happipullot). Happipullot ja nestehappivarustukset ovat reseptilääkkeitä eli ne eivät kuulu lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin.

04 03 18 99 Happihoitolaitteiden lisävarusteet

Luokkaan sisältyvät esim. letkut, viikset, maskit, kostutuspullot ja kuljetuskärryt.

04 03 21 Imulaitteet

Laitteet, joiden avulla imetään eritteitä ja/tai aineita keuhkoista.

Imulaite voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on lisääntynyt hengitysteiden limaneritys tai sairaudesta tai vammasta johtuva taipumus saada ruokaa tai vatsalaukun eritteitä hengitysteihin eikä spontaani yskiminen onnistu tai se ei ole riittävän tehokasta. Lainattava imulaite valitaan asiakkaan käyttötarpeen mukaan. Jos imulaitteen käyttötarve on useita kertoja päivässä myös muualla kuin kotona, lainataan akkukäyttöinen, pienikokoinen matkaimulaite.

Imulaitteen käytön opetuksesta vastaa aina hoitoalan koulutuksen saanut ammattilainen. Apuvälineen luovuttajan ja käytön opetuksen antavan ammattilaisen on varmistettava, että laite on käyttökuntoinen. Käytönopetus sisältää laitteen käyttöön ja päivittäiseen puhdistukseen liittyvän ohjauksen.

Imulaitetta voi käyttää käytön opetuksen saanut omainen, avustaja tai muu asiakkaan hoitoon osallistuva henkilö.

04 03 27 Hengitysilihasten harjoitusvälineet

Laitteet hengitysilihasten harjoittamiseksi joko aiheuttamalla vastusta, kun henkilö hengittää, tai suoralla paineella rintakehää vasten. Kohtaan sisältyvät esim. kasvosuojukset, jotka tuottavat vastusta sisäänhengitykseen ja/tai uloshengitykseen.

kts. 04 03 12 01 Käsikäyttöiset hengityspalkeet

04 03 30 Hengitystä mittaavat laitteet

Laitteet, jotka mittaavat sisään- ja uloshengitetyn ilman määrää (tilavuutta). Kohtaan sisältyvät esim. hengitystilavuuden mittarit.

Tähän luokkaan kuuluvat hengityksen tukivälineet/hengityksen seurantavälineet, joita ovat mm. oksimetrit, hiilidioksidimittarit ja happimittarit. Oksimetrejä luovutetaan esim. lapsipotilaalle, joka on kotiventilaatiohoidossa ja kotiutuville keskosille mahdollistamaan varhaisempi kotiutus. Happimittareita voi käyttää tarvittaessa lisähapen annon yhteydessä käytettäessä ventilaattoreita, joissa ei ole hapen mittausta.

04 06 Verenkiertohäiriöiden hoitovälineet

Välineet, jotka avustavat verenkiertoa passiivisesti tai aktiivisen paineen avulla.

04 06 06 Tukisukat ja tukihihat käsivarsille ja jaloille ja muille kehon osille

Vaatteet, jotka kohdistavat kehoon asteittain alenevaa painetta, jotta leikkauksista ja suonikohju haavoista johtuvaa turvotusta ei pääse syntymään tai jotta tällainen turvotus paranee. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi käsivarsien ja jalkojen putkimaiset joustavat tukisiteet sekä tukisukat ja tukihihat, jotka vähentävät tai ehkäisevät verenkierron häiriöiden aiheuttavaa turpoamista.

Em. hoito ja apuvälineitä käytetään vaikea-asteisen laskimoperäisen turvotuksen, syövän, plastiikka- ja verisuonikirurgisten tai muiden leikkaustoimenpiteiden jälkeisen

lymfateiden kroonisen vajaatoiminnan aiheuttaman turvotuksen hoidossa sekä säärihaavan ja syvän laskimotukoksen ja posttromboottisen oireyhtymän hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Yksilöllisiä hoitosukkia ja -hihoja käytetään myös synnynnäisten valtimolaskimo poikkeavuuksien hoidossa (AV-malformaatiot).

II-puristusluokan hoitosukat ovat tiukkoja. Asiakas tarvitsee hoitosukan pukemista varten ohjausta. Sukan pukeminen ohjataan aina sukkaa luovuttaessa. Jos tämä ei onnistu, asiakas voi tarvita pukemisapuvälineen ja sukan luovuttajan tulee varmistaa, että asiakas pystyy sitä käyttämään. Asiakkaan tulee olla motivoitunut ja sitoutunut hoitosukkien käyttöön. Sukan käyttöä tulee seurata ja huomioida valmistajan määrittämä sukan käyttöikä.

Hoitosukan paineluokan valinnassa joudutaan usein tekemään kompromisseja. Vaikka sairaus edellyttäisi II-luokan sukkaa, mutta asiakas ei kykene niitä pukemaan, on valittava pienempi puristusluokka. Mikäli asiakas ei edellä mainitusta syystä tai erityisistä lääketieteellisistä syistä voi käyttää suurempaa puristusluokkaa, voidaan puristusluokan I sukat luovuttaa apuvälineenä.

Lääkinnällisenä kuntoutuksena maksusitoumuksella hankitaan hoitosukkia silloin, kun asiakkaan laskimosairauden vaikeusasteluokka on C4 - C6 (Taulukko 1) ja oireisyyden perustuva haittaluokka vähintään 2 (Taulukko 2). Vaikeusasteluokan ollessa C0 - C3 hankkii asiakas itse hoitosukat. Suonikohjuleikkauksen yhteydessä tarvittavat ensimmäiset sukat luovutetaan hoitavasta yksiköstä tai asiakas ohjataan hankkimaan ne itse.

Hoitava lääkäri määrittää hoitosukkien puristusluokan (Taulukko 3) ja varmistaa, ettei hoitosukkien käytölle ole kontraindikaatiota (esim. valtimoverenkiertohäiriö tai akuutti ihoinfektio). Kompressioluokat ilmaisevat hoitopaineen nilkan korkeudella ja paine alenee asteittain säären alueella. Hoitosukat ovat pääsääntöisesti sääripituisia ja niitä on sekä avo- että umpivarpaisia. Luovutusperusteet täyttävälle asiakkaalle myönnetään lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä 1-3 paria/kpl lääkinällisiä hoitosukkia vuodessa tarpeen mukaan sekä tarvittaessa niihin liittyvät pukemisen ja riisumisen apuvälineet (hoitavan lääkärin ja/tai mittaajan/sovittajan arvio).

Laskimotukos voi syntyä myös esim. immobilisaation, trauman, raskauden, e-pillereiden ym. tilapäisen altisteen myötävaikutuksella. Näissä tilanteissa lääkinällisen hoitosukan käyttö on osa asiakkaan hoitoa syvän laskimotukoksen jälkeen, eikä hoitosukkiin annetta maksusitoumusta, koska kyseessä ei ole lääkinällisen kuntoutuksen apuväline. Jos asiakkaalla on tukoksille altistava pysyvä tila kuten syöpäsairaus tai trombofilia, hoitosukat voidaan luokitella kuntoutuksen apuvälineeksi.

Syvässä laskimotukoksessa lääkinällisen hoitosukan rutiinomaisesta käytöstä ei ole hyötyä posttromboottisen oireyhtymän estossa, mutta se voi vähentää turvotusta ja kipua (taulukko 3). Kun asiakkaalle suositellaan hoitosukan käyttöä oireiden perusteella, mitoitetaan se yleensä polvipituisena, puristusluokka 2. Hoitosukkaa ei myönnetä lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä eikä hoitovälineenä. Asiakas voi hankkia hoitosukan omakustanteisesti. (Käypä hoito suositus: Alaraajojen laskimovaajatoiminta Käypä hoito suositus 2016)

Antiemboliasukkia voidaan käyttää operaatioihin liittyvien laskimotrombien ehkäisyyn vuodelevon aikana tai suonikohjuleikkauksen jälkeen. Matkasukkia voidaan käyttää pitkää istuttaessa esim. lentomatoilla. Matkasukkien antiemboliasukkia korkeampi paine tehostaa veren takaisinvirtausta myös istuessa. Antiembolia- ja matkasukkia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä vaan asiakas ohjataan itse ostamaan ne.

Taulukko 1. Laskimosairauden vaikeusasteen luokitus.

(CEAP-järjestelmä, kliiniset luokat C0–6).	
Kliininen luokka	Löydös
C0	Normaali löydös, ei viitteitä laskimosairaudesta
C1	Ihonalaisia laskimolaajentumia (teleangiektasioita ym.)
C2	Suonikohjuja
C3	Suonikohjuja ja mitattava turvotus raajassa, ei ihomuutoksia
C4	Laskimotautiin viittaavia ihomuutoksia, kuten pigmentoitumista, laskimoperäistä ekseemaa tai lipodermatoskleroosia (ihonalaisen rasvakudoksen kovettumista)
C5	Ihomuutoksen lisäksi todettavissa parantunut säärihaava
C6	Ihomuutoksen lisäksi avoin säärihaava

(Käypä hoito suositus: Alaraajojen laskimovaajatoiminta 2016)

Taulukko 2. Oireisuuteen perustuva luokitus.

Luokka	Potilaan oireisuus
0	Oireeton
1	Oireinen, voi työskennellä ilman hoitosukkaa tai tukisidettä
2	Oireinen, ei voi työskennellä ilman hoitosukkaa tai tukisidettä kahdeksaa tuntia päivässä
3	Ei voi työskennellä edes hoitosukkaa tai tukisidettä käyttäen

(Käypä hoito suositus: Alaraajojen laskimovaajatoiminta 2016)

Taulukko 3. Lääketieteellisten hoitosukkien luokitus

Puristusluokka	Käyttöaihe	Nimi	CEN (mmHg)
CEN = Comité Européen de Normalisation			
I	Syvän laskimoveritulpan esto Laskimokierron vajaatoiminta	Kevyt hoitosukka	15–23
II	Laskimoperäinen turvotus ja säärihaavat Imutieperäiset turvotukset	II puristusluokan hoitosukka	24–34
III	Vaikea laskimoperäinen turvotus ja säärihaavat	III puristusluokan hoitosukka	35–49
IV	Vaikeat imutieperäiset turvotukset	IV puristusluokan hoitosukka	yli 50

(Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisu 4/967 mukailtuna)

Hoitohihan arviointi edellyttää lääkärin tekemää tarvearviointia ja asiaan perehtyneen apuvälinealan asiantuntijan tekemää mittausta.

04 06 89 01 Ensipainevaatteet

Palovammojen jälkihoidon alkuvaiheessa käytettävät valmispainevaatteet.

Palovammapotilaiden hoidossa tarvittavat painepuvut ja lastat hankkii hoitovastuussa oleva yksikkö.

04 06 89 03 Lääkinnälliset painehoitovaatteet

Vaatteet joissa on asteittain vartaloa kohti aleneva paine. Luokkaan sisältyvät esim. valmis- tai mittatilauksena valmistetut trombien ja turvotuksen ennaltaehkäisyssä sekä lymfaödeeman, laskimovajaatoiminnan tai erilaisten leikkausten aiheuttaman turvotuksen ja laskimoperäisten säärihaavojen hoidossa käytettävät kompressiovaatteet.

Lääkinnällisiä painehoitovaatteita käytetään esim. palovammapotilailla, rasvansiirtopotilailla, postvariatriksen kirurgian (laihutusleikkaus tai huomattavasti painoa pudotta-neilla) jälkeen, leikkausten jälkitiloissa, traumausten ja kasvainten jälkitilojen hoidossa sekä synnynnäisissä suonianomalia tapauksissa sekä neurologisten sairauksien tai vammojen aiheuttamassa lihastoiminnan puuttumisesta johtuvan jatkuvan turvotuksen hillitsemiseksi.

Lääkinnälliset kompressiohihat, hansikkaat tai sukat luovutetaan lähinnä syöpäpotilaille ylä- tai alaraajan kroonisen turvotuksen hoitoon (voidaan käyttää imusolmukkeiden poiston jälkeisen turvotuksen hoidossa myös lievissä tapauksissa). Hoitohihaa hankittaessa tulee arvioida hihan pukemisen apulaitteen tarve. Hoitohihat tulevat kyseeseen myös yläraajan laskimotukoksen jatkohoitona.

04 06 89 04 Painevaatteet liikkeen ja asennon fasilitointiin

Valmis- tai mittatilaustyönä valmistetut neurologisessa fysioterapiassa käytettävät tukivaatteet, jotka antavat tasaisen paineen, ja joilla pyritään helpottamaan vartalon hallintaa ja hahmottamista sekä lisäämään toiminnallisuutta ja hallittua liikkumista. Luokkaan sisältyvät esimerkiksi Erbin pareesituet.

Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä esim. aistiyliherkille lapsille, kun tarve on kirjattu kuntoutussuunnitelmaa ja se on osa kuntoutusprosessia.

04 08 Painevaatteet kehon hallintaan ja oman kehon hahmottamiseen

Vaatteet, jotka tuottamansa tasaisen paineen avulla helpottavat kehon asennon hallintaa tai kehon hahmottamista. Vaatteet, joiden avulla helpotetaan päivittäisiä toimia.

Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä esim. aistiyliherkille lapsille, kun tarve on kirjattu kuntoutussuunnitelmaa ja on osa kuntoutusprosessia.

04 09 Valohoitovälineet

Valohoitovälineet ovat fysikaalisen hoidon laitteita, eikä niitä luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

04 19 Lääkeannostelun välineet

Välineet, joiden avulla säännöstellään lääkeannostelun nopeutta ja määrää. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi laitteet, jotka avustavat tai auttavat nestemäisten lääkkeiden antamista ihon läpi suoraan kehoon (esim. insuliinikynät).

Lääkeannostelun välineitä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

04 27 Stimulaattorit

Apuvälineet, joilla lisätään, vähennetään tai vakautetaan kehon toimintoja ei-ortoottisilla stimulaattoreilla Sukupuolielämän apuvälineet, ks. 09 54. Sisäkorvaistutteesen yhteydessä olevat kuulokojeet, ks. 22 06 21.

04 27 06 Stimulaattorit kivun lievitykseen

Laitteet joilla muutetaan hermojen herkkyyttä ja tällä tavoin fyysisen kivun tuntemusta.

TNS- laitteita lainataan hoitavasta yksiköstä sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Lainaa yksikkö opastaa laitteen käytön, suunnittelee ja toteuttaa laitteen käytön seurannan. Laitehankinnat tapahtuvat yksikön määrärahoista. Laitetta ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

04 27 09 Lihassimulaattorit, ei ortoosina käytettävät

Välineet, joilla stimuloidaan lihasta tai lihaksen tiettyä osaa ja saadaan lihas supistumaan tai rentoutumaan. Kohtaan sisältyvät esim. pidätyskyvyn stimulaattorit. Yläraajan ortoosit, joissa on sisäänrakennetut lihassimulaattorit, ks. 06 06. Alaraajan ortoosit, joissa on sisäänrakennetut lihassimulaattorit, ks. 06 12.

Kohtaan sisältyvät myös NMES- ja mikrovirtalaitteet.

Lantionpohjan toimintahäiriöissä stimulaattoreita käytetään rakon rauhoittamiseen, lantionpohjan lihasten harjoittamiseen ja kivunhoitoon. Stimulaattorin käyttö edellyttää lääkärin toteamaa hoidon tarvetta. Lääkäri konsultoi fysioterapeuttia/erityistyöntekijää, joka arvioi ja tekee yksilöllisen hoitosuunnitelman. Laitetta ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, vaan se voidaan lainata hoitavasta yksiköstä.

04 27 15 Äänistimulaattorit

Laitteet, joilla peitetään korvan sisällä syntyvän tai ulkopuolisesta lähteestä peräisin olevan melun kuuloaistimus. Kohtaan sisältyvät esim. tinnitusmaskerit. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06.

Apuvälineen arvio tehdään yksilöllisen tarpeen mukaan.

04 30 Lämpö- tai kylmähoitovälineet

Laitteet, joilla tuotetaan lämpöä tai kylmyyttä hoidollisiin tarkoituksiin.

04 30 03 Lämpöhoitovälineet

Laitteet joilla lämmitetään kehoa tai sen osaa hoidollisiin tarkoituksiin. Kohtaan sisältyvät esim. infrapunalamput ja esilämmitetyt tyynyt.

Tähän luokkaan kuuluvat myös lämpöhanskat ja – pohjalliset. Niitä voidaan luovuttaa sellaisten kroonisten sairauksien hoitoon, joissa sairaus aiheuttaa huomattavaa toimintarajoitusta ja – kyvyttömyyttä tai siihen liittyy kroonisia ihohaavoja, tavallisimmin sormihaavoja ja jalan haavoja. Lämpöhanskoja ja – pohjallisia voidaan luovuttaa myös erityisperustein vaikeiden tilapäisten/pysyvien hermovaurioiden/tuntopuutosten/synnynnäisten raaja-anomalioiden vuoksi, jotka aiheuttavat selvää kylmänarkuutta.

Lämpöhanskoja ja – pohjallisia (sähkölämmittimellä ja erityisominaisuuksilla varustetut) voidaan luovuttaa hoitavan lääkärin arvion perusteella. Tuotteita valitessa on huomioitava niiden turvallisuus ja tehokkuus lääketieteellisessä käytössä.

Tavanomaisia urheilu- ja eräliikkeistä saatavia lämpöhanskoja ja – pohjallisia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

04 33 Kudosvaurioita ehkäisevät apuvälineet

Kohtaan sisältyvät esim. painehaavojen ja ihon rikkoutumisen ehkäisyyn käytettävät välineet. Puettavat vartaloa suojaavat apuvälineet, ks. 09 06. Tuet, tyynyt ja muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet, joilla ehkäistään mustelmia ja ihovaurioita, ks. 12 07 18.

Kudosvaurioita ehkäisevistä apuvälineistä merkittävimpiä ovat erilaiset painehaavoja ehkäisevät istuintyyny ja patjat. Painehaavariskin arviointi, painehaavan hoitoon ja paineen vähentämiseen valittavien apuvälineiden hankinta edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Haavanhoitosuunnitelmaa laadittaessa on haavahoitajan tai muun asiaan perehtyneen henkilön asiantuntemus välttämätön.

Painehaavojen ehkäisyssä on tärkeää huolehtia mm. hyvästä perushoidosta, ravinnosta, yksilöllisesti suunnitellusta ja toteutuvasta asentohoidosta sekä sovitusta istuma-ajasta. Oikein valittu apuväline ei ilman muita toimenpiteitä riitä painehaavan ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. Painehaavatuotteet ovat alkuhankintoina kalliita, mutta oikein valittuina ne ennalta ehkäisevät kustannustehokkaasti kallishoitoisten painehaavojen syntymistä ja hoitoa.

Painehaavatyynyä tai -patjaa valittaessa arvioidaan asiakkaan painehaavariskiä sekä pyörätuolin käyttöä ja säätöä kokonaisuutena. Painehaavan hoitoon tai ennaltaehkäisyyn tarkoitettu tyyny saattaa hankaloittaa esimerkiksi henkilön omatoimista siirtymistä. Tyynyä valittaessa joudutaan usein tekemään kompromisseja ja painottamaan jotakin tavoitetta. Mikäli omatoiminen siirtyminen edellyttää matalamman riskin tyynyä kuin mitä luokituspisteet edellyttävät, sovitaan istuma-ajan lyhentämisestä lääkärin antamien ohjeiden mukaan. Tyynyn valinnan tukena voidaan käyttää pintapaineen mittaustaitetta, mikäli sellainen on käytettävissä.

04 33 03 Istuintyyny ja – alustat painehaavojen ehkäisyyn

Välineet joilla helpotetaan painetta kehon herkissä osissa ja jotka jakavat kuormaa. Istuintyy-nyt ja -alustat, ks. 18 09 42.

04 33 03 01 Painehaavatyyny, viskoelastiset

Tyynynt joissa painetta tasaavana materiaalina on hitaasti palautuva polyuretaanivahto.

04 33 03 02 Painehaavatyynyt, geelitäytteiset

Tyynyt joissa painetta tasaavana materiaalina on geeli.

04 33 03 03 Painehaavatyynyt, kennorakenteiset

Tyynyt joissa painetta tasaavana ominaisena on kennorakenne ja kennojen väliin jäävä ilma.

04 33 03 04 Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, ei moottoroidut

Tyynyt joissa painetta tasaa vakiopaineinen ilma.

04 33 03 05 Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, moottoroidut

Tyynyt joissa painetta tasataan vaihtuvapaineisella ilmalla ja, joiden ilman määrää säädellään moottorin avulla.

04 33 06 Apuvälineet kudonvaurioiden ehkäisyyn makuuasennossa

Välineet, joiden on tarkoitus jakaa kehoon kohdistuvaa kuormitusta pitkien makuujaksojen aikana ja näin estää hiertymien ja painehaavojen syntyminen kehon herkkiin osiin. Patjat ja patjanpäälliset, ks. 18 12 18.

04 33 06 01 Petauspatjat, ei-moottoroidut

Tavallisen patjan päällä käytettävät patjat, jotka tasaavat kehoon kohdistuvaa painetta paineen pysyessä vakiona.

Soveltuvat henkilöille, joilla on matala tai keskisuuri riski saada painehaava.

04 33 06 02 Petauspatjat, ilmatäytteiset, moottoroidut

Tavallisen patjan päällä käytettävät säätöautomaatiikalla varustetut ilmapatjat, joissa paine vaihtuu jaksoittain tai säätyy itsestään käyttäjän painon ja asennon muutosten mukaan.

04 33 06 03 Painehaavapatjat, ei-moottoroidut

Erilaisista materiaaleista valmistetut patjat, jotka tasaavat kehoon kohdistuvaa painetta paineen pysyessä vakiona.

04 33 06 04 Painehaavapatjat ilmatäytteiset, moottoroidut

Tavallisen patjan päällä käytettävät säätöautomaatiikalla varustetut ilmapatjat, joissa paine vaihtuu jaksoittain tai säätyy itsestään käyttäjän painon ja asennon muutosten mukaan.

Soveltuvat henkilöille, joilla on korkea tai erittäin korkea riski saada painehaava.

Painehaavapatjaa valittaessa arvioidaan painehaavariski aina riskiluokitusta käyttäen. Painehaavapatjat voidaan jakaa korkean riskin, keskiriskin ja matalanriskin patjoja. Matalan riskin patjamalleja on sekä petauspatjoissa että varsinaisissa patjoissa.

Painehaavojen riskinarvioinnissa käytetään HUS painehaavan riskiluokitusta (liite 2) tai Braden –luokitusta (taulukko 4). Painehaavojen apuvälineet valitaan sen mukaan, kuinka suuri riski haavan syntymiseksi on. Riskiluokitusmittari on spesifimpi ja herkempi kuin hoito- tai terapeiahenkilöstön tekemä kliininen arvio.

Taulukko 4. Braden–luokitus.

Riski on olemassa	15 - 18 riskipistettä
Riski on kohtalainen	13 – 14 riskipistettä
Riski on suuri	10 – 12 riskipistettä
Riski on erittäin suuri	9 riskipistettä tai sen alle

(Juutilainen & Hietanen toim. 2012. Haavahoidon periaatteet.)

Keskiriskin patja luovutetaan, kun ”riski on kohtalainen” ja korkean riskin patja kun ”riski on suuri” tai ”riski on erittäin suuri”.

Painehaavatyynyjä ja -patjoja voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että omatoiminen asennon vaihtaminen vuoteessa ei onnistu ja/tai riski saada painehaavaumia on kohonnut. Valintaan vaikuttaa ensisijaisesti se, onko kyseessä painehaavaumien ennaltaehkäisy vai hoito.

Painehaavapatjan luovuttaminen voi olla perusteltua myös, mikäli se vähentää avun tarvetta, esim. yöaikaan tapahtuvia omaisen / avustajan tekemiä asennon vaihtamisia ja näin tukee omaisen jaksamista sekä mahdollistaa asiakkaan kotona asumisen.

Kun painehaavan hoito edellyttää leikkausta, on välttämätöntä, että välittömästi leikkauksen jälkeen kotona on käytössä korkean riskin painehaavapatja, haavanhoito-suunnitelma on tehty ja sovittu haavan seurannasta vastaava yhteyshenkilö.

Nopeasti etenevissä sairauksissa voidaan luovuttaa ns. matalanriskin tai keskirisikin patja asiakkaalle, kun on oletettavissa henkilön tarvitsevan melko nopeasti korkean riskin painehaavapatjaa. Ns. tavalliset patjat asiakkaat ostavat itse.

04 39 Näönkäytön harjoitusvälineet

Äänivalolaatikko voidaan luovuttaa syvästi tai vaikeasti heikkonäköiselle lapselle näönkäytön harjoittamiseen ja aktivoimiseen, vauvaiästä alkaen. Uusia äänivalolaatikoita ei ole enää mistään saatavilla, vaan vanhoja apuvälineitä kierrätetään. Äänivalolaatikoiden tilalle ovat tulleet tablettitietokoneet ja niiden sovellukset. Tablettitietokoneita voidaan käyttää vauvoista kouluikään saakka näön aktivoimiseen ja harjaannuttamiseen sekä opetukseen.

04 39 03 Peittohoitovälineet

Peittohoitovälineitä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

04 48 Liikkeen voiman ja tasapainon harjoitusvälineet

Harjoituslaitteet ovat pääsääntöisesti terapiaa tukevia apuvälineitä.

04 48 03 Kuntopyörät ja ergometrit

Fyysiseen harjoitteluun tarkoitetut paikallaan pysyvät kuntopyörät. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi käsiergometrit ja tukivaljailla varustetut juoksumatot.

Kuntopyöriä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen. Kun asiakkaan arvioidaan hyötyvän laiteharjoittelusta, pyritään harjoittelu tekemään fysioterapiakäyntien yhteydessä tai ohjataan asiakas paikkoihin, joissa hän voi toteuttaa omatoimista harjoittelua.

04 48 03 03 Käsi- ja/tai jalkapolkulaitteet mekaaniset

Ylä- ja alaraajojen harjoittamiseen käytettävät laitteet, joiden vastusta voidaan säätää mekaanisesti.

04 48 03 04 Käsi- ja/tai jalkapolkulaiteet moottoroidut

Ylä- ja alaraajojen harjoittamiseen käytettävät laitteet, joissa moottori avustaa liikettä.

Harjoitteluväline voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun sen käytön tarpeellisuus on todettu kuntoutussuunnitelmassa oleellisemmaksi ja mielekkäimmäksi tavaksi saavuttaa kuntoutukselle asetettu tavoite. Laite luovutetaan omatoimiseen harjoitteluun ensisijaisesti määräaikaiseen (1-3 kk) lainaan. Yksilöllisen, välttämättömän tarpeen mukaan laite voidaan luovuttaa toistaiseksi voimassa olevana lainana. Tällöin luovuttaminen edellyttää aina kokeilukäyttöä ja selkeää vastetta. Kokeilukäytön aikana asiakas täyttää käyttöpäiväkirjaa. Päiväkirjan avulla arvioidaan käytön tuomaa hyötyä.

Restoraattorin käyttö ei ole ensisijainen hoitomuoto spastisuuden hoidossa (Kallinen, M. 2007. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri. Lausunto Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle hallintoriita-asiassa, Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätös, lausunnon antaminen korkeimmalle hallinto-oikeudelle, korkeimman hallinto-oikeuden päätös). Restoraattoreita ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun tavoitteena on spastisuuden hoito.

04 48 08 Seisontakehikot ja tuet seisomiseen

Henkilöä pystyasennossa tukevat kiinteät välineet.

Seisomisella on edullisia vaikutuksia pitkäaikaissairaiden ja vammaisten elimistöön (mm. osteoporoosin ehkäisy, alaraajojen spastisiteetin lievittyminen, verenkierron paraneminen, suolen toiminnan parantuminen). Seisomisen tärkeys tulee ottaa huomioon potilaan kuntoutustavoitteita ja -menetelmiä arvioitaessa. Seisomisella on tärkeä merkitys myös motoristen taitojen opettelussa.

Seisomatelineen tarpeen tulee olla asiakkaan kuntoutuksesta vastaavan lääkärin tai kuntoutustyöryhmän arvioima ja kirjattu kuntoutussuunnitelmaan. Seisomateline voidaan yksilöllisen arvioinnin perusteella luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi asiakkaalle, jolla oma lihasvoima tai tasapaino ja pystyasennon hallinta eivät ole riittäviä, jotta seisominen onnistuisi ilman tukea tai kevyemmällä ratkaisulla, kuten sauvoihin tai kävelytelineeseen tukien. Seisomatelineen käytön tulee tukea asiakkaan kuntoutussuunnitelmaan asetettuja tavoitteita. Apuvälineen käyttäjän tulee olla motivoitunut seisomatelineen käyttöön. Välineen käytön arvioinnin ja seurannan tukena voidaan tarvittaessa edellyttää käyttäjää pitämään harjoituspäiväkirjaa.

Aikuisilla seisomatelineen käyttöä arvioitaessa selvitetään, voidaanko seisominen toteuttaa esim. fysioterapian yhteydessä yhteiskäytössä olevalla seisomatelineellä. Seisomateline luovutetaan kotiin silloin, kun sen käyttö ei muuten ole mahdollista ja seisomisella on erityisen tärkeä merkitys asiakkaan kokonaistilanteen kannalta.

Seisomatelineitä käytetään lapsilla tukemaan pystyasentoa ja sen harjoittelua ennen kävelyharjoittelun alkua. Seisomatelinettä käytetään myös mahdollistamaan ylävartalon ja -raajojen käytön harjoittelua päivittäisissä toiminnoissa.

Lisäksi seisomatelineen käytöllä pyritään kaikenikäisillä ehkäisemään nivelten kontraktuuria, lisäämään nivelten kuormitusta osteoporoosin ehkäisemiseksi ja vähentämään spastisuutta ja näin ollen helpottamaan päivittäistä selviytymistä.

Erityisesti lapsilla seisomatelineen käytöstä sovitaan yhdessä vanhempien ja päiväkodin / koulun kanssa siten, että se on lapsen ja perheen kannalta joustavasti osana lapsen muuta toimintaa. Seisomateline sijoitetaan siihen toimintaympäristöön, missä sitä ensisijaisesti käytetään (koti/päiväkoti/koulu). Seisomatelineen käyttö suunnitellaan siten, että se yhdistetään joustavasti päivän muihin toimintoihin. Seisomatelineen/kipplaudan käytön tulee olla turvallista, joten lähihenkilöiden ohjaus on tärkeää.

04 48 12 Sormien ja käden harjoitusvälineet

Sormien ja käsien liikettä ja voimaa harjoittavat välineet.

04 48 15 Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet

Välineet, joilla harjoitellaan liikkumista ja tasapainoa tai vahvistetaan raajoja ja vartaloa. Kohtaan sisältyvät esim. puolapuut, trampoliinit, voimistelumatot, tasapainolaudat ja välineet, jotka edesauttavat kuntoilun aikana pyörätuolissa istuvien henkilöiden aerobista harjoittelua ja voimaharjoittelua.

Sormien ja käden, yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineitä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Myös terapiavahat, kiilatyyny, terapiarullat ja – pallot, voimistelu- ja ponnahdusmatot, tasapainolaudat, tasapainotyyny sekä asentohoitotyyny ovat terapiavälineitä eikä niitä luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Ci-hanska, CPM-laitteet ym. eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Niitä voidaan luovuttaa erityisperustein määräaikaiseen käyttöön terapiavälineinä hoitavasta yksiköstä esim. kun terapia toteutuu kotona kaukana palveluista ja harjoitusvälineet ovat tärkeitä kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamisessa.

04 48 15 07 Terapiapenkit ja – tasot

Välineet joita käytetään erilaisiin liike- ja tasapainoharjoituksiin myös eri toimintojen kuten esimerkiksi pukeutumisen yhteydessä. Pukeutumistasossa tukipinta on laajempi kuin pukeutumispenkissä ja pukeutumisasennon vaihtomahdollisuus on monipuolisempi kuin penkillä. Hoitotasot ks. 09331203.

Terapiapenkkejä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, jos tarve ja tavoitteet on kirjattu kuntoutussuunnitelmaan.

04 48 18 Painomansetit

Nilkka- tai käsipainot, jotka on täytetty painavalla materiaalilla ja joita pidetään harjoituksen aikana raajoissa, jotta raajat vahvistuisivat tai niiden vapina estyisi.

Painomansetteja ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Niitä voidaan lainata asiakkaille terapiavälineenä hoitavasta yksiköstä.

04 48 21 Kippilaudat

Alustat, joiden päälle henkilö tuetaan hyvään asentoon, jonka jälkeen tasoa muutetaan asteittain vaaka-asennosta pystyasentoon siten, että keho voi tottua kyseisessä asennossa toimimiseen.

04 48 21 01 Kippilaudat, mekaaniset säädöt

04 48 21 02 Kippilaudat, sähkötoimiset säädöt

Kippilautoja voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun kevyempi ratkaisu seisomisen mahdollistamiseksi ei ole toimiva asiakkaalla.

04 48 27 Välineet asennon tukemiseen hoidon aikana

Välineet, joilla henkilö tuetaan oikeaan asentoon ja näin helpotetaan terapian ja hoidon suorittamista. Kippilaudat, ks. 04 48 21.

Asentohoitotyynyjä ja muita vastaavia välineitä ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

05 Apuvälineet taitojen harjoitteluun

Harjoitusvälineitä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

05 03 Kommunikoinnin terapia- ja harjoitusvälineet

Välineet, joilla parannetaan kirjallisen ja puhutun kielen kommunikointitaitoja. Puhetta tukevan ja korvaavan kommunikoinnin harjoitusvälineet, ks. 05 06. Äidinkielen harjoitusvälineet, ks. 05 18 03. Vieraiden kielten harjoitusvälineet, ks. 05 18 06. Ääni- ja kuvamuodossa olevaa tietoa tallentavat, toistavat ja näyttävät apuvälineet, ks. 22 18.

05 06 Puhetta tukevan ja korvaavan kommunikoinnin harjoitusvälineet

Apuvälineet, joilla harjoitellaan puhetta tukevia kommunikointitekniikoita ja sanastoa ja näin mahdollistetaan henkilöiden välillä kommunikaatio. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi pistekirjoitus, viittomakieli ja Bliss-kieli.

05 06 21 Kuvien ja symbolien ymmärtämisen harjoitusvälineet

Välineet, joiden avulla harjoitellaan ja opitaan ymmärtämään yksinkertaistettujen ja kaavamaisten kuvien välittämiä viestiä ja tietoja. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi pic-symbolit.

05 06 24 Bliss-kommunikoinnin harjoitusvälineet

Välineet, joiden avulla harjoitellaan ja opitaan Bliss-kommunikoinniksi kutsuttua erityistä kuvakieltä.

05 09 Pidätyskyvyn harjoitusvälineet

Välineet, joilla harjoitellaan virtsarakon ja suolen hallintaa. Rakon harjoittamiseen ja aktivoimiseen sekä kivun lievittämiseen tarkoitettuja stimulaattoreita ks. 04 27 09 Lihastimulaattorit

05 09 03 Inkontinenssihälyttimet

Välineet jotka tuottavat signaalin tahattoman virtsaamisen tai ulostamisen tapahtuessa. Lihastimulaattorit, ei ortoosina käytettävät, ks. 04 27 09.

05 12 Kognitiivisten taitojen harjoitusvälineet

Välineet jotka on suunniteltu lisäämään kykyjä, jotka ovat ajattelun ja loogisen toiminnan pohjana, esimerkiksi muisti, huomiokyky, keskittyminen, käsitteellinen ja sovellettu ajattelu. Kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineet, kts. 22.

06 Ortoosit ja proteesit

Ortoosit ovat ulkoisia apuvälineitä, joilla muutetaan hermo-, lihas- ja luustorakenteita ja niiden toimintaa. Proteesit ovat ulkoisia apuvälineitä, joilla korvataan kehon osia, jotka puuttuvat kokonaan tai osittain. Kohtaan sisältyvät esim. kehon omalla tai ulkoisella voimanlähteellä toimivat tukilaitteet ja proteesit, kosmeettiset proteesit ja ortopediset jalkineet. Kohtaan eivät sisälly endoproteesit, jotka eivät kuulu tämän kansainvälisen standardin soveltamisalaan.

Ortoosi luovutetaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun kyseessä on lääketieteellisesti todettu vamma tai sairaus, joka aiheuttaa pitkäkestoisen, oleellisen toimintakyvyn haitan. Akuuteissa tapauksissa, esim. leikkauksen, traumojen, rasisitilojen ja muiden akuuttien sairauksien jälkeen luovutetaan ortoosi määräaikaan seen lainaan hoitoon liittyvänä jatkohoitona.

Ortoosi luovutetaan koekäyttöön määräajaksi, jotta saadaan selville hyötykö asiakas siitä. Jos seurantakontaktissa todetaan, että ortoosista on ollut hyötyä, voidaan se luovuttaa toistaiseksi asiakkaan käyttöön. Apuvälineen pitkäaikainen tarve tulee olla kirjattuna asiakkaan kuntoutussuunnitelmaan tai vastaavaan dokumenttiin. Koekäyttö ei koske yksilöllisesti valmistettavia ortooseja.

Toistaiseksi luovutettuja ortooseja uusitaan huomioiden ortoosin kunto, kuluminen ja kasvuikäisillä kasvu. Ortoosien käyttöä tulee seurata säännöllisesti.

Yksityissektorin suorittamien leikkausten jälkeen tarvittavat ortoosit luovutetaan osana hoitokokonaisuutta toimenpiteen tehneestä organisaatiosta tai siellä sovitun käytännön mukaan. Urheilu- ja harrastustuet eivät kuulu lääkinnällisenä kuntoutuksena luovutettaviin apuvälineisiin.

06 03 Vartalon, selkärangan ja kallon ortoosit

Ortoosit, jotka on suunniteltu muuttamaan selkärangan ja kallon alueen hermo-, lihas- ja luustorakenteita sekä niiden toimintaa. Välineet voivat olla joko erityisvalmisteisia, jolloin ne täyttävät yksittäisen käyttäjän toiminnalliset vaatimukset, tai tehdasvalmisteisia, jolloin ne täyttävät tietyt yleiset toiminnalliset vaatimukset. Tehdasvalmisteiset välineet voivat olla säädettävissä yksittäisen käyttäjän tarpeisiin tai ne voivat olla heti käyttövalmiita, jolloin säätäminen ei ole mahdollista tai tarpeen.

Vartalon ja selkärangan ortooseihin kuuluvat lannerangan ja ristiselän tuet (tukiliivit), ristisuoliluunivelen tuet (SI-tuet), rintarangan tuet (esim. ryhtituki) ja kaularangan tuet (tukikaulurit).

06 03 03 Ristisuoliluunivelen ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain vartalon ristiselän alueen.

06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain vartalon lannerangan ja ristiselän alueen.

06 03 09 Rinta- lannerangan ja ristiselän ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain vartalon rintarangan, lannerangan ja ristiselän alueen.

Yllä mainittuja ortooseja voidaan luovuttaa lääkinnällisenä kuntoutuksena lääkärin tai apuvälinealan asiantuntijan tekemien tutkimusten ja toteaman tarvearvioinnin perusteella, kun kyseessä on jokin seuraavista: instabiliteetti, trauman jälkitila, johon liittyy rangan virheasento ja huomattava toimintakyvyn alenema, vaikea osteoporoosi ja kompressiomurtuma tai vaikea skolioosi ja siitä aiheutuva kiputila ja toiminnallinen haitta. Lisäksi on oletettavaa, että ilman ortoosin antamaa tukea aiheutuu sekundääri-ongelmia ja on kokeilemalla osoitettu, että ortoosista saatu selvä hyöty.

06 03 12 Kaularankaortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain niskan alueen, myös ylimmän kaulanikaman ja takaraivonluun välisen nivelen.

Tukikauluksen käyttö ja luovutus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä on perusteltua, mikäli asiakkaalla on esim. lääketieteellisesti todettu kaularangan instabiliteetti,

murtuman jälkitila, nivelreuman aiheuttamat rankamuutokset tai osteoporoosi, joiden vuoksi hänen toimintakykynsä on oleellisesti heikentynyt tai on oletettavaa, että ilman ortoosin antamaa tukea aiheutuu sekundääriiongelmia ja tuen kokeilusta on saatu selvä vaste. Tukikaulus luovutetaan lapselle tai aikuiselle, joka tarvitsee tuen pitkäaikaiseen käyttöön hyvän, toiminnallisen asennon turvaamiseksi ja kipujen vähentämiseksi.

06 03 15 Kaula- ja rintarankaortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain kaulan ja rintarangan alueen, myös ylimmän kaulanikaman ja takaraivonluun välisen nivelen.

06 03 18 Kaula-rinta-lanneortoosit sekä ristiselän ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain kaulan, rinta- ja lannerangan sekä ristiselän alueen, mukaan lukien ylimmän kaulanikaman ja takaraivonluun liitoskohdan. Kohtaan sisältyvät esim. pään ja kaularangan välinen nivel

Yllä mainittuja ortooseja voidaan luovuttaa apuvälinealan asiantuntijan tekemien tutkimusten ja toteaman tarvearvioinnin perusteella asiakkaalle, jolla on lääketieteellisesti todetusta perussairaudesta johtuva rangan virheasento, tähän liittyvä toimintakyvyn vaikeus tai kiputila, joka haittaa merkittävästi henkilön suoriutumista päivittäisen elämän toiminnoista ja ortoosin käytöllä arvioidaan saavutettavan merkittävää hyötyä toimintakykyyn.

06 04 Vatsan ortoosit

Ortoosit jotka kattavat kokonaan tai osittain vatsan alueen.

06 04 06 Tyrätuet

Tuet jotka tukevat tyrää ja pitävät sen paikallaan. Kohtaan sisältyvät tyrähihnat, -vyöt ja -kannattimet sekä tyrähousut.

Luovutetaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä vain jos tyrä ei ole leikattavissa.

06 06 Yläraajan ortoosit

Ortoosit, jotka on suunniteltu muuttamaan yläraajojen alueen hermo-, lihas- ja luustojärjestelmien rakenteita ja toiminnallisia ominaisuuksia. Välineet voivat olla joko erityisvalmisteisia, jolloin ne täyttävät yksittäisen käyttäjän toiminnalliset vaatimukset, tai tehdasvalmisteisia, jolloin ne täyttävät tietyt yleiset toiminnalliset vaatimukset. Tehdasvalmisteiset välineet ovat joko säädettäviä, jolloin ne täytyy säätää yksittäiselle käyttäjälle, tai heti käyttövalmiita, jolloin niitä ei ole tarpeen säätää yksittäiselle käyttäjälle.

Yläraajaortooseja käytetään tukemaan, oikaisemaan, suojaamaan raajaa sekä estämään ja korjaamaan yläraajan virheasentoja sekä parantamaan raajan toimintaa. Ortoosi voi mahdollistaa raajan käyttämisen ja toiminnan sekä sillä voidaan ylläpitää asiakkaan nykyinen tilanne ja voidaan ehkäistä tilanteen paheneminen. Ortoosin käytöllä rajoitetaan liikerataa, ehkäistään haitallisen liikkeen syntymistä, lievennetään spastisuutta tai avustetaan heikkoa tai halvaantunutta lihasta.

Ortoosi voi olla tehdasvalmisteinen mihin tehdään yksilöllisiä muutoksia tai esim. toimintaterapeutin valmistama yksilöllinen tuki.

06 06 03 Sormiortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain sormen alueen.

06 06 06 Kämmentortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain käden alueen

06 06 07 Kämment-sormiortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain kämmenen ja sormen/sormet

06 06 12 Ranne- ja kämmentortoosit

Ortoosit, jotka kattavat ranteen ja kokonaan tai osittain kämmenen alueen

06 06 13 Ranne-, kämment- ja sormiortoosit

Ortoosit, jotka kattavat ranteen, kämmenen ja yhden tai useamman sormen

06 06 15 Kyynärnivelen ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kyynärnivelen.

06 06 21 Olkanivelen ortoosit

Ortoosit, jotka kattavat olkanivelen.

Edellä mainittuja yläraajan ortooseja voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun asiakkaalla on lääketieteellisesti todettu pitkäaikainen, toimintakykyä oleellisesti alentava vamma tai sairaus, jonka vuoksi on tarve yhden tai useamman nivelen tukemiseen, immobilisoimiseen tai kuormituksen ja kivun vähentämiseen.

06 12 Alaraajan ortoosit

Ortoosit, jotka on suunniteltu muuttamaan alaraajojen alueen hermo-, lihas- ja luustojärjestelmien rakenteita ja toiminnallisia ominaisuuksia. Välineet voivat olla joko erityisvalmisteisia, jolloin ne täyttävät yksilöllisen käyttäjän toiminnalliset vaatimukset tai tehdasvalmisteisia, jolloin ne täyttävät tietyt yleiset toiminnalliset vaatimukset. Tehdasvalmisteiset välineet voivat olla säädettävissä yksittäisen käyttäjän tarpeisiin tai ne voivat olla heti käyttövalmiita, jolloin säätäminen ei ole mahdollisia tai tarpeen.

Alaraajaortooseihin kuuluvat lonkka-, polvi- ja nilkkaortoosit sekä jalkateräortoosit. Yleensä alaraajan ortoositarve on pitkäaikainen (esimerkiksi Dafo-tuki CP-vammaiselle, peroneustuki hemiplegiapotilaalle tai polvi-/nilkkatuki, kun nivel on instabiili).

Alaraajaortooseja käytetään tukemaan, oikaisemaan, suojaamaan raajaa sekä estämään ja korjaamaan alaraajan virheasentoja sekä parantamaan raajan toimintaa. Ortoosi voi mahdollistaa alaraajan toiminnan ja sillä voidaan vaikuttaa asiakkaan toimintakykyyn ylläpitävästi ja ennaltaehkäistä tilanteen pahenemista. Apuvälinealan asiantuntija ohjaa asiakkaalle ortoosin käytön ja sen käyttöä tulee seurata esim. fysioterapiakäyntien yhteydessä.

Päivystyksessä luovutetaan alaraajaortooseja hoitovälineinä esim. murtuman hoitoon kipsin tilalla erilaisissa akuuteissa tilanteissa.

06 12 03 Jalkateräortoosit

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain jalkaterän alueen. Kohtaan sisältyvät esim. jalkineissa käytettävät pohjalliset ja täytteet, pehmusteet, jalkaholvin tuet, kantaput ja -suojuukset sekä tukipohjalliset. Tähän luokkaan kuuluvat myös kengän korotukset.

Jalkateräortoosi hankitaan potilaalle, jolla perussairauteen, pysyvään vamman jälkitilaan tai synnynnäiseen epämuodostumaan liittyvä **vaikea** nilkan ja/tai jalkaterän virheasento, toimintahäiriö ja kiputila vaikeuttavat päivittäisiä toimintoja. Lisäksi jalkateräortoosilla voidaan perustellusti odottaa saatavan merkittävää hyötyä potilaan kävelemiseen. Jalkateräortoosia käytetään potilaan itse ostamien jalkineiden kanssa.

Haavanhoitopohjallisia ei hankita lääkinnällisenä kuntoutuksena. Pitkäaikaiseen käyttöön tulevat jalkateräortoosit hankitaan vasta haavahoitojen päätyttyä. Esim. lattajalkaisuus, Mortonin neuralgia, hallux valgus tai plantaarifasciitti ei oikeuta tukipohjallisen saamiseen lääkinnällisenä kuntoutuksena. Varpaiden välissä käytettäviä silikonitukia, ei hankita lääkinnällisenä kuntoutuksena, koska ne luokitellaan hoidollisiksi välineiksi.

Harrastusjalkineisiin asiakas voi hakea korvausta Vammaispalvelusta tai työkäyttöön tulevien jalkineiden korvauksista kääntyä työnantajan puoleen.

Jalkateräortoosit jaetaan eri ryhmiin sen perusteella minkälaiseen tarpeeseen jalkateräortoosi tai korotuspohjallinen tehdään.

06 12 06 Nilkka- jalkateräortoosit

Ortoosit, jotka kattavat nilkkanivelen sekä kokonaan tai osittain jalkaterän alueen.

Luokkaan sisältyvät dynaamiset nilkkaortoosit/peroneustuet/dafot. Ortoosit voivat olla valmisortooseja tai yksilöllisesti valmistettuja.

06 12 06 01 Nilkka- jalkateräortoosit, valmistuotteet

Ortoosit, jotka kattavat nilkkanivelen sekä kokonaan tai osittain jalkaterän alueen, valmiina saatavat.

06 12 06 02 Nilkka- jalkateräortoosit, yksilölliset

Ortoosit, jotka kattavat nilkkanivelen sekä kokonaan tai osittain jalkaterän alueen, yksilöllisesti valmistetut.

Nilkkaortoosi luovutetaan asiakkaalle, jolla on perussairaudesta, pysyvästä vammaan jälkitilasta tai synnynnäisestä epämuodostumasta aiheutuva **vaikea** nilkan virheasento ja/tai toimintahäiriö, mitkä vaikeuttavat merkittävästi päivittäistä liikkumista tai aiheuttavat merkittävän kiputilan. Luovutuksen edellytys on, että nilkka-jalkateräortoosilla voidaan perustellusti odottaa saatavan merkittävää hyötyä potilaan päivittäisissä toiminnoissa. Dynaamisia ortooseja hankitaan käveleville aikuisille ja kävelemään opetteleville lapsille.

Akuutit leikkausten jälkeiset tai hoitoon välittömästi liittyvät ortoosit katsotaan hoitovälineiksi. Potilas hankkii pääsääntöisesti dynaamisten nilkkaortoosien kanssa käytettävät jalkineet itse. Elastisia ja kevyitä vain kompressiota antavia tukkia ei luovuteta lääkinällisenä kuntoutuksena.

06 12 09 Polviortoosit

Ortoosit, jotka kattavat polvinivelen.

Polviortoosi luovutetaan asiakkaalle, jolla perussairauteen liittyvä vaikea polven virheasento ja/tai toimintahäiriö, joka vaikeuttaa liikkumista ja nivelongelmaan on aloitettu lääkehoidot. Lisäksi voidaan perustellusti odottaa polvituella saatavan merkittävää hyötyä potilaan päivittäisissä toiminnoissa. Akuuttivammoihin polviortoosia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, vaan polviortoosi hankitaan aina pitkäaikaiseen päivittäiseen käyttöön. Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä luovutettavassa polviortoosissa on aina materiaalia, mikä korjaa alaraajan linjausta.

06 12 12 Polvi- Nilkka- jalkateraortoosit

Ortoosit, jotka kattavat polvi- ja nilkkanivelet sekä jalkaterän.

Polvi-, nilkka-, jalkateräortoosi voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on pitkäaikaiseen sairauteen tai vammaan liittyvä vaikea alaraajan virheasento, toimintahäiriö ja kiputila, jotka vaikeuttavat liikkumista ja toimintakykyä ja tuella voidaan perustellusti odottaa saatavan merkittävää hyötyä päivittäisissä toiminnoissa.

06 12 13 Säariortoosit

Ortoosit, jotka kattavat alaraajan säariosan.

Säariortoosia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

06 12 15 Lonkkaortoosit

Ortoosit, jotka kattavat lonkkanivelen.

Lonkkanivelten luxaatioiden jälkihoidossa ja ennaltaehkäisyssä käytetään tukevia lonkkaortoosia. Tähän ryhmään kuuluvat myös mm. abduktiolastat ja – tyynyt sekä kävelyn/asennon apuvälineenä lapsilla käytettävät ortoosit. Yleisimmin lonkkaortoosia luovutetaan lapsille ns. sammakkolastoina. Ortoosit sovitetaan yksilöllisesti ja lainataan toistaiseksi olevaan käyttöön.

06 12 16 Lonkka-polviortoosit

Ortoosit, jotka kattavat lonkka- ja polvinivelet.

Voidaan luovuttaa lääkinällisenä kuntoutuksena lapselle pystyasennon ja askeltamisen tukemiseksi silloin, kun pystyasennon hallinta ja käveleminen eivät sairauden tai vamman aiheuttaman lihasten heikkouden tai liikkeen koordinaation puutteellisuuden vuoksi onnistu. Tarvearvioinnin tekee lapsen kuntoutuksesta vastaava lääkäri tai kuntoutustyöryhmä.

06 12 18 Lonkka-polvi-nilkka-jalkateräortoosit

Ortoosit, jotka kattavat lonkka-, polvi- ja nilkkanivelet sekä jalkaterän.

Ortooseja voidaan luovuttaa lääkinällisenä kuntoutuksena asiakkaalle, jonka seisominen ja kävely ei vamman tai sairauden aiheuttamien lihasten heikkouden tai liikkeen koordinaation puutteellisuuden vuoksi onnistu ilman tukisidoksia. Ennen tukien hankintaa on varmistettava asiakkaan motivaatio tukien käyttöön sekä arvioitava niiden vaikutus toimintakykyyn ja ulkopuolisen avun vähenemiseen päivittäisissä toiminnoissa. Tarvearvioinnin tekee asiakkaan kuntoutuksesta vastaava lääkäri.

06 18 Yläraajaproteesit

Toisiinsa yhteensopivat yleensä yhden valmistajan valmistamat osat, jotka voidaan yhdistää minkä tahansa yksilöllisesti valmistetun osan kanssa ja joista muodostuu erilaisia yläraajaproteeseja. Kohtaan sisältyvät esim. kosmeettiset yläraajaproteesit.

Yläraajaproteesien mahdollinen käyttö määräytyy asiakkaan jäljellä olevan toimintakyvyn ja proteesin käyttötarkoituksen perusteella (siirtyminen, lähiympäristössä liikkuminen, työ, harrastukset yms.). Amputaation jälkeen ensimmäisen proteesin hankintapäätös tehdään yleiskunnon, toipumisen, sairauden ennusteen perusteella. Lisäksi huomioidaan asiakkaan motivaatio ja sitoutuminen proteesin käyttöön. Hankinta edellyttää erityistä asiantuntemusta ja moniammatillista arviointia (lääkäri, apuvälineteknikko ja fysioterapeutti/toimintaterapeutti). Amputaatiotyngän ongelmat ja niiden hoito edellyttävät usein erityisasiantuntemusta. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010: 224). Yläraajaproteesi voidaan luovuttaa myös synnynnäinen yläraajan poikkeama eli anomalia tapauksissa.

Yläraajaproteesit luokkaan kuuluvat kosmeettiset, mekaaniset ja prosessoriohjatut yläraajan proteesit. Yläraajaproteesit voivat myös koostua kokonaisuuksista, joissa on sekä mekaanisia että prosessoriohjattuja niveliä, esim. proteesissa on prosessoriohjattu nyrkki, mutta mekaaninen kyynärnivel. Luokkaan kuuluvat myös yläraajaproteesien kosmetiikat ja linerit ja testitarkoitukseen rakennettavat proteesit.

06 18 03 Osakämmentaproteesit

Välineet, jotka korvaavat amputaatiosta tai synnynnäisestä poikkeamasta johtuvat, kämmenen tai sormien puutokset. Kohtaan sisältyvät esim. sormiproteesit.

06 18 06 Ranne-eksartikulaatioproteesit

Välineet jotka korvaavat osan yläraajasta rannenivelestä tapahtuneen amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 18 09 Kyynärvarsiproteesit

Välineet, jotka korvaavat osan yläraajasta kyynär- ja rannenivelten välisestä amputaatiosta tai synnynnäisestä poikkeamasta johtuen.

06 18 12 Kyynäreksartikulaatioproteesi

Välineet jotka korvaavat osan yläraajasta kyynärnivelistä tapahtuneen amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 18 15 Olkavarsiproteesit

Välineet, jotka korvaavat osan yläraajasta olka- ja kyynärnivelen välisestä amputaatiosta tai synnynnäisestä poikkeamasta johtuen.

06 18 18 Olkaeksartikulaatioproteesit

Välineet jotka korvaavat osan yläraajasta olkanivelestä tapahtuneen amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 18 21 Hartiaproteesit

Välineet jotka korvaavat osan yläraajasta lapaluu-rintakehä ja rintalasta-solisluu -nivelistä tapahtuneen amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

Proteesia valittaessa otetaan huomioon asiakkaan toimintakyky, elämäntilanne, aktiivisuus, työ ja harrastukset. Lisäksi tulee selvittää tyngän tilanne, sairauden ennuste ja käyttömotivaatio. Mekaaninen tai kosmeettinen proteesi on ensisijainen. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010: 224).

Yläraajaproteesit jaetaan passiivisiin ja aktiivisiin proteeseihin. Passiivisissa yläraajaproteeseissa ei ole liikkuvia osia, mutta niitä voidaan käyttää apuna erilaisissa toiminnoissa, kuten kantamisessa. Lisäksi ne toimivat kosmeettisina välineinä. Aktiivisissa proteeseissa liike tuotetaan joko mekaanisesti valjas- ja kaapelisysteemeillä jäljellä olevan lihastoiminnan avulla tai myoelektrisesti proteesin sisään asennettujen elektrodeiden avulla. Mekaanisella proteesilla voidaan aikaansaada mm. peukalo-etusormiote. Prosessoriohjattu yläraajaproteesi mahdollistaa käyttäjän aktiivisen tarttumaotteen ja symmetrisyyden.

Prosessoriohjattu proteesi hankitaan yllä mainitun moniammatillisen asiantuntijaryhmän arvion perusteella seuraavasti:

Aikuiset: Toisen yläraajansa menettäneillä erityisissä tilanteissa proteesin käyttötarkoituksen, opiskelun, ammatin ja iän perusteella sekä osallistumisen mahdollistajana. Prosessoriohjatun yläraajaproteesin tulee lisätä asiakkaan itsenäistä toimintaa ja

mahdollistaa omatoiminen suoriutuminen päivittäisistä toiminnoista. Proteesin hankintaa edeltävät testaukset ja käytön harjoittelu, johon proteesin tulevan käyttäjän tulee olla sitoutunut.

Lapset: Synnytyksessä yläraajapuutoksessa prosessoriohjatun proteesin hankintaa tulee harkita 2 -3 vuoden iässä. Kaikki lapset saavat kosmeettisen proteesin jo hyvin pienenä. Lasten kosmeettisen proteesin käyttöä seurataan, selvitetään vanhempien motivaatiota ja sitoutumista opettaa lastaan prosessoriohjatun proteesin käyttäjäksi. Prosessoriohjatun proteesin käyttöä ja motivaatiota seurataan säännöllisillä seuranta-käynneillä. Proteesin käyttöä tuetaan aktiivisesti koulun alkamiseen asti, jolloin usein nähdään jääkö prosessoriohjattu proteesi käyttöön vai ei.

06 21 Kosmeettiset yläraajaproteesit

Välineet jotka korvaavat yläraajan osan ja joilla on vain kosmeettinen tarkoitus.

Kosmeettinen proteesi on kevyt ja se valmistetaan vastaamaan ulkonäöltään ja mittasuhteiltaan vastakkaista raajaa. Kosmeettinen kyynärvarsiproteesi mahdollistaa tukeutumisen ja kevyiden taakkojen kantamisen.

06 24 Alaraajaproteesit

Toisiinsa yhteensopivat yleensä yhden valmistajan valmistamat osat, jotka voidaan yhdistää minkä tahansa yksilöllisesti valmistetun osan kanssa ja joista muodostuu erilaisia alaraajaproteeseja. Kohtaan sisältyvät esim. kosmeettiset alaraajaproteesit.

Alaraajaproteesit luokkaan kuuluvat kosmeettiset, mekaaniset ja prosessoriohjatut alaraajan proteesit. Alaraajaproteesit voivat myös koostua kokonaisuuksista, joissa on sekä mekaanisia että prosessoripohjaisia niveliä, esim. proteesissa on prosessoripohjainen polvi, mutta mekaaninen nilkkanivel. Luokkaan kuuluu myös alaraajaproteesien kosmetiikat, tuppiosat ja testitarkoitukseen rakennettavat proteesit. Ensiproteesi on aina mekaaninen proteesi. Prosessoriohjattu proteesi hankitaan moniammatillisen asiantuntijaryhmän arvioon perusteella. Kosmeettista alaraajaproteesia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Kosteissa tiloissa käytettävä kylpyproteesi voidaan luovuttaa asiakkaalle yksilöllisen tarpeen mukaan, kun se mahdollistaa omatoimisen, itsenäisen peseytymisen ja näin parantaa asiakkaan toimintakykyä. Kylpyproteesin arvio tehdään yleensä aikaisintaan ½ - 1 vuoden kuluttua amputaatiosta. Silloin tynkä on tullut lopulliseen muotoonsa ja kylpyproteesin käyttö on perusteltua.

Alaraajaproteesi hankitaan synnynnäisen poikkeavuuden, tapaturman tai muusta syystä tehdyn amputaation jälkeen, kun alaraaja puuttuu osittain tai kokonaan. Proteesi luovutetaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun asiakkaalle on tehty amputaatio ja toimintakyvyn arvioinnin perusteella voidaan todeta, että hän hyötyy siitä. Proteesia ja sen käyttöä arvioidessa otetaan huomioon asiakkaan toimintakyky, proteesin käyttömotivaatio, elämäntilanne, aktiivisuus, työ ja harrastukset sekä sairauden ennuste. Proteesin käytön opetukseen ja harjoitteluun tulee varata riittävästi aikaa. Käytön seuranta kirjataan kuntoutussuunnitelmaan. Yksilöllisessä alaraajaproteesitarvearviossa tulee huomioida sen hetkinen - ja tavoiteltava aktiivisuustaso, johon asiakkaalla on mahdollisuus kuntoutua.

Aktiivisuustasot ovat:

1. Vain kosmeettisen proteesin käyttö
2. Sisällä kävely, potilas tarvitsee kävelyn apuvälineen proteesin lisäksi, kävelymatka ja – aika ovat rajoittuneet
3. Rajoittunut ulkona kävely, potilas kävelee ulkona hitaasti, selviytyy matalasta korkeudesta ja vähäisestä alustan epätasaisuudesta, yli 100 - 200 metrin matkoilla tarvitsee kävelyn apuvälinettä
4. Toiminnallinen kävely, potilas kävelee ulkona, kykenee vaihtelevaan kävelynopeutta, terveeseen henkilöön verrattuna kävelynopeus ja -matka ovat vähäisempiä, selviytyy hyvissä olosuhteissa työssä ja harrastuksissa
5. Kävely vaativissa olosuhteissa, potilas kävelee ulkona rajoituksitta, kävelymatka- ja aika eivät ole rajoittuneet, proteesin tulee kestää vaativaa ponnistusta, kiertoa ja iskua.

Proteesin korjaus/huolto/uusinta tarpeen ilmetessä, tulee asiakkaan aina ensin ottaa yhteys hoitovastuussa olevaan yksikköön. Proteesien käytön seuranta tulee tehdä ja se tulee kirjata potilasdokumentteihin.

06 24 03 Jalkaterän osaproteesit

Välineet jotka korvaavat alaraajan nilkkanivelen alapuolelta tehdyn amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen. Kohtaan sisältyvät esim. varvasproteesit.

06 24 06 Nilkan eksartikulaatioproteesit

Välineet jotka korvaavat alaraajan nilkkanivelestä tehdyn amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 24 09 Sääriproteesit

Välineet, jotka korvaavat alaraajan polvi- ja nilkkanivelten välistä tehdyn amputaation tai synnynnäisen poikkeaman vuoksi.

06 24 09 03 Säären kylpyproteesit

Sääriproteesit jotka valmistetaan kestävästi kosteutta esimerkiksi peseytyessä.

06 24 12 Polven eksartikulaatioproteesit

Välineet jotka korvaavat alaraajan polvinivelestä tehdyn amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 24 15 Reisi-proteesit

Välineet, jotka korvaavat alaraajan lonkka- ja polvinivelten välistä tehdyn amputaation tai synnynnäisen poikkeaman vuoksi.

06 24 15 03 Reiden kylpyproteesit

Reisi-proteesit jotka valmistetaan kestävästi kosteutta esimerkiksi peseytyessä

06 24 18 Lonkan eksartikulaatioproteesit

Välineet jotka korvaavat alaraajan lonkkanivelestä tehdyn amputaation tai synnynnäisen rajoitteen toteamisen jälkeen.

06 24 21 Hemipelvektomiaproteesit

Välineet, jotka korvaavat kokonaisen raajan sekä koko hemipelviksen tai sen osan amputaation tai synnynnäisen poikkeaman vuoksi.

06 24 24 Hemikorporektomiaproteesit

Välineet joita käytetään molempien alaraajojen ja lantion amputaation jälkeen.

Luokkaan sisältyy myös kylpyproteesit.

06 24 41 Tehdasvalmisteiset tuppiosat

Välineet, joita käytetään alaraajaproteesien osina mukautumaan raajan tyngän muotoon tms. ja toimimaan välisosana raajan ja proteesin välissä ja jotka voidaan säätää yksilöllisesti.

Luokkaan kuuluvat mm. silikonilinerit. Tyngän muotoutumista edistetään kompressiohoidolla. Hoito voidaan toteuttaa tyngän sidonnalla tai tarkoitukseen valmistettua silikonituppea käyttäen. Arvioinnin tupen käytöstä ja hankinnasta tekee yleensä fysioterian ylilääkäri. Paikallisesti sopien arvioinnin voi tehdä myös muu lääkäri tai apuvälinealan asiantuntija. Postoperatiivista tuppea käytetään siihen saakka, kunnes asiakas saa proteesin ja siihen kuuluvan silikonitupen.

06 30 Proteesit, lukuunottamatta raajaproteeseja

Välineet, joita käytetään ulkoisesti korvaamaan kokonaan tai osittain puuttuvan vartalon osan (muun kuin raajan) ulkonäkö ja/tai toiminta.

06 30 03 Peruukit

Välineet, jotka korvaavat hiukset kokonaan.

Peruukki hankitaan yleensä iho- ja/tai syöpäsairaalle asiakkaalle, jolla on laaja-alaista hiustenlähtöä sairaudesta tai hoidoista johtuen joko tilapäisesti tai pysyvästi. Peruukin hankinta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä voi tulla kyseeseen myös sukupuoltaan vaihtavalle transsukupuoliselle asiakkaalle, jolla on laaja-alaista hiusten lähtöä / kaljuuntumista. Ikääntymiseen liittyvän kaljuuntumisen vuoksi peruukkeja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Peruukkeja luovutetaan yleensä yksi peruukkiin/vuosi huomioiden peruukin kunto ja kuluminen. Yksilöllisestä tarpeesta esim. työolosuhteista (maatalous-, puu-, metalli- ja autoalan työ ym.) tai muusta hyvin perustellusta syystä muusta hyvin perustellusta syystä johtuvan peruukin kulumisen vuoksi voidaan luovuttaa tarvittaessa enemmän kuin yksi peruukki/vuosi.

Ensisijaisesti luovutetaan vakiomallisia keinokuituhiusperuukkeja, mutta lääketieteellisestä tai muusta yksilöllisestä syystä johtuen (esim. allergia/työolosuhteet) voidaan luovuttaa vakiomalleista poikkeava peruukki. Mittatilausperuukkiin voidaan päätyä esim. poikkeuksellisen pään ympäräysmitan tai – muodon tai muun yksilöllisen syyn vuoksi. Tarvearvio palveluvalikoimasta poikkeava peruukin hankintaan tehdään ko. erikoisalalla (esim. ihotaudit). On syytä huomioida, että peruukeissa käytettävä pohjamateriaali on usein sama, vaikka kyseessä olisi aitohiusperuukki.

Peruukin korjaus ja huoltaminen korvataan lääkinällisenä kuntoutuksena. Peruukin pesuvälineitä tai leikkausta kampaajalla ei korvata lääkinällisenä kuntoutuksena.

06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat

Välineet jotka korvaavat silmäripset ja/tai kulmakarvat.

Ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

06 30 18 Rintaproteesit

Välineet, jotka jäljittelevät koko rinnan tai sen osan ulkonäköä.

Läkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä rintaproteesi luovutetaan omaksi asiakkaalle, jolle on tehty joko osa- tai koko rinnanpoistoleikkaus. Läkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä korvataan myös yksityissairaaloitten suorittamien rintaleikkausten jälkeiset rintaproteesit. Rintaproteesi valitaan apuvälinealan asiantuntijan opastuksella. Rintaliivit asiakas hankkii itse. Proteesi uusitaan tarpeen mukaan 1,5-3 vuoden välein.

06 30 21 Silmäproteesit

Välineet, jotka jäljittelevät silmän ulkonäköä.

Silmäproteesi voidaan hankkia asiakkaalle, jolta puuttuu toinen tai molemmat silmät esim. synnyntäisen poikkeavuuden, tapaturman tai muusta syystä tehdyn silmän poiston, silmän puuttumisen, kutistussilmän tai vaikean silmätautiin jälkitilan kompensointiin. Silmäproteesi uusitaan aikuisilla (yli 18v) 5 vuoden välein ja alle 18-vuotiailla tarvittaessa kasvun mukaan. Proteesin kiillotusta korvataan tarvittaessa korkeintaan kerran vuodessa. Silmäproteesiin tehtävät muutostyöt tehdään yksilöllisen harkinnan perusteella.

06 30 36 Hammasproteesit

Välineet jotka jäljittelevät hampaiden ulkonäköä ja toimintaa.

Hammasproteesit voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, jos asiakkaalla on suun alueella synnyntäisiä anomaliaita ja tietyissä tapauksissa suun alueen syöpätautiin.

Hammastuet, parentakiskot ym. eivät ole lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

06 33 Ortopediset jalkineet

Jalkineet joiden avulla hoidetaan ja/tai jotka kompensoivat vaurioituneen jalan rakennetta tai toimintaa. Jalkateräortoosit, ks. 06 12 03

Asiakkaalle voidaan hankkia erityisjalkineet lääkinnällisenä kuntoutuksena, mikäli hänellä on perussairaudesta, vamman jälkitilasta tai synnynnäisestä epämuodostumasta aiheutuva niin vaikea pysyvä nilkan ja/tai jalkaterän epänormaali muoto, virheasento ja/tai toimintahäiriö, ettei hyvälaatuinen tavallinen kenkä ole riittävä tukevuudeltaan tai rakenteeltaan. Lisäksi edellytetään, että erityisjalkineilla voidaan merkittävästi edesauttaa liikkumista. Ortopediset jalkineet luovutetaan pääsääntöisesti asiakkaalle silloin, kun hän tarvitsee niitä ulkona tai sisällä kävelemisen mahdollistamiseksi. Ortopedinen jalkine voi olla tarpeen myös silloin, kun asiakas tarvitsee erityistä tukea jalkaterän tai nilkan alueelle seisomatelineharjoittelun tai itsenäisen siirtymisen mahdollistamiseksi. Erityisjalkineina potilaalle voidaan hankkia vain päivittäisessä käytössä tarvittavat välttämättömät jalkineet.

Ortopedisten jalkineiden hankinnan aiheena voi olla esimerkiksi huomattavaa haittaa aiheuttava voimakkaasti deformatoinut jalka, kivulias deformiteetti, alaraajan huomattava lyhentymä, jonka korjaaminen ei ole mahdollista tavalliseen kenkään. Diabeetikojen osalta huomioidaan riskiluokitus, mutta muuten luovutusperusteet täysin samat kuin muillekin potilaille. (riskiluokka 2, suojatunto puuttuu ja jalassa on rakennevirhe tai riskiluokka 3, aiempi jalkahaava tai amputaatio)

Erityisjalkineiden arvion ja luovutuksen edellytys on, että asiakkaalla ei ole jaloissa avoimia haavoja. Hoitoon liittyviä erityisjalkineita ja hoitajalkineita ei luovuteta lääkinnällisenä kuntoutuksena. Kipsikengät ovat hoitovälineitä, eikä niitä luovuteta lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Erityisjalkineiden uusimistarve aiheutuu yleensä potilaan kasvusta tai jalkineiden kulumisesta, joten uusimisen tiheys on yksilöllinen. Asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan hänelle luovutetaan kesä- ja talvijalkineet sekä sisäjalkineet. Jos töissä tarvitaan vielä erityisjalkineita näiden lisäksi, tulee nämä hankkia työnantajan puolesta (esim. töissä tarvittavat ortopediset turvajalkineet).

Harrastuksiin asiakas hankkii ortopediset jalkineet itse. Harrastusjalkineisiin asiakas voi hakea korvausta Vammaispalvelusta tai työkäyttöön tulevien kenkien osalta korvauksista kääntyä työnantajan puoleen.

Ortopediset jalkineet jaetaan eri ryhmiin alla olevien nimikkeiden mukaan sen perusteella, minkälaiseen tarpeeseen jalkineet tehdään.

06 33 01 Ortopediset jalkineet, puolivalmiit

Jalkineet kootaan jalkineaihioista asiakkaan jaloista otettujen mittojen mukaan. Eivät edellytä yksilöllisesti valmistettua lestiä.

06 33 03 Ortopediset jalkineet, valmiina saatavat

Massatuotannossa olevat ortopediset jalkineet. Kohtaan sisältyvät esim. korkealestiset, pehmeävuoriset ja pitkälle aukeavat jalkineet.

Aikuisille myönnetään vain varrellisia tukisandaaleja. Lapsille valmiina saatavat ortopediset jalkineet luovutetaan silloin, kun tavallinen jalkine ei ole riittävä jalan rakenteen tai toiminnan kannalta.

06 33 06 Ortopediset jalkineet, yksilöllisesti valmistetut

Ortopediset jalkineet, jotka on tehty erityisesti jonkun henkilön tarpeiden mukaan. Kohtaan sisältyvät esim. yksilöllisesti valmistetut pehmeävuoriset jalkineet.

06 33 09 Jalkineet, muunnellut

Valmiina saatavat jalkineet, joita on muunneltu yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Alaraajojen pituuseron korjaus jalkineeseen tehtävällä muutoksella katsotaan aikuisilla tarpeelliseksi, mikäli ero aiheuttaa toiminnallista haittaa ja se on hoitavan tahon tekemällä mittausmenetelmällä 2 cm tai enemmän (lapsilla 1 cm). Näissä tapauksissa tarvitaan hoitavan lääkärin suositus.

Leikkausten yhteydessä syntyneissä alaraajojen pituuseroissa erikoislääkäri (yleensä ortopedi) määrittelee pituuserokorjauksen tarpeen ja määrän. Pienissä korjauksissa riittää potilaan itse hankkima kengän sisälle laitettava kantakorotus.

09 Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet

09 03 Vaatteet ja kengät

Sosiaalipalvelujen vammaispalvelulain perusteella, asiakas voi hakea korvausta ylimääräisistä vaatekustannuksista.

Ihotautierikoislääkärin lausunnosta korvataan albinismia sairastaville voidaan luovuttaa UV-vaatteita lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä (Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös 21.12.2.106 Dnro 3382/4/15).

09 03 33 Uima-asut

Kohtaan sisältyvät esim. allasterapia-asut ja suojaavat erikoisuima-asut. Virtsa ja ulostetta imevät apuvälineet, ks. 09 30.

Uima-asu voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on hallittavissa oleva uloste- tai virtsainkontinenssi ja joka tarvitsee yksilöllisesti valmistettavan uima-asun erityisestä lääketieteellisestä syystä. Tarve tällaisesta tulee mainita asiakkaan kuntoutussuunnitelmassa tai vastaavassa dokumentissa ja sen luovuttaminen tulee perustua kirjattuun tarpeeseen säännöllisen allasterapian mahdollistumiseksi. Muulloin välineet katsotaan harrastuksen apuvälineeksi, esimerkiksi rintaproteesia käyttävät asiakkaat ostavat uima-asun itse.

Märkäpuku voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on harvinainen sairaus, joka aiheuttaa palelemisen myötä neurologisia oireita. Kuntoutussuunnitelmassa tai vastaavassa dokumentissa tulee olla maininta allasterapiasta välttämättömänä terapiamuotona.

09 03 42 Jalkineet

Kohtaan sisältyvät esim. erityiskäyttöön tarkoitetut jalkineet, esimerkiksi urheilukengät ja -pohjalliset. Jalkateräortoosit, ks. 06 12 03. Ortopediset jalkineet, ks. 06 33. Jalkaterä-, kantapää- ja varvassuojat, ks. 09 06 21.

Tavallisia jalkineita ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, koska ne eivät täytä lääkinnällisistä laitteista annettua direktiivin 93/42/ETY vaatimuksia. Vammaispalvelulain perusteella asiakas voi hakea korvausta ylimääräisistä vaatekustannuksista.

Kipsikengät ovat hoitovälineitä. Kipsikengä annetaan asiakkaalle hoitavasta yksiköstä, joten kipsikengkiä tulee olla saatavilla terveysasemien vastaanotoilla, päivystyksissä, ortopedian poliklinikalla ja ortopedisillä vuodeosastoilla.

09 03 45 Liukuesteet jalkineisiin

Jalkineisiin kiinnitettäviä välineitä ja tarvikkeita, joilla ehkäistään liukastumista, ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

09 06 Puettavat vartaloa suojaavat apuvälineet

Välineet, joilla estetään kehon osien vahingoittuminen.

09 06 03 Pään suojat

Turvakypärä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä turvallisuuden lisäämiseksi asiakkaalle, jolla on tavanomaista suurempi vaara kaatua ja loukata päänsä esim. epilepsia ja / tai kehitysvammaisuus tai asiakkaalle, jolla on vaarana kaatua ja siitä sekundäärisenä haittana saada pään alueelle mm. murtuma, sisäinen verenvuoto tai haavoja.

09 06 15 Suojakäsineet

Kohtaan sisältyvät esim. pyörätuolin kelaushansikkaat. Käsineet, ks. 09 03 12. Tuet, tyynyt ja muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet, joilla ehkäistään mustelmia ja ihovaurioita, ks. 12 07 18.

Yksilöllisen harkinnan mukaan, erityisperustein voidaan luovuttaa pyörätuolia käyttävälle asiakkaalle kelaushansikkaat, mikäli kelaaminen ilman hansikkaita ei onnistu tai käsien suojaaminen hansikkailla on iho- tai sormivaurioiden vuoksi (esim. vaikeat tuntopuutokset) välttämätöntä. Kelaushansikkaat voidaan hankkia esim. tetraplegiapotilaalle, mikäli terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella tavallisten hansikkaiden käyttö keltaessa ei lisää itsenäistä suoriutumista kelaushansikkaiden tavoin.

Lämpöhanskat kts luokka 04 30 03

09 06 18 Sääri- ja polvisuojat

Kohtaan sisältyvät esim. sukat amputoiduille raajoille (tynkäsukat). Sukkahousut ja sukat, ks. 09 03 27.

Sääri- ja polvisuojat voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jonka perussairauteen tai vammaan liittyvä pääasiallinen liikkumismuoto on konttaaminen ja apuvälineen luovuttaminen parantaa hänen toimintakykyään.

Tynkäsukat luovutetaan omaksi asiakkaalle, joka tarvitsee niitä amputoidun jalan tyn-gän muodon muokkaamiseksi tai proteesin tupen täyttämiseksi.

09 06 21 Jalkaterä-, kantapää- tai varvassuojat

Jalkaterä-, kantapää- tai varvassuojia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Lämpösukat ja – pohjalliset kts. luokka 04 30 03

09 06 24 Vartalosuojat

Kohtaan sisältyvät esim. housut ja alusvaatteet, joissa on pehmusteita, jotka suojaavat murtumilta kaaduttaessa.

Lonkkasuojia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

09 06 27 Hengitystiesuojat

Välineet, jotka suojaavat hengitysteitä haitallisilta ulkoisilta vaikutteilta. Henkitor-viavannevälineet, kts 09 15.

Hengityssuojia, kuten kevytsuojia, puolinaamareita ja raitisilmakypäriä, ei pääsääntöi- sesti luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (MELA) voi luovuttaa ammatissaan raitisilmakypäriä tai puolinaamaria käyttävälle yrittäjälle (astma, homepölykeuhko) apuvälineet työväli- neeksi. Ammattitautiselvitykset ja suositukset suojaimien käytöstä tehdään Työter- veyslaitoksella Helsingissä tai työlääketieteen ja keuhkosairauksien poliklinikoilla.

09 09 Pukeutumisen ja riisuutumisen apuvälineet

Välineet jotka helpottavat pukeutumista ja riisuutumista. Kiinnitysvälineet, ks. 09 03 48. Merkitsemistarvikkeet ja -välineet, ks. 24 04.

Pukeutumisen ja riisuutumisen apuvälineitä käytetään päivittäin helpottamaan pukeutumista ja riisuutumista. Hyvin monessa tapauksessa tavanomaiset välineet, kuten pitkävartiset kenkälusikat ovat riittäviä ja niitä on saatavilla päivittäistavaroita myyvissä liikkeissä.

Tämän luokan apuvälineitä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, mikäli tavanomaiset välineet eivät riitä. Luovutettavissa apuvälineissä tulee olla sellaisia ominaisuuksia, mitä tavanomaisissa välineissä ei ole ja/tai niihin tarvitsee tehdä yksilöllisiä muutoksia.

09 09 03 Sukkien ja sukkahousujen vetolaitteet

Välineet jotka helpottavat nilkkasukkien, sukkien ja sukkahousujen pukemista.

09 09 06 Kenkälusikat ja saapasrengit

Välineet jotka helpottavat jalkineiden pukemista ja riisumista.

09 09 09 Vaatepitimet

Välineet jotka pitävät vaatteita paikoillaan pukeutumisen aikana.

09 09 12 Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja – kepit

Välineet joiden avulla kiinnitetään vaatteet tai tartutaan vaatteisiin pukeutumisen ja riisuutumisen aikana.

09 09 15 Vetoketjunvetimet

Välineet joilla helpotetaan vetoketjun käyttämistä.

09 09 18 Napittimet

Välineet joilla helpotetaan kenkien ja vaatteiden napittamista ja napituksen avaamista.

09 12 WC–apuvälineet

09 12 03 WC-tuolit

Muulla kuin WC-tiloissa käytettäväksi tarkoitetut tuolit, joissa on sisäänrakennettu WC-säiliö ja joissa voi olla pyörät. Kohtaan sisältyvät esim. saniteettituolit sekä siirrettävät wc-tuolit, joita voidaan käyttää myös suihkutuoleina.

09 12 06 WC-istuimet

Kohtaan sisältyvät esim. korotetut tai korkeudeltaan säädettävissä olevat WC-istuimet sekä pesevät ja kuivaavat WC-istuimet. WC-istuimeen kiinnitettävät erilliset suihkut ja kuivaajat, ks. 09 12 36.

09 12 09 03 Katetrointi-istuimet

Tuolit jotka on suunniteltu helpottamaan virtsarakon tyhjentämistä katetroimalla.

09 12 12 WC-istuimen korotukset, jalustaan kiinnitetyt

Vapaasti lattialla seisovat (erilliset) wc-korotukset, jotka voidaan siirtää helposti pois wc-astian päältä.

09 12 15 WC-istuintien korotukset, irrotettavat

Suoraan wc-istuimen päälle asetettavat (irraliset) wc-korotukset, jotka voidaan helposti siirtää pois wc-istuimen päältä.

09 12 18 WC-istuimen korotukset, kiinteät

WC-istuimeen pysyvästi kiinnitettävät välineet, joilla korotetaan istumakorkeutta ja näin helpotetaan WC-istuimelle laskeutumista ja siitä nousemista. Kohtaan sisältyvät esim. sokkelit.

09 12 21 WC-istuimet, kiinteä nostomekanismi

WC-istuimet, joissa on nouseva ja laskeva istuinosa, joka helpottaa WC-istuimelle istuutumista ja siitä nousemista.

09 12 24 03 Käsi- ja selkätuet, WC-istuimeen kiinnitettävät

WC-istuimeen kiinnitettävät käsi- ja selkätukiyhdistelmät jotka tukevat istuutumista ja istumista sekä istuimelta ylösnousemista.

Tämän luokan apuvälineitä voidaan luovuttaa asiakkaan omatoimisuuden ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi lääkkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä tai vammaispalvelulain perusteella. Niitä voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on vammasta tai sairaudesta johtuva huomattava alaraajojen lihasheikkous tai muu yksilöllinen tarve ja apuvälineenä luovutettava WC-istuin helpottaa istuutumista ja ylösnousemista. Luovuttaminen edellyttää apuvälinealan asiantuntijan tekemää tarvearviointia.

Apuvälineyksiköistä tai -lainaamoista voi lainata vapaasti seisovia WC-korokkeita, joita voidaan roiskesuojan kanssa käyttää WC-pöntön päällä tai ämpärin kanssa ”portatiivina”.

Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan vammaispalveluna kokonaan kiinteästi asennettavista WC-istuimista, mekanismeista ja tukikahvoista aiheutuvat kustannukset. Irralliset lisävarusteet, portatiivit ja vastaavat myönnetään lääkkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 12 27 WC-paperipihdit

Välineet, joilla helpotetaan WC-paperin pitämistä ja sillä pyyhkimistä.

WC-paperipihdit voidaan luovuttaa asiakkaalle, joka käden, olkanivelen ja/tai kyynärnivelen liikerajoituksen vuoksi tarvitsee apuvälineen wc-hygieniaan.

09 12 33 Alusastiat

Astia, johon henkilö voi virtsata tai ulostaa esimerkiksi sängyssä.

Ei luovuteta lääkkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 27 09 Urinaarit ja virtsapullot

Kohtaan sisältyvät esim. naisille tarkoitetut virtsankeräysvälineet.

Ei luovuteta lääkkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 33 Peseytymis-, suihku- ja kylpyvälineet

Tämän luokan apuvälineillä pyritään vaikuttamaan asiakkaan omatoimisuuden ja toimintakyvyn ylläpitämiseen ja lisäämiseen peseytymistilanteissa.

Erilaisia peseytymis-, suihku- ja kylpytuoleja ja tukia luovutetaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan tekemään tarvearvioinnin perusteella silloin, kun peseytyminen ilman kyseisiä apuvälineitä ei asiakkaan sairauden tai vamman myötä heikentyneen toimintakyvyn vuoksi onnistu omatoimisesti tai ole turvallista ilman apuvälineitä. Kylpy ja suihkuvälineitä voidaan luovuttaa myös helpottamaan avustettua peseytymistä ja mahdollistamaan kotona selviytyminen. Tähän luokkaan kuuluvia perhe-elämään liittyviä apuvälineitä voidaan luovuttaa myös asiakkaalle, jonka toimintakyky on alentunut ja joka tarvitsee mahdollistamaan esim. oma-toimisen lapsen pesemisen ja hoitamisen.

Matkasuihkutuoli on WC- ja suihkupyörätuoli, joka voidaan purkaa vähän tilaa vievään kokoon kuljetuksen ajaksi. Niitä voidaan lainata yksilöllisen tarveharkinnan perusteella lyhytaikaiseen käyttöön esim. työ – tai lomamatkojen ajaksi, kun peseytyminen / wc-toiminnot eivät asiakkaan sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakyvyn vuoksi onnistu ilman apuvälinettä.

09 33 03 Kylpy tai suihkutuolit (pyörälliset ja pyörättömät), ammelaudat, jakkarat, selkänojat ja istuimet

Välineet, jotka tukevat istumista kylvyn tai suihkun aikana. WC-tuolit, ks. 09 12 03.

09 33 03 02 Ammeistuimet

Ammeen sisälle laitettavat istuimet jotka helpottavat ammeessa peseytymistä. Istuimet voivat tukeutua ammeen reunojen varaan

09 33 03 03 Kylpytuot

Hihnat tai selkänojat, jotka tukevat ammeessa olevan henkilön istuma-asentoa.

Kylpytukia käytetään lasten ammeissa tukemaan istuma-asentoa.

09 33 03 05 Suihkujakkarat

Vedenkestävät kiinteät tai korkeussäädettävät istuimet, joissa ei ole selkänojaa eikä käsitukia.

09 33 03 06 Suihkutuolit, pyörättömät

Vedenkestävät kiinteät ja korkeussäädettävät istuimet, joissa on selkänoja ja/tai käsituot.

09 33 03 07 Suihkutuolit, pyörälliset, ei kelattavat

Pyörälliset vedenkestävät tuolit joita avustaja voi työntämällä siirtää paikasta toiseen.

09 33 03 08 Suihkutuolit, pyörälliset, kelattavat

Suihkutuolit joissa on kelausvanteelliset kuljetuspyörät, joita käyttäen tuolissa istuva henkilö voi liikkua.

09 33 06 Amme- ja suihkumatot ja liukuestenauhat

Materiaalit, jotka estävät liukastumista kylvyssä, kylpyhuoneessa tai suihkussa.

Liukastumista estäviä mattoja ja nauhoja, joita käytetään kylpyammeissa ja suihkutiloissa, ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 33 12 Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät

Kiinteät tai siirrettävät pöydät, joilla henkilö makaa kylvyn, suihkun tai vaipanvaihdon yhteydessä.

09 33 12 01 Suihkutasot, pyörälliset

Pesutasot joiden päällä voidaan pestä makuuasennossa oleva henkilö. Tasot voivat olla korkeussäädettäviä

Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät voidaan lainata lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä mahdollistamaan peseytyminen ja kotona asuminen henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi ei pysty istumaan peseytymisen aikana ja peseytyminen on turvalisinta tehdä paarilla tai suihkupöydällä. Edellytyksenä on, että kylpyhuone ja kodin muut tilat ovat niin suuret, että niissä mahtuu toimimaan suihkupaarilla.

09 33 12 02 Suihkutasot, seinään kiinnitettävät

Seinään kiinnitettävät pesutasot, joiden päällä voidaan pestä makuuasennossa oleva henkilö. Kohtaan kuuluvat myös tasot, jotka voidaan taittaa seinää vasten silloin kun niitä ei käytetä

Kiinteästi seinään asennettavan suihku- tai hoitopöytä kuuluu vammaispalvelulain perusteella kustannettaviin välttämättömiin asunnonmuutostöihin. Se voidaan hankkia mahdollistamaan peseytyminen ja kotona asuminen asiakkaalle, joka sairauden tai vamman vuoksi ei pysty istumaan peseytymisen aikana tai peseytyminen on turvallisinta tasossa.

09 33 12 03 Hoitotasot

Tasot joiden päällä makaava henkilö voidaan riisua, kuivata ja pukea

Hoitotaso voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä mahdollistamaan hoitotoimenpiteet tai pukeminen asiakkaalle, joka sairauden tai vamman vuoksi ei pysty istumaan kyseisten toimien aikana tai ne on turvallisinta tehdä tasolla. Lisäksi esimerkiksi korkeussäädettävää sänkyä ole käytettävissä tai se ei apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella sovellu näihin tarkoituksiin.

09 33 21 Kylpyammeet

Kohtaan sisältyvät esimerkiksi kannettavat tai kokoontaitettavat kylpyammeet.

Ammeita ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 33 30 Pesulaput, -sienet ja -harjat, pidikkeillä, varsilla

Tarvikkeet vartalon pesuun tai hankaukseen.

Peseytymisvälineitä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, mikäli tavanomaiset välineet ovat riittäviä. Kun peseytyminen ei sairauden tai vamman aiheuttaman yläraajojen toimintavajeen vuoksi onnistu tavanomaisilla pitkävartisilla harjoilla ja sienillä, voidaan erityismuotoiltuja peseytymisen apuvälineitä luovuttaa apuvälinealan asiantuntijan tekemä arvioinnin perusteella.

09 33 39 Kelluntavälineet

Välineet kellumisen avustamiseksi kylvyn tai uimisen aikana. Kohtaan sisältyvät esim. kellukkeet, kylpykaulurit ja ilmatäytteiset uimalakit.

Kelluntavälineet voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jolla esim. kehitysvamma, lihastauti tai CP-vamma silloin, tarvitaan erityisvalmisteisia ja yksilöllisesti muotoiltuja välineitä. Lisäksi asiakkaan päinhallinta on huono ja hän käy kuntoutussuunnitelmaan perustuvassa säännöllisessä allasterapiassa. Apuvälineiden tarve tulee kirjata kuntoutussuunnitelmaan tai vastaavaan dokumenttiin. Muulloin välineet katsotaan harrastuksen apuvälineeksi eikä niitä luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Terapiapalveluntuottajan tulee huolehtia ja järjestää tarvittavat normaalit kelluntavälineet asiakkailleen.

09 36 Käsien- ja jalkojen hoitovälineet

Välineet, joilla hoidetaan käsiä, kynsiä, jalkoja ja varpaita.

09 36 03 Kynsiharjat

09 36 09 Kynsisakset ja kynsileikkurit

Käsien ja jalkojen hoitovälineet voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä silloin, kun asiakas ei apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin mukaan selviydy yläraajojen toimintakyvyn puutteellisuuden vuoksi käsien- / jalkojenhoitotoimista itsenäisesti tavanomaisin välinein. Luovutettavissa välineissä tulee olla sellaisia ominaisuuksia, mitä tavanomaisissa kynsiharjoissa, -saksissa ja -leikkureissa ei ole (esim. joustosanka tai imukuppikiinnitys pöytään).

09 39 Hiustenhoitovälineet

09 39 03 Hiustenpesuvälineet

09 39 06 Kammat ja harjat

Hiusten pesu- ja hoitovälineet voidaan luovuttaa apuvälineeksi apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella, kun apuväline on välttämätön omatoimisen selviytymisen kannalta. Luovutettavissa välineissä on oltava sellaisia ominaisuuksia, mitä tavanomaisissa hiustenhoitovälineissä ei ole (esim. pidennetty ja taivutettu varsi) ja ne mahdollistavat asiakkaan omatoimisen hiusten hoitamisen.

09 42 Hampaidenhoitovälineet

09 42 03 Hammasharjat ei sähköiset

09 42 06 Sähköhammasharjat

Hammasharjoja ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Tavalliseen hammasharjaan voidaan otteen saannin helpottamiseksi luovuttaa paksunnosputki, silloin, kun se toimintaterapeutin tai muun apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin mukaan käden heikentyneen toimintakyvyn vuoksi on välttämätöntä hampaiden pesun onnistumiseksi.

09 54 Sukupuolielämän apuvälineet

Sukupuolielämän apuvälineillä voidaan kompensoida tai helpottaa vamman tai sairauden aiheuttamaa seksuaalisen toimintakyvyn muutosta. Mikäli asiakkaalla on toimintakyvyn ongelmia sukupuolielämän toiminnoissa, voi hän hakeutua omakustanteisesti seksuaalineuvojan vastaanotolle ja hankkia tarvitsemansa tuotteet. Seksuaalineuvoja antaa tarvittavaa neuvontaa ja ohjausta yksilöllisesti asiakkaan erityistarpeet huomioiden (onko parisuhteessa, ikä, asiakkaan omat toiveet jne.). Seksuaalineuvoja voi tarvittaessa ohjata asiakkaan seksuaaliterapeutille.

Sukupuolielämän apuvälineitä ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

12 Liikkumisen apuvälineet

Liikkumisapuvälineiden käyttöindikaatiot poikkeavat toisistaan. Liikkumisen apuvälineen tarvearviossa ja valinnassa on otettava riittävästi huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet ja varmistettava, että apuvälineen käyttö on turvallista asiakkaan luonnollisessa toimintaympäristössä. Edellä mainituista syistä tarvittaessa arvioidaan apuvälineen käyttö asiakkaan luonnollisessa toimintaympäristössä. Samalla arvioidaan myös apuvälineen asianmukainen säilytyspaikka. Ulkona käytettävä liikkumisapuväline on säilytettävä kuivassa ja lämpimässä tilassa tai erikseen luovuttavan tahon kanssa sovitulla tavalla sään vaihteluilta hyvin suojattuna. Liikkumisapuvälineen turvallinen käyttö edellyttää asiakkaalta riittävää näkö- ja havainnointikykyä apuvälineellä liikkumiseen ja riittävää valitun apuvälineen vaatimaa ylä/alaraajojen toimintakykyä ja tasapainoa.

12 03 Kävelyn apuvälineet, yhdellä kädellä käytettävät

Kävelyn apuvälineet, joita käytetään yksittäin tai pareittain kumpaakin yhdellä kädellä. Kävelyn apuvälineiden lisävarusteet, kts. 12 07.

Kävelykeppien, kyynär- ja kainalosauvojen tarpeen arviointi ja valinta tapahtuvat useimmiten muualla kuin tulevassa käyttöympäristössä. Apuvälinettä arvioitaessa ja kokeiltaessa on tärkeää testata ja harjoitella liikkumista erilaisilla alustoilla, erilaisissa tiloissa ja eri toiminnoissa kuten istuutuessa ja seisomaan noustessa.

Kävelykeppi, kyynär-, kainalo tai kyynärvarsituilla varustetut sauvat voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun henkilön liikuntakyky on sairauden, vamman tai ikääntymisen vuoksi heikentynyt. Lisäksi yleiset liikkumisen apuvälineiden luovutusperusteet täyttyvät, liikkuminen ilman keppiä / sauvoja ei onnistu tai on turvaton esim. tasapainovaikeuksien vuoksi tai ilman apuvälineistä saatavaa tukea kävelyn mekanismi on kivun, lihasheikkouden tms. vuoksi niin poikkeava, että se kuormittaa kohtuuttomasti niveliä ja kompensoimattomana aiheuttaa sekundäärivaivoja. Tyypillisesti erilaisten kirurgisten toimenpiteiden tai vammojen jälkeen tarvitaan kevennystä alaraajan/-raajojen kuormitukseen, jolloin erilaiset kävelykepit tai kyynär- ja kainalosauvat voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 03 03 Kävelykepit

Käveltäessä tukea antavat välineet, joissa on kädensija ilman kyynärvarsitukea ja yksi tukijalka, jonka päässä on kumitulppa. Kävelykepit, kolmella tai useammalla tukijalalla, ks. 12 03 16. Suunnistautumiskepit, ks. 12 39 03.

12 03 03 01 Kävelykepit, ei taittavat

Kahvalliset yksijalkaiset kepit, joita ei voi taittaa kokoon

12 03 03 02 Kävelykepit, kokoon taittavat

Kahvalliset yksijalkaiset kepit, jotka voi taittaa kokoon

12 03 03 03 Kävelykepit, valkoiset

Valkoiset kävelykepit näkövammaisten henkilöiden käyttöön. Kohtaan kuuluvat myös kokoon taittavat mallit.

Valkoiset kävelykepit voidaan luovuttaa vaikeasti näkövammaiselle tai sokealle henkilölle kävelyn apuvälineeksi. (kyseessä ei ole näkövammaisen suunnistautumiskeppi kts. luokka 12 39 03). Kepin luovuttamisen edellytyksenä on näkövammaan perehtyneen terveydenhuollon asiantuntijan tekemä arviointi.

12 03 06 Kyynärsauvat

Käveltäessä tukea antavat välineet, joissa on puoliympyrän muotoinen tuki kyynärvarrelle, vaakatasossa oleva kädensija ja yksi tukijalka, jonka päässä on kumitulppa.

12 03 12 Kainalosauvat

Käveltäessä tukea antavat välineet, joissa on vaakatasossa oleva pehmustettu tuki, joka asetetaan kainalokuoppaan ylävartaloa vasten, vaakatasossa oleva kädensija sekä yksi tai useampi pystyaisa, jotka kaikki kiinnittyvät yhteen tukijalkaan, jonka päässä on kumitulppa.

12 06 Kävelyn apuvälineet, kahdella kädellä käytettävät

Kävelyn apuvälineet, joita käytetään yksinään molemmilla käsillä tai ylävartalon avulla. Kävelyn apuvälineiden lisävarusteet, ks. 12 07. Kuljetuspöydät, pyörälliset, ks. 24 36 12.

Kävelytelineet ovat liikkumisen apuvälineitä, joita käyttäjä työntää yleisimmin käsillään edessään. Ne ovat usein seuraava vaihtoehto, jos sauvoista ei saa riittävää tukea tai lihasvoimat eivät riitä niiden käyttöön. Kävelyteline on esim. huimauspotilaalle sauvoja turvallisempi väline.

Yleisimmin käytetään edessä kuljetettavaa kävelytelinettä (rollaattori) silloin, kun henkilö pystyy tukeutumaan telineeseen käsillä. Asiakkaalla, joka ei pysty nojaamaan käsillään voidaan käyttää kävelypöytää, johon tukeudutaan kyynärvarsilla. Lapsilla puolestaan käytetään usein takana kuljetettavaa telinettä mahdollisimman hyvän vartalon ojennuksen saavuttamiseksi. Mikäli lapsi tarvitsee paljon tukea liikkumiseen, voidaan käyttää kävelytuolia.

Kävelyteline voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun liikkuminen sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi on ilman tukea vaikeutunut, ei onnistu lainkaan tai on turvatonta tai kivuliasta niin, että asiakkaan selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut. Lisäksi on selvitetty, ettei kevyemmistä apuvälinevaihtoehdoista, kuten keppi tai sauvat, ei ole

riittävästi apua. Kävelytelineen tulee lisätä asiakkaan itsenäistä suoriutumista kotona ja/tai kodin ulkopuolella mahdollistaen esim. asioinnin.

Isopyöräinen kävelyteline voidaan luovuttaa erityisperustein. Edellytyksenä on, että sen käyttö on arkielämän sujumisen kannalta välttämätön mahdollistaen itsenäisen liikkumisen asiakkaan omassa toimintaympäristössä, jossa esim. lähiympäristön ja teiden kunnon vuoksi tavanomaisen kävelytelineen käyttö ole mahdollista.

12 06 03 Kävelytelineet

Yleensä metallista valmistetut kävelykehikot, jotka auttavat säilyttämään tasapainon kävellessä ja seisottaessa ja joissa on kädensijat, mutta ei kyynärvarsitukia, sekä joko neljä jalkaa tai kaksi jalkaa ja kaksi pyörää. Kohtaan sisältyvät esim. kävelyn apuvälineet, joissa on kaksi pyörää ja kaksi kumitulpalla varustettua tukijalkaa. Kehon sivulla käytettävät kävelykehikot, ks. 12 03 21.

12 06 06 Rollaattorit

Kohtaan sisältyvät jarruilla varustetut kävelyn apuvälineet, joissa on neljä pyörää ja kädensijat.

12 06 06 01 Kävelytelineet, kaksipyöräiset

Kävelyn apuvälineet, joissa on työntökahvat, kaksi pyörää ja kaksi pyörätöntä jalkaa

12 06 06 02 Kävelytelineet, kolmipyöräiset

Kävelyn apuvälineet, joissa on työntökahva, kolme pyörää ja jarrut. Kohtaan sisältyvät kävelydynaamiset seisomatelineet.

12 06 06 03 Kävelytelineet, nelipyöräiset

Kävelyn apuvälineet, joissa on työntökahvat, neljä pyörää, jarrut ja istuin ja jota käyttäjä työntää edellään kävellessään.

12 06 06 04 Kävelytelineet, posterioriset

Kohtaan sisältyvät yleensä lapsilla käytettävät kitkajarruilla varustetut kävelyn apuvälineet, joissa on neljä pyörää ja kädensijat. Lisävarusteina on saatavana mm. istuin ja vartalogot.

12 06 06 05 Työntökärryt

Lasten käyttöön suunnitellut työntökahvalliset telineet kävelyn harjoittamiseen ja kävelyyn.

Työntökärry voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä lapselle, jonka tasapaino ei riitä kävelyyn / kävelyn harjoittamiseen, mutta tuen tarve on vähäinen

12 06 09 Kävelytuolit

Kävelyn apuvälineet, joissa on pyörät ja istuin/hihna, jolla istuen liikutaan. Kävelytuolissa voi olla käsivarsituet. Kohtaan sisältyvät kävelypolkupyörät.

12 06 09 01 Kävelytuolit, pyörälliset, istuimella ja vartalotuilla

Neli- tai useampipyöräiset kävelytuolit, joissa on istuin sekä lantio ja/tai vartalotuet

Kävelytuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun tukea kävelyn mahdollistamiseksi tarvitaan kävelytelinettä enemmän.

12 06 12 Kävelypöydät

Kävelyn apuvälineet, joissa on pyörät ja/tai jalat sekä ylävartaloa tukeva taso tai käsivarsituet. Kävelypöytää työnnetään eteenpäin molemmilla käsillä ja tarvittaessa ylävartalolla.

12 06 12 01 Kävelypöydät, erillisillä kyynärvarsituilla

Nelipyöräiset kävelytelineet, joissa on vaakatasossa pehmustetut kyynärvarren tuet.

12 06 12 02 Kävelypöydät, kyynärvarsitukipöydällä

Nelipyöräiset kävelytelineet, joissa on yhtenäinen tai kaksiosainen, vaakatasossa oleva tukipöytä.

Kävelypöytä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi, kun liikkuminen sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi on ilman tukea vaikeutunut, ei onnistu lainkaan tai on turvatonta tai kivuliasta niin, että asiakkaan selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut.

Lisäksi on selvitetty kevyemmät apuvälinevaihtoehdot, kuten keppi sauvat tai kävelytelinet, jotka ovat riittäviä lisäämään asiakkaan itsenäistä suoriutumista.

12 07 Kävelyn apuvälineiden lisävarusteet

Välineet, jotka on suunniteltu käytettäväksi yhdessä kävelyn apuvälineiden kanssa.

12 07 01 Kävelytelien korit

Korit joiden avulla kävelytelineessä voi kuljettaa tavaroita

Kävelytelineen kori voidaan luovuttaa lisävarusteeksi, kun asiakas tarvitsee sitä esim. kaupassa asiointiin tai muiden päivittäisten toimintojensa mahdollistamiseksi.

12 07 03 Kepin pitimet

Telineet jotka voidaan kiinnittää esim. kävelytelineisiin tai pyörätuoliin, ja joihin kiinnitetään kävelykepit tai kyynärsauvat

Kepinpidin on kävelyapuvälineen lisävaruste, mikä helpottaa kepin/sauvan säilyttämistä ilman apuvälineen kaatumista maahan. Kepinpidin voidaan luovuttaa asiakkaalle, joka käyttää keppiä tai kyynärsauvoja pitkäaikaisesti ja kepinpitimen käyttö tukee henkilön omatoimisuutta ja liikkumisen turvallisuutta

12 07 06 Kepinpääkumit

Kävelykeppien ja kyynärsauvojen päihin laitettavat kumiset tulpat jotka laajentavat kepin tukipintaa, estävät kepin luistamisen ja pehmentävät iskua kävellessä

Kepissä tulee olla hyväkuntoinen kepinpääkumi turvallisuuden vuoksi. Kepinpääkumin kunto tulee tarkistaa aina apuvälinettä luovutettaessa.

12 07 09 Jääpiikit

Terävät metalliset piikit, jotka laitetaan kepin päähän estämään kepin luistamista jäisellä tai lumisella alustalla liikuttaessa

Jääpiikki on vakiovarusteena syys- ja talvikautena luovutettavissa kävelykepeissä ja –sauvoissa tai silloin, kun sauvojen / kepin käyttö on ympärivuotista.

12 07 99 Muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. heijastimet ja sauvankantohihnat

Kävelyn apuvälineiden muita lisävarusteita voidaan luovuttaa terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella silloin, kun apuvälineen turvallinen käyttö edellyttää niitä. Erillisiä heijastimia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

12 12 Kulkuneuvojen lisävarusteet ja muutokset

Kulkuneuvoihin kiinnitettävät välineet tai kulkuneuvoihin tehtävät muutokset, joiden ansiosta toimintarajoitteiset henkilöt voivat toimia kuljettajina tai nousta kulkuneuvoon, poistua kulkuneuvosta tai matkustaa kulkuneuvossa turvallisesti.

Autoon kuuluvat muutostyöt ja välineet kuuluvat vammaispalvelulain korvauksen piiriin. Korvausta auton käyttöä helpottavien, vamman tai sairauden vuoksi välttämättömien lisälaitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin voidaan hakea silloin kun:

- Henkilö käyttää omaa autoa itsenäisesti.
- Auton käyttö on päivittäisten toimintojen ja kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä (esim. työssäkäynti, opiskelu, harrastukset jne.).
- Henkilö ei lääkärin toteaman sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakyvyn vuoksi pysty ajamaan tavanomaisesti varusteltua autoa.
- Lääkäri on arvioinut henkilön toimintakyvyn riittävän lisävarustellulla auton ajamiseen.
- Autolla kuljetetaan vammaista lasta.

Auton käyttöä helpottavia välineitä voivat olla esim. käsihallintalaitteet henkilölle, jonka alaraajojen toimintakyky ei sairauden tai vamman vuoksi riitä auton polkimien käyttöön tai ohjaustehostin henkilölle, jonka yläraajojen toimintakyky tai voimat ovat sairauden tai vamman vuoksi heikentyneet niin, että auton ohjaaminen ilman ohjaustehostinta ei onnistu.

12 12 09 Autojen turvavyöt ja valjaat

Vyöt ja järjestelmät, jotka pitävät henkilön turvallisesti paikallaan autossa. Kohtaan sisältyvät esim. kolmi- ja nelipistevyöt ja vyöliivit.

Auton asento- ja tukivyösarjat

Helposti kiinnitettäviä ja irrotettavia asento- ja tukivyösarjoja voidaan käyttää tukemaan istujan asentoa joko turvaistuimessa, koroketyynyssä tai auton omassa istuimessa. Asento- ja tukivöiden tehtävä on tukea istuja turvalliseen matkustusasentoon, auton omaa turvavyötä aina on käytettävä liikenneturvallisuuden vuoksi. Asento- ja tukivöitä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä tukemaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana matkustajan asentoa ja turvallista matkustamista silloin, kun vartalon hallinta on niin heikko, ettei auton oman turvavyön antama tuki ole riittävä. Asiakkaille, joilla on levottomuutta ja / tai käytöshäiriöitä voidaan turvavyö lisävöiden lisäksi varustaa lukon avaamisen estävällä suojalla.

Auton kiinteiden turvavöiden muutostyöllä, tukevammalla turvavyöllä tai turvavyösarjalla voidaan tukea istujan asentoa ja parantaa turvallista matkustamista autossa. Kustannusten korvaamisen perusteena voi olla sairaudesta tai vammasta johtuen niin vaikeasti heikentynyt vartalonhallinta, että tavanomainen turvavyö ei anna riittävästi tukea istumiseen tai käsien toimintakyky ei riitä omatoimiseen turvavyön kiinnittämiseen.

12 12 12 Moottorikäyttöisiin kulkuvälineisiin tarkoitetut istuimet ja tyyntä sekä kulkuneuvoissa istumiseen liittyvät lisävarusteet ja ratkaisut

Istuimet ja tyyntä, jotka helpottavat kulkuneuvon istuimelle menoa tai siitä poistumista tai tukevat istuvaa matkustajaa matkustuksen aikana. Kohtaan sisältyvät esim. lasten turvaistuimet, käännettävät istuimet, korottavat istuimet ja liukuvat istuimet.

12 12 12 01 Lasten turvaistuimet

Lapsille suunnitellut istuimet, jotka kiinnitetään autonistuimelle ja joihin lapsi kiinnitetään turvavöillä matkan ajaksi

Pienten lasten perhe hankkii itse turvakaukalon ja -istuimen. Perheen hankkimaan turvaistuimeen voidaan luovuttaa lääkinällisenä kuntoutuksena lisävöitä - ja tukia.

Kun tavanomainen turvaistuin ei tue riittävästi, voidaan vaikeavammaiselle lapselle hankkia lääkinällisenä kuntoutuksena auton turvaistuin, jossa on asentoa tukevia vöitä, erityismuotoiltu istuin, päätuki, alaraajatuki tms. pystyäkseen matkustamaan turvallisesti hyvässä istuma-asennossa. Turvaistuin voidaan hankkia lääkinällisenä kuntoutuksena myös silloin, kun vammaisen lapsi ei kokonsa puolesta mahdu tai muusta syystä ei voi enää käyttää tavanomaista turvaistuinta.

12 12 12 02 Säädetävät, koottavat autonistuimet

Auton istuimet joiden istuinkulmaa, selkänojan kaltevuutta jne. voidaan säätää yksilöllisesti tai jotka voidaan koota osista vastaamaan yksilöllisiä tarpeita. Istuimet vaihdetaan auton vakioistuimen tilalle.

Säädetävä, kokoon taittuva auton istuin voidaan hankkia vammaisen asiakkaan käyttöön vammaispalvelulain perusteella silloin, kun hän tarvitsee sairauden tai vamman aiheuttaman puutteellisen vartalon hallinnan vuoksi istumiseen tavallista voimakkaamman tuennan eikä tavanomaisista istuimista löydy riittävän tukevaa ratkaisua muutostöidenkään avulla. Turvaistuimen hankinta voi tulla kyseeseen myös silloin, kun vammaisen lapsi ei kokonsa puolesta mahdu tai muusta syystä ei voi enää käyttää tavanomaista turvaistuinta.

12 12 12 03 Istuinpohjat

Istuimen runko-osat joiden päälle istuimen tyynyosat kiinnitetään.

12 12 12 04 Kääntöistuimet

Auton istuimet joissa on kääntömekanismi, joka helpottaa autoon ja siitä pois siirtymistä. Istuin kääntyy vakioasennosta oviaukkoon päin. Kohtaan kuuluvat mallit, joita voi kääntämiseen jälkeen vielä liu'uttaa ulospäin autosta.

Istuinpohja tai kääntöistuin autoon voidaan korvata vammaisen asiakkaan käyttöön vammaispalvelulain perusteella silloin, kun asiakkaan toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi pysyvästi tai pitkäaikaisesti heikentynyt niin, että auton siirtyminen ja siitä poistuminen ei muuten onnistu omatoimisesti tai avustettuna. Edellytyksenä on, että auton käyttötarve on henkilön kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätön ja muut siirtymisen menetelmät ja kevyemmät apuvälinevaihtoehdot on kokeiltu terveydenhuollon ammattilaisen ohjauksessa (esim. toiminta-, fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja) ja todettu riittämättömiksi.

12 12 15 Henkilönnostolaitteet, autoon asennettavat, (eivät nosta pyörätuolia)

Autoon kiinnitetyt laitteet henkilön nostamiseksi autoon ja autosta pois.

Pyörätuolissa istuvan vaikeavammaisen asiakkaan autoon tai autosta pois nostamiseksi tarvittavan nostolaitteen hankintakustannukset voidaan korvata vammaispalvelulain perusteella.

Luovuttamisen edellytyksenä on:

- muut siirtymismenetelmät ja kevyemmät apuvälinevaihtoehdot on kokeiltu terveydenhuollon ammattilaisen ohjauksessa (esim. toiminta-, fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja) ja todettu riittämättömiksi
- auton käyttötarve on henkilön kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve pitkäaikainen
- nostolaitteen soveltuvuus ja tekniset asennusmahdollisuudet asiakkaan autoon on selvitetty.

12 12 21 Pyörätuolin autoon tai auton katolle nostavat laitteet

Välineet tyhjän pyörätuolin nostamiseksi autoon tai auton katolle.

Käsiikäyttöisen pyörätuolin autoon tai auton katolle nostavan laitteen hankintakustannuksiin voidaan hakea korvausta vammaispalvelulain perusteella. Laitteen korvauksesta päätettäessä kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin:

- henkilö on aktiivinen ja käyttää autoa itsenäisesti
- henkilö kykenee siirtymään autoon ja autosta omatoimisesti
- toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että pyörätuolin siirtäminen autoon ja autosta ei onnistu omatoimisesti
- auton käyttö on päivittäisten toimintojen ja elämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve on määriteltävissä pitkäaikaiseksi.

Nostolaitetta arvioitaessa ja suositeltaessa on varmistettava, että asiakkaan käyttämä pyörätuoli soveltuu rakenteeltaan nostolaitteella siirrettäväksi.

12 12 24 Välineet pyörätuolin kiinnittämiseksi autoon

Välineet jotka varmistavat pyörätuolin pysymisen paikallaan autossa.

Kun asiakas matkustaa autossa pyörätuolissa istuen, tulee matkustaja kiinnittää auton turvavyöhön ja pyörätuoli auton rakenteisiin. Pyörätuolin turvavyö tai turvavyösarja tukee matkustajan asentoa, eivätkä täytä liikenneturvallisuusmääräyksiä. Sähköpyörätuolien rakenteissa on useimmiten tehdasvalmisteiset kiinnityskoukut. Manuaalipyörätuoliin ei tarvitse asentaa kiinnityskoukkuja.

Erilaisten kuljetuksen tai ajon ajaksi pyörätuolin autoon kiinnittämiseen tarkoitettujen koukkujen, lenkkien ja laitteiden hankintakustannuksia voidaan korvata vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaisen henkilön käytössä olevaan autoon kun:

- auton käyttötarve on päivittäistä ja henkilön päivittäisten toimintojen ja kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve pitkäaikainen.
- henkilö matkustaa autossa pyörätuolissa istuen
- sähköpyörätuolia joudutaan kuljettamaan autossa
- auton rakenteet ovat riittävän kestävätkä laitteiden kiinnittämiseen tai rakenteet on vahvistettu.

Korvausta auton käyttöä helpottavien välineiden hankintaan voidaan hakea vammaispalvelulain perusteella kotikunnan sosiaalitoimesta. Vammaispalvelulaki 9 §:n 1 momentin mukaan päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

Apuväline voidaan korvata asiakkaalle tilanteesta ja apuvälineestä riippuen joko omaksi tai hänen käyttöönsä. Jos apuväline on annettu asiakkaalle käytettäväksi, omistus- ja ylläpitovastuu säilyy kunnan sosiaalitoimella. Omaksi luovutetun apuvälineen huolto- ja korjausvastuu on asiakkaalla itsellään. Apuvälineen tarvitsijalle voidaan luovuttaa myös käytöstä palautunut sopiva väline, jolloin hänelle korvataan välineen asennuksesta aiheutuneet kustannukset. Korvaus on harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen. Auton käyttöä helpottavia välttämättömiä apuvälineitä ja muutostöistä voidaan korvata riippumatta siitä, onko asiakas saanut korvausta auton hankintakuluihin. Vammaispalvelulaki on toissijainen vakuutuslaitosten korvauksiin nähden.

Korvauksen hakeminen:

- Kotikunnan vammaispalvelujen hakemuslomake tai vapaamuotoinen hakemus.
- Lääkärin lausunto, josta käy ilmi hakijan vamma / sairaus ja sen aiheuttama toimintakyvyn vajavuus.
- Asiantuntijan lausunto (esim. toiminta- tai fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja), josta käy ilmi suositeltu apuväline, sen malli ja hankintapaikka sekä välineen merkitys hakijan toimintakyvylle.
- Hankintapaikka, kustannusarvio apuvälineestä tai tarvittavista muutostöistä.

12 16 Mopedit ja moottoripyörät

Mopedit ja moottoripyörät kuuluvat vammaispalvelulain korvauksen piiriin.

12 18 Polkupyörät

Kohtaan sisältyvät esim. tehostetut polkupyörät. Apuvälineet tavaroiden kuljetukseen polkupyörässä/pyörätuolissa, ks. 24 36 15.

Polkupyörän luovuttaminen edellyttää, että sen käyttö tukee yksilöllisesti määriteltyjä kuntoutustavoitteita. Lääkinnällisenä kuntoutuksena luovutetaan vain erityisominaisuuksilla varustettuja polkupyöriä, jotka täyttävät lääkinnällisistä laitteista annetun direktiivin 93/42 ETY vaatimukset. Tavanomaiset polkupyörät (myös sähköavusteiset) eivät ole erityisominaisuuksilla (esim. kiinteänapainen polkupyörä) varustettuja polkupyöriä ja direktiivin 93/42/EEC mukaisia.

Erityisominaisuuksilla varustettuja polkupyöriä voidaan luovuttaa ensisijaisesti lapsille. Polkupyörän luovuttamisen tavoitteena tulee olla, että, lapsi pystyy harjoittelun ja harjaantumisen myötä käyttämään polkupyörää itsenäisesti. Ennen polkupyörän luovuttamista tulee lapsen tasapainoa harjoittaa muilla keinoin. Polkupyörä ei ole tasapainon harjoitteluvälin, vaan sen hankinnalla on oltava kuntoutuksellinen tavoite.

Aikuisille erityisominaisuuksilla varustettuja polkupyöriä luovutetaan, kun se on arjen kannalta välttämätön, säännöllisessä käytössä oleva liikkumisen apuväline (esim. pyörä mahdollistaa omatoimisen liikkuminen työpaikalle tai muuhun potilaan toimintaympäristöön).

Jos polkupyörää tarvitaan ulkoiluun, katsotaan se harrastuksen apuvälineeksi. Vammaispalvelulain perusteella harrastusvälineiden hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata silloin, kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat sairaudesta tai vammasta.

12 18 03 Polkupyörät

Kaksipyöräisiä polkupyöriä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Käyttäjän omaan polkupyörään voidaan lääkinnällisenä kuntoutuksena korvata lisävarusteita, jotka mahdollistavat polkupyörän käytön esim. apupyörät (12 18 21) tai ohjaustangon ja polkimien muutostyöt.

Polkupyörän muutostöitä voidaan korvata, kun asiakas sairautensa /vammansa vuoksi (esim. muutoksia raajojen mittasuhteissa ja nivelliikkuvuuksissa) ei voi ajaa tavanomaisesti varustetulla pyörällä ja polkupyörän käyttö tukee henkilön kuntoutusvoitteita. Kaksipyöräisiä sähköavusteisia polkupyöriä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 18 06 Yhdelle hengelle tarkoitetut kolmi- ja nelipyöräiset pyörät

Jaloilla poljettavat yhdelle henkilölle tarkoitetut polkupyörät, joissa on vähintään kolme pyörää.

12 18 06 01 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää takana

Kolmipyöräiset polkupyörät, joissa on kaksi pyörää takana lisäämässä pyörän tukevuutta henkilölle, jolla on tasapainovaikeuksia. Pyörällä on helpompi lähteä ajamaan ja pysähtyä kuin kaksipyöräisellä pyörällä.

12 18 06 02 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää edessä

Kolmipyöräiset polkupyörät, joissa on kaksi pyörää edessä lisäämässä pyörän tukevuutta. Pyörää on helpompi taluttaa ja sen mittasuhteet on helpompi hahmottaa, kun pyörät ovat edessä

Erytisominaisuuksilla varustettu kolmi- tai nelipyöräinen polkupyörä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jonka toimintakyky on alentunut siten, että liikkuminen tavallisella polkupyörällä ei onnistu. Luovuttamisen edellytyksinä voidaan pitää muun muassa seuraavia perusteita:

- polkupyörä on päivittäisten toimintojen kannalta välttämätön liikkumisen apuväline
- polkupyörä lisää itsenäistä suoriutumista, esim. mahdollistaa asioinnin
- polkupyörän käyttö tukee henkilön kokonaiskuntoutusta ja sitä on arvioitu terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan toimesta sekä siihen on otettu kantaa kuntoutussuunnitelmassa
- lapsella pyörän käyttö tukee lapsen kehitystä ja osallistumismahdollisuuksia
- itsenäisesti pyörällä liikuttaessa tulee varmistua, että käyttäjällä ei ole turvallisuuden vaikuttavia hahmotus- näkö- tai muistiongelmia.

Mikäli polkupyörää käytetään vain ulkoiluun, se katsotaan harrastusvälineeksi. Harrastekäyttöön tarvittavan kolme-, nel- tai tandempyörän kustannuksiin voidaan hakea korvausta vammaispalvelulain perusteella sosiaalitoimesta.

12 18 09 Kolmipyörät, käsin poljettavat

12 18 12 Potkupyörät ja potkulaudat, jalalla liikuteltavat

Välineet, jotka koostuvat pyörällisestä jalkatasosta ja ohjaustangosta ja jotka ovat jaloilla potkuteltavia.

Kaupasta saatavia potkupyöriä (jalaksiset nelipyöräiset tai kaksipyöräiset) ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Erityisperustein voidaan luovuttaa potkulautoja, esim. lyhytkasvuiselle asiakkaalle, jolle tavanomaiset kaupoista saatavat potkulaudat eivät sovellu ja jonka omatoiminen liikkuminen potkupyörän/potkulaudan avulla mahdollistaa omatoimiset asiointi- ym. matkat. Sähköisiä potkulautoja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 18 15 Tandempyörät sekä kolmi- ja nelipyöräiset polkupyörät kahdelle tai useammalle henkilölle

Useammalle henkilölle tarkoitetut poljettavat välineet, joissa on vähintään kaksi istuinta.

12 18 15 01 Tandempyörät

Polkupyörät, jossa kaksi käyttäjää istuu peräkkäin ja kummallakin on omat polkimensa

12 18 15 02 Polkupyörät, nelipyöräiset

Polkupyörät, joissa kaksi käyttäjää istuu vierekkäin ja kummallakin on omat polkimensa.

12 18 15 03 Rikshat

Polkupyörät, joissa on erillinen, selkänojallinen istuinosa kuljetettavaa varten.

Tandempyöriä, nelipyöräisiä polkupyöriä ja rikshoja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Vammaispalvelulain perusteella harrastusvälineiden esimerkiksi tandempyörän hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata silloin, kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat sairaudesta tai vammasta.

12 18 21 Polkupyörien lisävarusteet

Polkupyörään tehdyt lisäykset tai muutokset, jotta niiden käyttö helpottuisi. Kohtaan sisältyvät esim. lisämootorit ja apupyörät.

Polkupyörien lisävarusteita luovutetaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella mahdollistamaan polkupyörän käyttö silloin, kun se asiakkaan toimintakyvyn vajeen vuoksi ei onnistu ilman lisävarusteita. Tällaisia ovat mm. erityissatula, pohje- ja vartaloguet sekä teleskooppiapupyörät. Käyttäjän omaan polkupyörään voidaan luovuttaa teleskooppiapupyörät ja muita polkupyörän käyttämisen mahdollistavia lisävarusteita. Lisävarusteiden asennuksesta vastaa apuvälineyksikkö/apuvälinekeskus.

12 22 Käsikäyttöiset pyörätuolit

Välineet, jotka liikkuvat pyörillä ja tukevat liikkumisrajoitteisen henkilön kehoa ja joita pyörätuolin käyttäjä tai avustaja liikuttaa. Kohtaan sisältyvät esim. käsikäyttöiset seisontapyörätuolit (jotka pystyvät nostamaan henkilön seisovaan asentoon ja pitämään hänet siinä asennossa), makuuasentoon kallistuvat pyörätuolit sekä lumi-, ranta- ja uima-allaspyörätuolit. WC-tuolit, pyörälliset, ks. 09 12 03. Kylpy- tai suihkutuolit, pyörälliset, ks. 09 33 03. Kuljetustuolit, ks. 12 27 04.

Pyörätuolia käytetään liikkumisen apuvälineenä silloin, kun liikkuminen ei muiden kävelyn apuvälineiden avulla onnistu ollenkaan tai onnistuu vain lyhyitä matkoja. Pyörätuoli mahdollistaa käyttäjänsä omatoimisen tai avustetun liikkumisen ja parantaa henkilön muuta toimintakykyä.

Pyörätuoleja on olemassa kelattavia malleja, kuljetuspyörätuoleja sekä sähkökäyttöisiä pyörätuoleja. Niistä on valittavissa perusmalleja tai yksilöllisten tarpeiden mukaan suunniteltuja ratkaisuja. Pyörätuolityyppi valitaan käyttötarpeen mukaisesti. Pyörätuolin arvioinnissa ja valinnassa otetaan huomioon henkilön toimintakyky, yksilölliset tarpeet (sairauden tai vamman laatu, sen etenevyys jne.) sekä elinympäristö ja sen asetamat vaatimukset. Pyörätuolin valinnassa on tärkeää arvioida potilaan siirtymisten onnistuminen, pyörätuolin kelattavuus/työnnettävyys, istuma-asento ja yläraajojen toiminta, istuintyyppi valitaan yksilön tarpeiden mukaisesti sekä arvioidaan pyörätuolin lisäosien tarpeellisuus.

12 22 03 Pyörätuolit, molemmilta puolilta kelattavat

Pyörätuolit, joita käyttäjä itse liikuttaa molemmin käsin joko kuljetuspyörästä tai kelausvanteista. Kohtaan sisältyvät esim. etupyörästä kelattavat ja takapyörästä kelattavat pyörätuolit.

12 22 03 01 Pyörätuolit, ristikkorunkoiset

Pyörätuolit jotka taittavat kokoon leveyssuunnassa.

12 22 03 02 Pyörätuolit, kiinteärunkoiset

Pyörätuolit joiden runko on kiinteä. Luokkaan sisältyvät mallit, joiden selkänoja taittuu istuimen päälle.

12 22 03 03 Pyörätuolit lepoasentoon säädettävät

Pyörätuolit jotka voidaan säätää lepoasentoon. Pyörätuolit ovat pehmustettuja ja ne suunniteltu henkilöille, jotka tarvitsevat hyvän tuen.

Kun pyörätuolin tarve on pitkäaikaista, säännöllistä ja sen käyttö tukee omatoimista suoriutumista, luovutetaan se lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Käsikäyttöisen pyörätuolin kohdalla itsenäinen suoriutuminen tarkoittaa asiakkaan omatoimista ja turvallista pyörätuolin kelaamista tai potkuttelua. Pyörätuolin malli ja mitoitus arvioidaan yhdessä asiakkaan ja apuvälinealan asiantuntijan yhteistyönä.

Pyörätuolia arvioitaessa on huomioitavaa:

- asiakkaan toimintakyky (kelaako tuolilla itse vai työntääkö sitä avustaja)
- sairauden laatu (etenevä/ stabiili)
- pyörätuolin käyttötarve ja -ympäristö
- asiakkaan siirtymistapa pyörätuoliin/ pyörätuolista
- pyörätuolin kelattavuus / työnnettävyys
- pyörätuolin istuinmukavuus
- istuintyyntyn yksilöllinen valinta (aina vähintään perustyyntyn)
- rengaskuviointi (käyttöympäristön mukaan)
- lisävarusteiden tarve ja saatavuus.

Lainattavien pyörätuolien tulee olla käyttäjilleen turvallisia ja niissä tulee olla kaatumasteet. Jos kaatumisteet poistetaan, se tulee kirjata potilasasiakirjaan. Pyörätuolien kunto on tarkastettava aina ennen luovutusta.

Lepoasentoon säädettävissä oleva pyörätuoli voidaan luovuttaa käyttöön liikkumisen apuvälineeksi asiakkaalle, jolle vartalonhallinnan heikkouden vuoksi peruspyörätuoli ei takaa riittävän tuettua ja toiminnallista istuma-asentoa, ja joka käyttää apuvälinettä joko itsenäisesti kelaaten tai avustettuna. Ellei tavoitteena ole omatoimisen tai avustettun liikkumisen tukeminen, vaan turvallisen istuma-asennon saavuttaminen pyörätuolia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Pyörätuoli voidaan luovuttaa määräaikaisen käyttöön, kun käyttö on tilapäistä esimerkiksi leikkauksen tai tapaturman jälkeen. Pyörätuoli voidaan luovuttaa myös silloin, kun se on välttämätön ulkona liikkumisen mahdollistamiseksi.

Lumi-, ranta- ja uima-allaspyörätuoleja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

12 22 03 04 Seisontapyörätuolit

Pyörätuolit jotka nostavat henkilön seisovaan asentoon ja joita henkilö voi kelata itse istuma-asennossa. Nostotoiminto joko kaasujousella tai sähköisesti.

Seisontapyörätuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, joka sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakykynsä johdosta tarvitsee pyörätuolin liikkumisen apuvälineeksi ja pystyy seisoen tekemään esim. kotitöitä. Edellytyksenä on, että:

- säännöllisesti tapahtuvalle pystyasennon harjoittamiselle on lääketieteellisesti todetut perusteet ja kuntoutukselliset tavoitteet
- mahdollistaa itsenäisen pystyasennon harjoittamisen
- lisää itsenäistä selviytymistä päivittäisissä toiminnoissa
- keventää merkittävästi omaisen / avustajan työtä (henkilön avustaminen seisomatelineeseen on vaikeaa ja kohtuuttoman raskasta).

Asiakkaan tulee pystyä itsenäisesti kelaamaan pyörätuolia sisätiloissa ja käyttämään seisomaan nousumekanismia tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti. Seisontapyörätuoli voidaan luovuttaa seisomisen apuvälineeksi vain erityisperustein, mikäli asiakas ei voi perustellusta syystä käyttää muita seisomatelineitä ja apuvälineen käyttö tukee kuntoutuksen tavoitteita. Luovuttaminen edellyttää apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia.

12 22 03 05 Erityispyörätuolit

Pyörätuolit joita käytetään esimerkiksi lajikohtaisessa urheilussa.

Esimerkiksi lajikohtaisessa urheilussa käytettävää pyörätuolia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Vammaispalvelulain perusteella harrastusvälineiden hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata silloin, kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat sairaudesta tai vammasta. Useimmiten kyseessä on lajikohtainen apuväline.

12 22 06 Pyörätuolit, kampikäyttöiset

Pyörätuoli, jota käyttäjä itse liikuttaa käsin kammien avulla.

Kampikäyttöinen pyörätuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella asiakkaalle, jolla pyörätuolin käytön yleiset edellytykset täyttyvät eikä omatoiminen kelaaminen käsien motorikan, liikkeiden hallinnan häiriöiden tai liikeratojen rajoittuneisuuden vuoksi onnistu

12 22 09 Pyörätuolit, käsikäyttöiset, yhdeltä puolelta kelattavat

Pyörätuoli, jota käyttäjä itse liikuttaa yhdellä kädellä.

Yhdellä kädellä kelattava pyörätuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella asiakkaalle, jolla pyörätuolin käytön yleiset edellytykset täyttyvät eikä hän pysty sairauden tai vamman aiheuttaman käsien toimintavajeen vuoksi kelaamaan kaksikäntisesti.

12 22 12 Pyörätuolit, käsikäyttöiset, joissa sähköinen kela

Pyörätuolit, joita käyttäjä itse liikuttaa käsin työntämällä kelausvanteista ja joissa on yksi tai useampi sähkömekanismi, joka helpottaa yhden pyörän tai molempien pyörien pyörimistä. Käsikäyttöisten pyörätuolien lisävoimalaitteet, ks. 12 24 09.

Sähköinen kelauksen keventäjä on käsikäyttöiseen pyörätuoliin asennettava akkukäyttöinen laite, joka keventää pyörätuolin kelattavuutta jopa 70 %. Sähköinen kelauksen keventäjän käyttöönotto on perusteltua silloin, kun pyörätuolia käyttävän asiakkaan itsenäinen suoriutuminen on rajoittunut sen vuoksi, että hän lihasvoiman heikkouden, nivelten kipeytymisen / rasituksen siedon tai muun toimintarajoituksen vuoksi ei kykene kelaamaan pyörätuolia kuin hyvin lyhyitä matkoja. Sähköisen kelauksen keventäjän tulee tukea asiakkaan kokonaiskuntoutusta ja lisätä omatoimisuutta sekä laajentaa hänen elämänpiiriään, osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksia.

12 22 15 Pyörätuolit, jalkakäyttöiset

Pyörätuolit, joita käyttäjä itse liikuttaa vain jalkojen avulla. Kävelytuolit, ks. 12 06 09. Istuimet, ks. 18 09.

Jalkakäyttöinen pyörätuoli on yleensä tavanomainen pyörätuoli, jonka istuinkorkeus on säädetty niin matalaksi, että jalat / jalka ylettyy lattiaan.

Se voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla pyörätuolin käyttöönoton yleiset edellytykset täyttyvät eikä hän sairauden tai vamman aiheuttaman yläraajojen toimintavajeen vuoksi pysty käyttämään pyörätuolia käsillään. Edellytyksenä on, että alaraajat tai toinen alaraaja toimivat siinä määrin, että pyörätuolin liikuttaminen jalalla lattiasta potkuttellen onnistuu.

12 22 18 Pyörätuolit avustajan ohjaamat, käsikäyttöiset

Pyörätuolit, joita avustaja liikuttaa ja ohjaa työntämällä molemmin käsin pyörätuolin työntökahvoista. Kohtaan sisältyvät esim. kuljetustuolit. Kuljetustuolit, ks. 12 27 04.

Voidaan luovuttaa pyörätuolia tarvitsevalle asiakkaalle, joka ei kykene kelaamaan itse ja tarvitsee toisen henkilön apua. Tilapäiseen kuljettamiseen riittää usein peruspyörätuoli. Kun pyörätuolin käyttö on päivittäistä ja henkilön heikon vartalonhallinnan vuoksi tarvitaan tukevaa, mahdollisesti kulmasäädettävää istuin- ja/tai selkäosaa luovutetaan terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen arvioinnin perusteella lisävarusteltu kuljetuspyörätuoli.

Muut pyörätuolien lisävarusteet, kts kohta 12 24 99

Istuintyyny- ja alustat kudosvaurioiden ehkäisyyn, kts kohta 04 33 03

12 23 Sähköpyörätuolit

Välineet, joissa on pyörätuolia liikuttava sähkömoottori ja jotka tukevat liikkumisrajoitteen henkilön kehoa. Kohtaan sisältyvät esim. sähkökäyttöiset seisontapyörätuolit (jotka pystyvät nostamaan henkilön seisovaan asentoon ja pitämään hänet siinä asennossa), makuuasentoon kallistuvat sähköpyörätuolit, pyörätuolit, joissa on nouseva tai kääntyvä istuin, sekä lumi- ja rantapyörätuolit.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet ohjeistuksessa (2010: 221) sanotaan sähköpyörätuolin ja sähkömopon käyttäjästä seuraavasti. Käyttäjän tulee pystyä käyttämään apuvälinettä turvallisesti sekä itsensä että ympäristönsä kannalta arvioituna. Sähköpyörätuolin tai sähkömopedin avulla käyttäjän omatoimisuus sekä hänen liikumis- ja osallistumismahdollisuutensa tulee lisääntyä. Tarpeen arviointi ja apuvälineen sovitusta tehdään asiakkaan luonnollisessa toimintaympäristössä ja sen tulee soveltua apuvälineelle.

Sähköpyörätuoli ja sähkömopo voidaan luovuttaa asiakkaalle, joka ei pysty heikentyneen toimintakykynsä vuoksi liikkumaan itsenäisesti muiden kevyempien liikkumisen apuvälineiden avulla sisällä ja/tai ulkona. Käyttäjältä edellytetään kykyä ohjata sähköpyörätuolia /-mopoa valitulla ohjaustavalla, riittävää näkökykyä ja ympäristön havainnointikykyä, motivaatiota, oma-aloitteisuutta, tavoitteellisuutta, ja muiden liikkujien ja liikenteen huomioimista ja ymmärrystä vaarasta. Apuvälineen käyttäjän tulee pystyä käyttämään sähköpyörätuolia oma ja ympäristön turvallisuus huomioiden. Laitteen säilytykseen ja lataamiseen on oltava kuiva tila, jonka lämpötila on vähintään 10 astetta. Sähkömopon tai – pyörätuolin käyttäjää on ohjattava huolellisesti laitteen käytössä sekä seurattava laitteen käyttöä.

Sähkömopon käyttäjältä edellytetään edellisessä kappaleessa mainittujen asioiden lisäksi riittävän hyvää yläraajan/yläraajojen toimintakykyä ja vartalon hallintaa sekä kykyä siirtyä itsenäisesti mopoon tai siitä pois. Sähkömopoa ei myöskään luovuteta itse autoa ajavalle henkilölle, jonka on mahdollista liikkua omalla autolla pidempi matka ja käyttää määränpäässä lyhyellä matkalla kevyempää liikkumisen apuvälinettä, esim. manuaalipyörätuolia.

Sähköisiä liikkumisen apuvälineitä arvioitaessa tehdään laaja, kokonaisvaltainen arviointi asiakkaan tarpeista, hänen luonnollisesta toimintaympäristöstään, jossa apuvälinettä on ajateltu käytettävän. Asiakkaalla tulee hyvän näkökyvyn lisäksi olla riittävän hyvä kognitio sekä riittävän hyvä psyykinen toimintakyky sähköpyörätuolin turvallisen käyttämisen mahdollistumiseksi. Jos sähköpyörätuolia tai – mopoa käytetään liikennealueella, edellytetään ajokortin saantia vastaavaa näkökykyä. Jos sähköistä liikkumisen apuvälinettä käytetään ainoastaan yksityisalueella, tulee turvallisen käytön edellyttämä riittävä näkökyky varmistaa koekäytöllä toimintaympäristössä.

Suositus perusteluineen sähköisen liikkumisen apuvälineen tarpeesta tulee olla kirjattu kuntoutussuunnitelmaan, palvelusuunnitelmaan, hoitosuunnitelmaan tai muuhun vastaavaan dokumenttiin. Suosituksessa tulee ilmetä:

- kuvaus liikuntavammasta ja sen etiologiasta
- mahdollisimman tarkka kuvaus liikkumis- ja toimintakyvystä sekä käytössä olevista apuvälineistä
- näkökyky riittävä (ohjeellinen näöntarkkuus tulee olla molempien silmien yhteisnäkö 0.5)
- kognitiivinen suoriutuminen (muistitestiä, neuropsykologisen testauksen yms. tulokset)
- perustelut sähköisen liikkumisen apuvälineen tarpeelle
- lisääkö apuväline asiakkaan itsenäistä suoriutumista

Jos luovuttamisen jälkeen havaitaan muutoksia asiakkaan toimintakyvyssä tai toimintaympäristössä, jotka oleellisesti vaikuttavat apuvälineen käytön turvallisuuteen tai ilmenee apuvälineen väärinkäyttöä (apuvälinettä käytetään vastoin käyttötarkoitustaan), pyydetään asiakas seurantakäynnille, jossa arvioidaan apuvälineen käyttöä ja tehdään päätös joko apuvälineen käytön jatkamisesta tai apuvälineen palauttamisesta. Mikäli käyttöä jatketaan, tehdään suunnitelma käytön seurannasta.

Asunnonmuutostyönä ei vammaispalvelusta korvata erikseen rakennettavia säilytystiloja sähkömopoille tai – pyörätuoleille. Ulospääsyn ja sisällä liikkumisen mahdollistavat kiinteät luiskat kuuluvat vammaispalvelun tai terveydenhuollon kautta korvattavien asunnonmuutostöiden piiriin. Kerrostaloissa tai vastaavissa asunnoissa tulee käyttäjän itse pyytää taloyhtiöltä kirjallinen lupa apuvälineen säilytykseen ja lataamiseen taloyhtiön yhteisissä tiloissa. Lisäksi apuvälineen käyttäjän tulee selvittää taloyhtiön kanssa lataamisesta aiheutuvat kustannukset.

Liikennevakuutuskeskus korvaa sähköpyörätuolien ja muiden yksinomaan vammaisten käyttöön tarkoitettujen kevytrakenteisten rekisteröimättömien ajoneuvojen aiheuttamat vahingot liikennevakuutuslain mukaisesti kuin ne olisivat vakuutettuja. Asiakkaan on hyvä vakuuttaa sähköpyörätuoli / -mopo mahdollisen varkauden ja ilkivallan varalta.

Sähkömopon tai – pyörätuolin käyttäjiä on ohjattava huolellisesti laitteen käytössä. Sähköisten liikkumisapuvälineiden käyttäjille annetaan opas, johon on koottu keskeiset asiat laitteen käytöstä. Laitteen turvallinen, oikeaoppinen ja vastuullinen käyttäminen on potilaan ja hänen lähi-ihmistensä seurannan vastuulla. Muiden henkilöiden tai eläinten kuljettaminen sähköpyörätuolissa tai -mopossa on ehdottomasti kielletty turvallisuuden vuoksi.

Sähköpyörätuolien ja – mopojen lisävarusteita (esim. sadepeitteet ja – kuomut, vararengastelineet) ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Laitteisiin hankitaan tarvittaessa välttämättömät lisävarusteet kuten teline tai muu kiinnitysmekanismi hengityslaitteelle, happipullolle, kävelytelineelle tai sauvoille.

12 23 03 Sähköpyörätuolit, mekaaninen ohjaus

Sähkökäyttöiset pyörätuolit, joissa ohjaus toimii muuttamalla mekaanisesti pyörien suuntaa ilman sähkövoimaa. Kohtaan sisältyvät esim. nk. skootterit.

12 23 06 Sähköpyörätuolit, sähköinen ohjaus

Sähkökäyttöiset pyörätuolit, joissa on sähköinen ohjausjärjestelmä. Sähköpyörätuolit, avustajan ohjaamat, ks. 12 23 12

12 23 12 Sähköpyörätuolit, avustajan ohjaamat

Sähkökäyttöiset pyörätuolit, jotka on suunniteltu avustajan ohjaamiksi. Pyörätuolit, avustajan ohjaamat, käsikäyttöiset, ks. 12 22 18.

Sähkökäyttöinen pyörätuoli, joka on suunniteltu avustajan käytettäväksi, voidaan luovuttaa asiakkaalle lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä vain erillisperustein. Esimerkiksi, jos asiakas sairaudestaan/vammastaan johtuvan tilavaihtelun (väsyä kesken matkan) vuoksi tarvitsee ulkopuolista apua ohjaamiseen, voidaan tällöin asentaa avustajaohjaus. Kun tavoitteena on ensisijaisesti avustavan henkilön ergonomian parantaminen, ei avustajaohjauksella varustettua sähköpyörätuolia luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 24 Pyörätuolin lisävarusteet

Välineet, joita käytetään pyörätuolien kanssa. Kertakäyttöiset, ei-päälle puettavat virtsan ja ulosteen imeyttämistävälineet, ks. 09 30 42. Pestävät, ei-päälle puettavat virtsan ja ulosteen imeyttämistävälineet, ks. 09 30 45. Apuvälineet, joilla pyörätuolissa oleva henkilö pääsee kulkuneuvoon, ks. 12 12 18. Pyörätuolin kulkuneuvoon tai kulkuneuvon katolle nostavat laitteet, ks. 12 12 21. Apuvälineet, joilla pyörätuoli kiinnitetään kulkuneuvoon, ks. 12 12 24. Porrasnousuvälineet, ks. 12 17 03. Moduuleista kootut istuinkokoonpanot, ks. 18 09 39. Selkänojat, ks. 18 10 03. Istuintyyny ja -alustat, ks. 18 10 06. Käsivarsituet, ks. 18 10 09. Päätuot ja niskatuot, ks. 18 10 12. Säätötuot ja jalkatuot, ks. 18 10 15. Vartalotuot ja lantiotuot, ks. 18 10 18. Sylitarjottimet ja pöydät, jotka voidaan kiinnittää tuoliin, ks. 18 10 24.

12 24 09 Käsikäyttöisten pyörätuolien lisävoimalaitteet

Välineet, jotka lisätään käsikäyttöiseen pyörätuoliin, jotta käyttäjä tai avustaja kykenee paremmin liikuttamaan pyörätuolia tai jotta pyörätuoli liikkuu ilman ihmisen apua. Pyörätuolit, käsikäyttöiset, joissa sähköinen kelauksen tehostus, ks. 12 22 12.

Manuaalipyörätuoliin kiinnitettävä käsipolkupyörä, sähköinen avustajan työntöapulaite, sähköinen ajolaite, sähköinen kelauksen keventäjä tai muu vastaava sähköinen lisävoimalaite voidaan luovuttaa yksilöllisen tarpeen ja apuvälinealan asiantuntijan arvioinnin perusteella.

12 24 09 01 Käsipolkulaitteet

Välineet jotka kiinnitetään kelattavan pyörätuolin runkoon ja joita poljetaan käsin.

Käsipolkulaitteesta voi hyötyä asiakas, joka käyttää perusliikkumiseen pyörätuolia ja liikkuu sillä omatoimisesti. Asiakas ei kuitenkaan jaksaa kelata pitkiä matkoja, eikä täytä sähköpyörätuolin käyttäjän kriteerejä. Käsipolkulaitteen tulee lisätä asiakkaan omatoimisuutta, laajentaa elinpiiriä ja liikkumis- sekä osallistumismahdollisuuksia. Käsipolkulaite tulee pystyä kiinnittämään itsenäisesti tai avustettuna pyörätuoliin.

12 24 09 02 Sähköiset kelauksen keventäjät

Sähköinen kelauskeventäjä voidaan hankkia asiakkaalle, jonka yläraajojen toimintakyky on heikentynyt voimien vähäisyyden tai nivelten kipeytymisen tai liikerajoitusten vuoksi, eikä asiakas jaksaa kelata kevyesti liikuteltavaa pyörätuolia kuin hyvin lyhyitä matkoja. Sähköisen kelauskeventäjän tulee tukea asiakkaan kokonaiskuntoutusta ja lisätä omatoimisuutta sekä laajentaa hänen elämänpiiriään ja osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksia. Käyttäjältä edellytetään kaksikäätisen kelaamisen hallintaa, riittävää näkö- ja ympäristön havainnointikykyä sekä motivaatiota pyörätuolilla liikkumiseen. Asiakkaan tai avustajan tulee pystyä asentamaan kelauskeventäjä pyörätuoliin. Sähköiselle kelauskeventäjälaiteelle tulee olla sen säilytykseen ja lataamiseen soveltuvaa tila, jonka lämpötila on vähintään + 10 astetta. Kelauskeventäjät arvioidaan yhtenä vaihtoehtona, kun pyritään ratkaisemaan asiakkaan liikkumisessa ilmenneitä ongelmia. Muina liikkumisen apuvälineinä voivat kyseeseen tulla joko sähköpyörätuoli tai – mopo. Mikäli sähköistä liikkumisen apuvälinettä tarvitaan pitkiin päivittäisiin matkoihin, tulee arvioida sähkömopon tai – pyörätuolin hankintaa.

12 24 09 03 Sähköiset ajolaitteet

Välineet jotka kiinnitetään kelattavaan pyörätuoliin ja joiden avulla pyörätuolia voidaan ohjata sähköisesti.

Sähköinen ajolaite voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä itsenäisesti asioistaan huolehtivalle asiakkaalle, kun ajolaite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen eikä henkilön toimintakyky ole riittävä liikkumiseen kevyempien apuvälineratkaisujen turvin. Hankinta voi olla perusteltua myös silloin, kun tarvitaan pienikokoista, kevytrakenteista liikkumisen apuvälinettä. Laite ei sovellu ensisijaiseksi ulkona liikkumisen apuvälineeksi vaativassa ympäristöissä. Arvioinnissa on syytä pohtia sisäkäyttöön tarkoitettujen pyörätuolin hankintaa. Manuaalipyörätuolit, joihin ajolaite asennetaan, eivät kestä niin kovaa käyttöä kuin sisäkäyttöön tarkoitettu sähköpyörätuoli. Luovuttamisen perusteena voi olla esim. laitteen kuljettamiseen liittyvät perusteet, kun asiakas

käyttää laitetta eri toimintaympäristöissä ja saa sen kuljetettua mukanaan, mutta sähköpyörätuolin kuljettaminen ei onnistu.

12 24 09 04 Sähköiset työntöapulaiteet

Välineet joiden antaman sähköisen lisävoiman avulla avustaja työntää pyörätuolia.

Pyörätuolin kuljettamisen keventämiseen tarkoitetun sähköisen työntöapulaitteen ohjaaminen tapahtuu pyörätuolin takaa toisen henkilön käyttämänä. Laite keventää potilaan kuljettamista ja helpottavat siten avustajan työtä silloin, kun toimintakyvyn rajoitus estää tai vaikeuttaa asiakkaan liikkumista esim. kelattavalla tai sähkökäyttöisellä pyörätuolilla omassa toimintaympäristössä. Pääperiaatteena on, että avustajakäyttöön hankitaan ensisijaisesti mahdollisimman kevyesti käsiteltäviä kuljetuspyörätuoleja lisävarusteilla (esim. avustajajarrut). Toissijaisena luovutetaan työntöapulaite, mikäli asiakas on huomattavasti kookkaampi ja painavampi, mihin avustajan koko ja voimat riittävät tai hän on aktiivinen ja motivoitunut liikkumaan, hoitamaan asioitaan ja osallistumaan vapaa-aikaan kodin ulkopuolella. Arviointia tehtäessä huomioidaan mm. asuinympäristö, henkilön erityistarpeet (esim. henkilön paino, toimintakyky) ja laitteen käytön säännöllisyys. Sähköisen työntöapulaitteen käyttöön saannin edellytyksenä on, että avustaja pystyy käyttämään laitetta turvallisesti ja tarvittaessa asentamaan laitteen pyörätuoliin ja huolehtii, että laitetta säilytetään ja ladataan kuivassa tilassa, jonka lämpötila on vähintään + 10 astetta.

12 24 99 Muut pyörätuolien lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. vartalotuet, haarakiiilat, niskatuet, päätuet, nilkkaremmat ja nokkapyörä.

Nokkapyörän tehtävänä on nostaa pyörätuolin pienet etupyörät ilmaan ja mahdollistaa liikkuminen vaihtelevassa maastossa niin kesällä kuin talvella. Nokkapyörä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, mikäli se lisää aktiivisen asiakkaan omatoimisuutta hankalissa kelausympäristöissä ja käyttö on säännöllistä.

Manuaalipyörätuolien talvirenkaat

Pyörätuolia arvioitaessa tulee arvioida pyörätuolin käyttöympäristöä, koska sillä on merkitystä valittavaan rengaskuvioon. Talviolosuhteissa karkeakuvioisemmalla renkaalla saadaan parempi pito. Pääsääntönä on, että manuaalipyörätuoliin hankitaan yhdet vanteet ja renkaat kerrallaan. Mikäli asiakas tarvitsee karkeakuvioisemmat renkaat talviajaksi, voidaan ne tarvittaessa vaihtaa.

Vain yksilöllisesti perustellen voidaan luovuttaa kahdet vanteet renkaineen talviajaksi. Luovuttaminen harkitaan suhteessa käyttöön sekä asiakkaan omatoimisuuteen. Mikäli vain karkeakuviolisilla renkailla asiakkaan omatoiminen liikkuminen selkeästi helpottuu, tehdään myönteinen päätös. Lumen/ravan kulkeutuminen asuntoon ei ole peruste useampien renkaiden luovuttamiselle.

12 27 Vaihtoehtoiset ihmisvoimin liikuteltavat kulkuvälineet

Vaihtoehtoiset moottorikäyttöiset kulkuvälineet, ks. 12 17. Polkupyörät, ks. 12 18. Käsiikäyttöiset pyörätuolit, ks. 12 22. Sähkökäyttöiset pyörätuolit, ks. 12 23.

12 27 07 Lastenvaunut ja rattaat

Rattaat luovutetaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä vammaiselle tai pitkäaikaissairaalle lapselle yksilöllisin perustein, kun markkinoilla olevat tavanomaiset ratkaisut eivät riitä esim. huonon vartalonhallinnan vuoksi. Rattaiden lisävarusteet, kuten kuomu voidaan luovuttaa erityisperusteluin. Muut lisävarusteet, kuten sade-/aurinkosuojat, lämpöpussi perhe hankkii itse. Lääketieteellisen yksilöllisen tarveharkinnan mukaan voidaan luovuttaa esim. aurinkosuoja valoherkälle lapselle.

Liikkumisen apuvälineenä on lapsella pääsääntöisesti joko rattaat tai pyörätuoli. Rattaat voivat joskus olla hyvä ja toimiva vaihtoehto pyörätuolille esim. vaikeasti liikunta- ja kehitysvammaisen aikuisen kuljettamiseen.

12 27 09 Pulkat, reet ja kelkat

Jalaksiin kiinnitettävät välineet, joiden avulla henkilöä kuljetetaan jään ja lumen päällä.

12 27 12 Potkukelkat

Välineet joka koostuvat kahteen pyörälliseen tai pyörättömään jalakseen kiinnitetystä istuimesta ja jota istuimen takana seisova henkilö kuljettaa eteenpäin työntämällä vauhtia jalalla.

Pulkkia, rekiä, kelkkoja ja potkukelkkoja ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Vammaispalvelulain perusteella harrastusvälineiden hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata silloin, kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat sairaudesta tai vammasta. Muutoin pulkat, reet, kelkat tms. ovat tavanomaisia perheen hankintoja.

12 27 15 Mahalaudat ja konttausjakkarat

Voidaan luovuttaa terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä lapselle, kun tavanomaiset liikkumisen apuvälineet eivät sovellu lapsen käyttöön ja väline tukee lapsen kokonaiskuntoutusta, lisää omatoimisuutta, laajentaa elämänpiiriä, osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksia. Esim. pienelle mmc-lapselle omatoimisen liikkumisen ensimmäiseksi apuvälineeksi.

12 27 18 Pyörälliset makuualustat, polkuautot ja leikkikärryt

Pyörälliset makuualustat ovat liikkuvia tasoja, joiden päällä henkilö makaa ja liikuttaa niitä pyöristä käsillään, polkuautot ovat pieniä autonmallisia ajokkeja, joita ajetaan polkimilla, leikkikärryt ovat pyörällisiä liikkumiseen tarkoitettuja leluja, joiden päällä tai sisällä voi istua.

Ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 27 21 Moottorikäyttöiset kulkuvälineet, käyttäjän ohjaamat

Moottorikäyttöiset kulkuvälineet, jotka eivät sisälly muihin alaluokkiin. Kohtaan sisältyvät esim. gokart-ajokit ja lumikelkat. Autot, hidasnopeuksiset, ks. 12 10 06.

Ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 31 Siirtymisen ja kääntymisen apuvälineet

Välineet, jotka auttavat muuttamaan asentoja.

Siirtymistä ja kääntymistä helpottavia apuvälineitä voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, joka sairaudesta tai vammasta johtuvan toimintakyvyn heikentymisen vuoksi ei ilman apuvälineitä suoriudu siirtymisestä tai siirtymiseen liittyä selkeä turvallisuusriski. Apuvälineillä voidaan myös helpottaa avustajan työtä ja jaksamista.

Siirtyminen tai kääntyminen voi tapahtua itsenäisesti, osittain tai täysin avustettuna. Kun tavoitteena on henkilökunnan ergonomian parantaminen, hankitaan apuvälineet ensisijaisesti työvälineenä: palveluasumisyksiköissä tulee olla yhteiskäytössä olevat yleisimmät apuvälineet helpottamaan henkilökunnan työtä. Kotona asuvan henkilön avustamisen ja hoitamisen mahdollistavat siirtymisen apuvälineet luovutetaan lääkinnällisenä kuntoutuksena yksilöllisen arvioinnin ja tarpeen mukaan.

Siirtymisen/kääntymisen apuvälineen luovuttamisen edellytyksenä on, että asiakas ja häntä avustavat omaiset tai työntekijät ovat saaneet ohjausta siirtymistekniikoissa ja apuvälinealan asiantuntija on arvioinut apuvälineen toimivuuden ja varmistanut sen turvallisen käytön.

12 31 03 Liukulaudat, liukumatot ja liukulakanat

Välineet, joiden avulla henkilön asentoa tai paikkaa muutetaan liukumistekniikoiden avulla.

12 31 03 01 Liukulaudat

Ohuet tasot, joissa on liukas pinta, jonka toinen pää laitetaan esim. pyörätuolissa istuvan henkilön ale ja toinen pää tuetaan kohteeseen, johon henkilö on siirtymässä.

Liukulautaa voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun siirtyminen ei onnistu ilman apuvälinettä ja/tai kun tavoitteena on esim. kitkan poistaminen kohonneen painehaavariskin vuoksi.

12 31 03 02 Liukulakanat

Lakanat joissa on luistava pinta ja jotka laitetaan tavallisen aluslakanan päälle tai tilalle auttamaan vuoteessa olevan henkilön siirtymistä ja asennonvaihtoa.

Liukulakanan tavoitteena on vähentää kitkaa vuoteessa tai siitä siirryessä. Liukulakanaa ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 31 03 03 Siirtomatot

Siirtomatot ovat topattuja putkimaisia alustoja, joissa on luistava sisäpinta. Alustassa voi olla myös kahvat, jotka mahdollistavat henkilön kääntämistä ja siirtämistä.

Siirtomatto voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun siirtymisen/kääntymisen ei onnistu ilman apuvälinettä ja/tai kun tavoitteena on esim. kitkan poistaminen kohonneen painehaavariskin vuoksi.

12 31 03 04 Liuku- ja siirtokintaat

Välineet henkilön asennon korjaamiseen ja pieniin siirtoihin.

Liuku- ja siirtokinnas voidaan luovuttaa yksilöllisen perustein lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun siirtyminen/kääntymisen ei onnistu ilman apuvälinettä ja/tai kun tavoitteena on esim. kitkan poistaminen kohonneen painehaavariskin vuoksi.

12 31 06 Kääntölevyt

Välineet, jotka auttavat henkilöä, joka seisoo tai istuu kääntölevyn päällä pyörähtämään.

12 31 06 01 Kääntölevyt lattialla käytettävät

Pyöreät levyt joiden päälle siirrettävän henkilön jalat asetetaan ennen kuin hänet nostetaan seisomaan tai puoliseisovaan asentoon ja käännetään esim. vuoteesta pyörätuoliin.

12 31 06 02 Kääntölevyt nousutuella

Pyöreät levyt, joiden päälle avustettavan henkilön jalat asetetaan. Kääntölevyssä on tuki johon tarttumalla ja kiinni pitämällä henkilö voi avustaa siirtoa esim. pyörätuolista sänkyyn.

12 31 06 03 Kääntölevyt istuimella käytettävät

Välineet jotka helpottavat kääntymistä istuvassa asennossa esim. autossa. Pehmeä kääntölevy mukautuu istuimen muotoihin. Levyn alapinta on liukumaton ja sisäpinnot hyvin liukuvaa materiaalia.

Kääntölevy voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun siirtyminen ei onnistu ilman apuvälinettä tai sitä käytettäessä sekä siirtyminen on oleellisesti helpompaa ja turvallista.

12 31 09 Kohottautumistelineet, siirrettävät

Välineet joista kiinni pitäen henkilö voi kohottaa itseään sängystä, tuolista, jne.

Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun väline mahdollistaa asiakkaan itsenäisen siirtymisen tai vuoteesta ylösnousun ja tukee kotona selviytymistä tai helpottaa asiakkaan omaisen/avustajan työtä ja jaksamista.

12 31 12 Köysitikkaat

Toisesta päästä kiinnitetyt välineet, jolla henkilö voi muuttaa asentoaan asteittain.

Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun väline mahdollistaa asiakkaan itsenäisen siirtymisen vuoteesta ylösnousun.

12 31 15 Nostovyöt ja valjaat

Välineet jotka auttavat henkilöä siirtämään toista henkilöä.

Nostovyö voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun apuväline parantaa avustetun siirtymisen turvallisuutta ja helpottaa omaisen/avustajan työtä.

12 31 18 Kantotuolit, -valjaat ja -korit

Yhden tai useamman henkilön käyttämät tukijärjestelmät henkilön siirtämiseen paikasta toiseen.

Ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 31 21 Siirtymistasot

Välineet joiden avulla liikutetaan seisovaa henkilöä lyhyen matkaa.

Siirtymistaso voidaan luovuttaa terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, joka ei ilman apua pysty siirtymään lyhyitä matkoja sisätiloissa (esim. vuoteesta saniteetti-tiloihin), mutta joka kykenee seisomaan avustetun siirron ajan tuen turvin.

12 36 Henkilönostolaitteet

Laitteisto, joiden avulla voidaan nostaa ja siirtää henkilö ja muuttaa hänen sijaintiaan ja asentoaan jonkin toiminnon suorittamiseksi.

Kun muut siirtymisen apuvälineet on todettu riittämättömiksi, silloin voidaan arvioida erilaisten nostolaitteiden soveltuvuutta siirtämisen apuvälineenä. Arviossa tulee määrittellä asiakkaan toimintakyky, nostolaitteen käyttötarve ja – ympäristö. Nostolaitteen käyttäminen tulee tukea asiakkaan toimintakykyä ja osallistumista. Nostolaitte on tarkoitettu siirtämiseen, ei asiakkaan kuljettamiseen huoneiden välillä. Nostolaitteen mallin valinta tehdään arvioinnin perusteella ja tarpeen mukaisesti. Nostokankailla nostavissa malleissa on nostokankaan valinta tehtävä huolella ja kokeiltava sen sopivuutta esim. sänkyyn siirrettäessä.

Asumispalveluyksiköissä asuvien henkilöiden lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluista on ohjeistus Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvän apuvälinepalvelun toimintaperiaatteissa seuraavasti.

”Asumispalveluyksiköiden asukkailla, jotka täyttävät apuvälineasetuksessa mainitut edellytykset, on oikeus yksilöllisen arvion perusteella luovutettaviin lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineisiin, kuten henkilönostolaitteisiin. Apuvälinearvioinnissa huomioidaan apuvälineen käyttöön liittyvä toimintaympäristö. Apuvälinetarve tulisi kirjata asukkaan hoito- tai palvelusuunnitelmaan.

Arvioon perustuvan apuvälineratkaisun tekee julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntija siitä toimintayksiköstä, jolle asian päätöksenteko on alueella hoidonporastuksessa sovittu.

Kunta voi järjestää asumispalvelut omana toimintana tai ostamalla palvelut. Järjestämistavasta riippumatta palveluilta edellytetään samoja vaatimuksia.

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) mukaan toimintayksikössä, kuten asumispalveluyksiköissä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet, kuten henkilönostolaitteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopivat.

Kunnan tulisi asumispalveluja kilpailuttaessaan ja uusia sopimuksia tehdessään ottaa laatutekijöinä huomioon yksikköjen varustetason. Jos kunta edellyttää yksiköiltä tiettyä varustetasoa, ovat vaatimukset määriteltävä palveluntuottajan ja kunnan välisessä sopimuksessa.

Yksiköiden varustetasosta huolimatta kaikilla asumispalveluyksiköiden asukkailla, jotka täyttävät apuvälineasetuksen 1 §:n edellytykset, on oikeus asetuksen mukaisiin yksilöllisen arvion perusteella luovutettaviin lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineisiin. Yhteiskäyttöön hankitut välineet eivät niitä korvaa.” (Hyvän apuvälinepalvelun toimintaperiaatteita n.d)

12 36 03 Siirrettävät nostolaitteet istuvan henkilön siirtämiseen, nostoliinoilla varustetut

Laitteisto, jonka avulla voidaan nostaa ja siirtää henkilö istuvassa, puoli-istuvassa tai puolimakuuasennossa. Vartaloa kannatteleva osa koostuu kankaista ja hihnoista.

12 36 04 Siirrettävät nostolaitteet seisovan henkilön siirtämiseen

Laitte, jonka avulla henkilö voidaan nostaa istuvasta seisovaan asentoon ja siirtää häntä seisovassa asennossa ja jota voidaan liikuttaa vapaasti paikasta toiseen ja jonka nostoliina, jalkatuki sekä sääri- tai polvituki tukee vartaloa.

Siirrettävät nostolaitteet istuvan tai seisovan henkilön siirtämiseen ovat hoitovälineitä. Voidaan kuitenkin luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä yksilöllisen tarvearvion perusteella jos apuvälineet mahdollistavat asiakkaan kotona asumisen.

12 36 06 Siirrettävät nostolaitteet istuvan henkilön siirtämiseen

Laitte, jonka avulla henkilöä voidaan nostaa ja siirtää istuvassa asennossa ja jonka kiinteä istuin, kuppi-istuin tai vastaava tukee vartaloa.

12 36 09 Siirrettävät nostolaitteet makaavan henkilön siirtämiseen

Laitte, jonka avulla henkilöä voidaan nostaa ja siirtää makuuasennossa ja jonka vartaloa tukeva osa on säädettävissä korkeussuunnassa mutta ei käännettävissä vaakatasossa.

Siirrettävät nostolaitteet luovutetaan helpottamaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana asiakkaan siirtämistä kotona.

12 36 12 Nostolaitteet, seinään, lattiaan tai kattoon kiinnitettävät

Laitteisto, jonka avulla henkilöä voidaan nostaa ja siirtää laitteiston sallimassa tilassa. Kohtaan sisältyvät esim. allasnostimet.

Kiinteästi asennettava nostolaite sekä nostoliinat voidaan myöntää vammaispalvelulain perusteella asuntoon kuuluvana välineenä ja laitteena. Tarve arvioidaan vaikeavammaisen henkilön toimintakyvyn ja yksilöllisen tarpeen perusteella. Hakemuksen liitteenä tulee olla terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointi ja lausunto apuvälineen tarpeellisuudesta sekä perustelu, miksi esim. siirrettävän nostimen käyttö ei ole mahdollista.

12 36 21 Vartaloa kannattelevat osat nostolaitteisiin

Välineet jotka tukevat nostolaitteella nostettavaa henkilöä. Kohtaan sisältyvät esim. nostokankaat, -istuimet ja -parit sekä WC-istuimet kiinteisiin ja liikuteltaviin henkilönostimiin. WC-apuvälineet, ks. 09 12.

Henkilönostimen käytön edellytyksenä on noston mahdollistava ja nostettavaa henkilöä tukeva osa. Henkilönostinta hankittaessa nostoliinan arviointiin ja mallin valintaan tulee käyttää riittävästi aikaa. Nostoliina voidaan hankkia toiselta palveluntuottajalta kuin nostin. Tavoitteena on löytää asiakkaan tarpeisiin soveltuva nostoliina. Asiakas saattaa tarvita nostoliinat yleissiirtoihin, suihkuliinan pesujen yhteydessä käytettäväksi ja hygienialiinan WC-toimintoihin.

Asumispalveluyksikkö hankkii nostolaitteiden hankinnan yhteydessä myös yleiskäyttöön soveltuvan nostokankaan. Asumisyksikössä asuvan henkilön yksilöllisen tarpeen mukainen nostoliina luovutetaan lääkinnällisenä kuntoutuksena julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella.

12 36 21 01 Nostokankaat erilliset reisituet

Matalat tai korkeamalliset yleisliinat, joissa henkilö istuu jalat erikseen tuettuina reisien alta (ns. U-kangas).

12 36 21 02 Nostokankaat yhtenäinen reisituki

Matalat tai korkeamalliset yleisliinat, joissa henkilön jalat on tuettu reisien alta yhtenäisellä liinalla.

12 36 21 03 Hygieniakäyttöön nostokankaat

Nostokankaat joita käytetään peseytymis- ja WC-toimissa.

12 36 21 04 Amputaationostokankaat

Matalat tai korkeamalliset liinat, jotka tukevat alaraaja-amputoidun henkilön istuma-asentoon.

12 36 21 05 Kaksiosaiset nostokankaat

Kaksiosaiset liinat, joissa toinen osa liinasta nostaa kainaloiden alta, toinen reisien alta.

12 36 21 06 Nostoliivit

Nostoliivit joita käytetään kävely- ja tasapainoharjoituksiin ja voidaan käyttää myös WC-käyntien yhteydessä.

Harjoitusvälineenä käytettäviä nostoliivejä ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

12 36 21 07 Kainalokoukut

Molempien kainaloiden alle tulevat pehmustetut nostokoukut.

12 36 21 08 Nostopaarit ja makuuliinat

Vartaloa kannattelevat osat, joilla nostetaan makaavassa asennossa oleva henkilö.

Nostopaari tai makuuliina voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella asiakkaalle, jota nostetaan ja siirretään henkilönostolaitteen avulla eikä siirto onnistu asiakkaan terveydentilan tai toimintakyvystä johtuvien rajoitteiden vuoksi tavanomaista nostoliinaa käyttäen.

Nostolaite ja siihen tarvittavat nostokankaat voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan arvioinnin perusteella kotona asuvalle asiakkaalle, jolle muista kevyemmistä siirtymisen apuvälineistä ei ole riittävää apua.

12 39 Suunnistautumisvälineet

Välineet, jotka auttavat suunnistautumisessa ja ympäristön tarkkailemisessa tai tunnistamisessa.

12 39 01 Opaskoirat

Koirat, jotka avustavat näkövammaisia henkilöitä liikkumisessa.

Opaskoira luovutetaan sokealle tai vaikeasti heikkonäköiselle henkilölle, joka ei kykene hyödyntämään näköjäännettään liikkumisessa. Opaskoiran käyttäjältä edellyttää hyvää fyysistä kuntoa, taitoa suunnistautua ja liikkua itsenäisesti valkoisen kepin kanssa sekä kykyä huolehtia koirasta

Liikkumistaidonohjaaja tai kuntoutusohjaaja tekee arvon potilaan soveltuvuudesta opaskoiran käyttäjäksi. Sen lisäksi opaskoirakoulut arvioivat esikursilla henkilön soveltuvuuden opaskoiran käyttäjäksi. Mikäli opaskoiraprosessi etenee, luovuttavat opaskoirakoulut koiran potilaan käyttöön. Opaskoirakoulut omistavat opaskoirat, joilta ostetaan palvelu sopimuksen mukaisesti. Käyttäjältä edellytetään taitoa suunnistautua ja liikkua itsenäisesti valkoisen kepin kanssa sekä kykyä pitää huolta koirasta.

Avustajakoiralla tarkoitetaan arjen sujuvoittajaa, joka voi esimerkiksi vetää tarvittaessa pyörätuolia, avata ovia tai nostaa pudonneita esineitä (KKV 387/2017 vp).

Työryhmässä käytiin laaja keskustelu avustajakoirasta, mutta yksimieliseen päätökseen ei päästy. Keskusteltiin mm. kuuluuko avustajakoira lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin (mitä arjen kannalta välttämättömiä perustoimintoja avustajakoira mahdollistaa verrattuna nykytilanteeseen/nykyisiin apuvälineisiin) vai onko kyse enemminkin vammaispalveluun kuuluvasta toiminnosta (henkilökohtaisen avustajan työpanoksen korvaaminen).

Tällä hetkellä sairaanhoitopiirien toimintakäytännöissä avustajakoiria ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Avustajakoiran käyttö voitaisiin sisällyttää osaksi laajempaa henkilökohtaista palvelutarpeen arviointia ja esim. osaksi henkilökohtaista budjettia. Avustajakoiran sisällyttäminen julkisen palvelun piiriin edellyttää jatkotyöstämistä.

12 39 03 Suuntautumiskepit

Välineet, jotka auttavat suunnistautumisessa tai ympäristön tunnistamisessa ja joita käyttävät näkövammaiset henkilöt.

Valkoinen keppi on merkki ympäristölle käyttäjänsä näkövammasta. Valkoiset kepit luovutetaan yksilöllisen tarpeen mukaan näkövammaisten kuntoutusohjaajan arvioinnin perusteella. Keppien kärkien vaihtaminen/uusiminen tarpeen mukaan.

15 Kodinhoitovälineet

Arjessa toimimiseen tarvitaan monenlaisia välineitä, jotta kodinhoito, ruoanvalmistus, ruokailu ja pyykkihuolto onnistuvat. Näissä toiminnoissa ilmenee toimintakyvyn muuttuessa ongelmia usein otteiden muodostamisesta, välineiden käsittelyssä ja voiman käytössä. Ulottumisen ja esineiden siirtämiseen liittyvät ongelmat ovat myös tyypillisiä arjessa apuvälinetarpeen aiheuttajia. Nykyään tavanomaisissa välineissäkin on paljon valinnan varaa ja kuluttajien saatavilla on erilaisia ratkaisuja, joilla voidaan toimintakyvyn muutoksia kompensoida.

Apuvälinetarpeen arviointi tulee tehdä mahdollisuuksien mukaan asiakkaan luonnollisessa toimintaympäristössä huomioiden myös asiakkaan työskentelytavat ja käyttämät muut välineet. Apuvälineen tulee olla päivittäisissä toimissa suoriutumisen kannalta välttämätön ja sen tulee kompensoida puuttuvaa puristusvoimaa, hienomotoriikkaa tai keventää niveliin kohdistuu kuormitusta.

15 03 Ruoanlaittovälineet

Kohtaan sisältyvät esim. jääkaapit ja pakastimet. Hälytys-, muistutus- ja merkinantovälineet, ks. 22 27. Merkitsemistarvikkeet ja -välineet, ks. 22 27 27. Otteenmuuntajat ja niiden lisävarusteet, ks. 24 18 06. Liukuestealustat, ks. 24 27 06. Työpaikalla käytettävät koneet ja työkalut, ks. 28 15.

15 03 03 Punnitus- ja mittausvälineet ruokien ja juomien valmistamiseen

15 03 06 Leikkuu- ja pilkkomisvälineet ruokien ja juomien valmistamiseen

Tähän luokkaan kuuluvat mm. siivuttajat, leikkurit, leikkuuveitset ja – laudat, juustohöylät, raastimet ja hakkurit.

15 03 18 Keittämis- ja paistamisvälineet

15 03 06 01 Siivuttajat ja leikkurit

Laitteet jotka viipaloivat juustoja, leipiä tai muita ruoka-aineita

15 03 06 02 Leikkuuveitset

Veitset joilla leikataan eri ruoka-aineita. Kohtaan sisältyvät veitset, joissa on pysty-kahva

15 03 06 03 Leikkuulaudat

Alustat joiden päällä leikataan ruoka-aineita

15 03 06 04 Juustohöylät

Välineet joilla höylätään kovista juustoista viipaleita. Kohtaan sisältyvät juustohöylät, joissa pysty kahva

15 03 06 05 Raastimet

Välineet joilla raastetaan juureksia, vihanneksia tai juustoja pieniksi muruiksi tai suika-leiksi

15 03 06 06 Hakkurit

Välineet joilla pienennetään vihanneksia tai juureksia pieneksi palasiksi hakkaamalla

15 03 09 Puhdistus- ja kuorimisvälineet

Kohtaan sisältyvät esim. siivuttajat, veitset, leikkuulaudat, juustohöylät, munankeltuaisen erottelijat, munaleikkurit, sipulinpitimet ja -raastimet. Kohtaan eivät sisälly ruoan-valmistuskoneet.

15 03 09 01 Juuresharjat

Harjat juuresten puhdistamiseen. Kohtaan sisältyvät esim. imukuppikiinnityksellä varustetut juuresharjat

15 03 09 02 Kuorimaveitset

Välineet vihannesten ja hedelmien kuorimiseen. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi ruuvi- ja imukuppikiinnityksellä varustetut kuorimet

15 03 09 03 Vihannes- tai hedelmäpitimet

Välineet jotka kiinnittävät vihanneksen tai hedelmän esimerkiksi piikein käsittelyn ajaksi

15 03 09 04 Siemenkodon poistimet

Välineet joiden avulla poistetaan hedelmän siemenkoda

15 03 12 Leivontavälineet

15 03 18 Keittämis- ja paistamisvälineet

Mikäli tavanomaisista ruoanvalmistukseen käytettävistä välineistä ei löydy riittävää apua toimintakyvyn tukemiseen tai tarvitaan yksilöllisiä muutoksia arjessa säännöllisesti käytettäviin välineisiin, voidaan ruoanlaittoon käytettäviä pienapuvälineitä luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

15 06 Astianpesuvälineet

15 06 06 Tiski- ja pulloharjat

15 06 09 Astiankuivaustelineet

15 06 15 Tiskiliinan vääntimet

Välineet joita käytetään puristamaan ylimääräinen vesi pois rätistä

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä voidaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen arvion, kokeilun ja suosituksen perusteella hankkia kodinhoitoon liittyviä erikoisvalmisteisia välineitä asiakkaalle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, ettei hän suoriudu kodin hoitoon liittyvistä tehtävistä tai ruokailusta tavanomaisin ratkaisuin. Luovutuksen edellytyksenä on että apuvälineen tulee olla päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen kannalta välttämätön ja sen tulee kompensoida puuttuvaa puristusvoimaa tai hienomotoriikkaa tai vähentää niveliin kohdistuvaa kuormitusta ja ehkäistä vamman pahenemista (esim. nivelen virheasento).

15 09 Syömisen ja juomisen apuvälineet

Yksilöllisen arvioinnin perusteella voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä erilaisia syömistä ja juomista helpottavia apuvälineitä.

15 09 13 Ruokailuvälineet ja pillit

Välineet joita käytetään syödessä, ruokaa leikattaessa tai joiden päällä/sisällä/läpi ruoka viedään astiasta syöjän suuhun. Otteenmuuntajat ja niiden lisävarusteet, ks. 24 18 06.

15 09 16 Mukit, lasit, kupit ja niiden aluslautaset (sekä ruokalautaset)

15 09 16 01 Juomalasis

Kahvattomat ja korvattomat välineet, joiden avulla juodaan nesteitä. Kohtaan sisältyvät pikarimalliset juoma-astiat ja nokkamukit

15 09 16 02 Kahvalliset kupit ja mikit

Juoma-astiat joissa on yksi tai kaksi korvaa tai kahvaa tarttumiseen

15 09 18 Lautaset ja ruokailukulhot

Kohtaan sisältyvät esim. lämpölautaset, kuvulliset tai kahvalliset kulhot ja voileipälaudat

15 09 18 01 Ruokalautaset

Kohtaan sisältyvät esim. matalat ja syvät ruokalautaset ja – kulhot

15 09 18 02 Voileipälaudat

Matalareunaiset alustat, joiden reunoja vasten leipä tuetaan voitelun ajaksi

15 09 21 Lautasen reunukset

Kaarevat reunukset, jotka voidaan asettaa lautaseen kohottamaan sen reunaa

15 09 27 Syömislaitteet

Sähköisesti tai käsikäyttöisesti toimivat välineet, jotka auttavat henkilöä syömään siirtämällä ruoan lautaselta suuhun.

Mekaanisia ja sähköisiä syömislaitteita voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla on vaikeuksia syödä itsenäisesti käsien vaikeiden toimintarajoitteiden vuoksi.

Apuväline voidaan luovuttaa käyttöön apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin, riittävän pitkän kokeilujakson ja suosituksen perusteella, kun muut syömisen apuvälineratkaisut eivät ole riittäviä toiminnasta suoriutumiseksi.

15 12 Siivousvälineet

Yksilöllisen tarvearvion perusteella voidaan siivousvälineiden lisävarusteita, esim. liisäkahvoja, luovuttaa vammaiselle tai pitkäaikaissairaalle asiakkaalle, mikäli ne ovat välttämättömiä päivittäisissä toiminnoissa suoriutumiseksi ja / tai ne vähentävät kipuja ja säästävät niveliä (esim. reumasairaudet) ja mahdollistavat itsenäisen siivousvälineen käyttämisen. Yksilölliset tarpeet tulee olla kirjattuna asiakkaan kuntoutussuunnitelmaan tai vastaavaan dokumenttiin.

15 15 Ompelu- ja vaatehuoltovälineet

15 15 21 Sakset

Sisältävät yleis- ja joustosakset.

15 15 21 01 Yleissakset

Sakset joiden terät avataan ja suljetaan sormivoimin. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi vasenkätisille suunnitellut sakset

15 15 21 02 Joustosakset

Sakset joiden terät palautuvat auki jousen tai joustosangan avulla.

Erilaisia joustosankasaksia ja saksia, joissa palauttava jousi on saatavilla tavanomaisen saksien ohella päivittäistavarakaupoista. Mikäli näistä ei löydy asiakkaalle sopivia tai saksiin tarvitaan yksilöllisiä muutoksia, voidaan saksia luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

18 Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet

Kohtaan sisältyvät esim. lepoon ja/tai työskentelyyn tarkoitetut huonekalut (pyörillä tai ilman) ja huonekalujen lisävarusteet sekä välineet ja laitteet asuntojen, työpaikkojen ja opetustilojen muuttamiseen. Pyöräsarjat, ks. 24 36 06. Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, ks. 27 03.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä huonekalut lisävarusteineen ovat erityisominaisuuksilla varustettuja kalusteita, joilla pyritään vaikuttamaan asiakkaan itsenäiseen suoriutumiseen päivittäisissä toiminnoissa. Ensisijaisesti pyritään aina löytämään tavanomaisista huonekaluista ja niiden lisävarusteista kotona toimimisen haasteisiin.

Tavanomaisia koti-irtaimistoon kuuluvia huonekaluja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä eikä korvata vammaispalvelulain perusteella.

18 03 Pöydät

Kohtaan sisältyvät esim. säädettävät pöydät. Kippilaudat, ks. 04 48 21. Kylpypaarit, suihkupöydät ja hoitopöydät, ks. 09 33 12. Silityslaudat ja silityspöydät, ks. 15 15 27. Kirjoitus-, luonnostelu- ja piirustusludat, ks. 22 12 06. Lukutelineet ja kirjanpitimet, ks. 22 30 15. Työpöydät, ks. 28 03 03. Työskentelypenkit, ks. 28 03 06.

Erikoisvarustellut pöydät, esimerkiksi työ-, luku- tai vuodepöytä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä mikäli asiakas sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei pysty suoriutumaan välttämättömistä päivittäisistä toiminnoistaan tavanomaisin ratkaisuin. Tällaisia tilanteita voi olla mm. luku- ja vuodepöydän käyttöönotto pääasiassa vuoteessa olevalle asiakkaalle mahdollistamaan omatoiminen ruokailu, lukeminen ym. vastaavat toiminnot. Luku- ja vuodepöytä voidaan lainata myös kotihoidon helpottamiseksi. Perusteltua on myös säädettävän työpöydän hankkiminen asiakkaalle, jonka käsien motoriikka on sairauden tai vamman vuoksi häiriintynyt siten, että hallittu toiminta edellyttää pöydän kallistus- tai muuta säätömahdollisuutta, joita ei tavanomaisissa pöydissä ole.

Pöydän hankinnan edellytyksenä on terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi johon liittyy ergonomiohjaus sekä arviointi kevyempien apuvälineratkaisujen toimivuudesta. Mikäli niillä ja istuma-asennon tai mahdollisen työtuolin säädöllä ei saavuteta riittävää vaikutusta toimintakykyyn, voidaan päätyä erikoisvarustellun pöydän luovuttamiseen lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Huonekaluliikkeitä ym. saatavia tavanomaisia pöytiä ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Kohopulpettia ei luovuteta heikkonäköiselle/näkövammaiselle asiakkaalle, mutta lukupöytä voidaan luovuttaa yksilöllisen tarvearvion perusteella suurentavan lukulaitteen kanssa. Koulukäyttöön tarvittavat pulpetit ja työpöydät hankkii koulutoimi.

18 03 03 Työpöydät

Kohtaan sisältyvät esim. kirjoituskonepöydät, kiinteät tai irralliset päätepöydät, pyörivät pöydät.

18 03 06 Lukupöydät ja pulpetit

Kohtaan sisältyvät esim. kirjoituspöydät ja tietokonepöydät. Lukupöydät ja pulpetit, ks. 18 03 06 Piirustuspöydät, ks. 18 03 09.

18 03 15 Vuodepöydät

Pöydät, jotka on suunniteltu pidettäväksi vuoteessa, sen päällä tai vieressä.

18 06 Valaisimet

Valohoitovälineet, ks. 04 09. Valolla varustetut linssit, ks. 22 03 09.

18 06 06 Lukuvalaisimet ja työskentelyvalaisimet

Valot, jotka valaisevat tietyn alueen ja näin helpottavat tiettyä toimintaa.

18 06 06 02 Suurennuslasivalaisimet

Valaisimet joihin on liitetty suurennuslasi. Suurennuslasit ja luupit, valolliset, ks. 22 03 09.

Valaistuksen muutostyöt voidaan kustantaa sosiaalitoimen toimesta vammaispalvelulain mukaisina asunnon muutostöinä, kun näkövammaisen henkilön liikkuminen ja toimiminen kotona eivät ole turvallista normaalivalaistuksessa. Suurennuslasivalaisimet voidaan luovuttaa näkövammaiselle asiakkaalle näönkäytön asiantuntijan yksilöllisen arvioinnin perusteella.

18 09 Istuimet

18 09 03 Tuolit

Kohtaan sisältyvät esim. tuolit, joissa voi olla erityinen kohottautumista tai istuutumista avustava mekanismi.

18 09 03 02 Työtuolit, mekaaninen korkeussäätö

Työtuolit joiden korkeutta voidaan säätää mekaanisesti jousella tai hydraulisesti. Kohtaan sisältyvät esim. satulatuolit

Erityisvarusteltu työtuoli voidaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, joka sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei selviydy välttämättömistä päivittäisistä toiminnoistaan tavanomaisen tuolin turvin, vaan tarvitsee varustelultaan tai säädettävyydeltään erikoisvarustellun tuolin. Tällaisia tilanteita voi olla esim. pyörällisen käsijarrulla keskuslukittavan työtuolin hankinta asiakkaalle, joka ei jaksa seisoa tai kävellä niin paljon, että suoriutuisi esimerkiksi keittiöaskareista ilman pyörällistä tuolia. Tällainen voidaan luovuttaa myös pyörätuolia käyttävälle asiakkaalle, mikäli toimiminen pyörätuolista käsin ei esim. ulottuvuuden tai tilan käytöllisistä syistä ole mahdollista.

Työssä käyvälle henkilölle työtuolin hankkii ensisijaisesti työnantaja ja erikoistapauksissa korvausta hankintakuluihin voi hakea KELA:lta. Opetustoimi on velvollinen järjestämään perusopetuksessa olevalle vammaiselle oppilaalle koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet.

Työtuolien arviointi tulee tehdä asiakkaan ja apuvälinealan asiantuntijan yhteistyönä. Ennen tuolin luovuttamista tulee tuolia kokeilla pääsääntöisesti siinä ympäristössä, jossa sitä tullaan käyttämään. Tavanomaisia tuoleja ns. reumatuoleja, satulatuoleja tai tavallisia työtuoleja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

18 09 06 03 Seisontatuolit

Korkeat tuolit, joissa voi seisoma-asennossa tukeutua kallistettavaan istuimeen.

Seisontatuoli voidaan terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi, kun asiakas vamman tai sairauden aiheuttaman toimintakyvyn aleneman vuoksi ei pysty suoriutumaan seisten tehtävistä, välttämättömistä päivittäisistä toiminnoistaan kuten tiskaamisesta, silittämisestä tms. ilman tukea, mutta suoriutuu niistä seisontatuolia käyttäen. Seisontatuolen hankinnan edellytyksenä on, että kyseisiä toimia ei ole mahdollista tehdä tavanomaista tuolia käyttäen eikä asiakas esim. vaikeiden lonkkien liikerajoitusten vuoksi pysty istumaan. Lisäksi tarve on pitkäaikainen / pysyväisluonteinen ja seisontatuki lisää asiakkaan omatoimisuutta.

18 09 09 Lonkkatuolit

Tuolit joissa on yksi tai kaksi kallistuvaa osaa etuosassa. Kohtaan sisältyvät esim. artrodeesituolit

Lonkkatuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi asiakkaalle, joka sairauden tai vamman seurauksena syntyneen lonkan vaikean liikerajoituksen vuoksi ei pysty istumaan tavallisella tai korotetulla tuolilla. Hankinnan edellytyksenä on, että tarve on pitkäaikainen / pysyväisluonteinen. Lyhytaikaiseen tarpeeseen, kuten lonkan keinoonivelleikkauksen jälkeen lainataan asiakkaalle ensisijaisesti lonkkatyyny.

18 09 12 Kohottautumistuolit ja – istuimet

Kohtaan sisältyvät esim. jousilla toimivat tuolit ja istuimet

Kohottautumistuoleilla tarkoitetaan tuoleja, jotka helpottavat seisomaan nousemista. Tuolin istuin korkeus voi olla tavallista korkeampi tai sen istuinosa nousee seisomaan noustessa ja näin avustaa suoritusta.

Kohottautumistuoli voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella, kun istumasta seisomaan nousu ei onnistu omatoimisesti tavalliselta tuolilta tai korotustyynyllä varustetulta/ korkeajalkaiselta tuolilta, mutta onnistuu kohottautumistuolin avulla.

18 09 21 Tuolit, erityisvalmisteiset

Tuolit, jotka täyttävät henkilön erityisvaatimukset. Kohtaan sisältyvät esim. korkeat lastentuolit, säkkituolit ja lattiaistuimet. Moottorikäyttöisiin kulkuvälineisiin tarkoitetut istuimet ja tyynyt sekä kulkuneuvoissa istumiseen liittyvät lisävarusteet ja ratkaisut, ks. 12 12 12.

18 09 24 Tuolin nosto- ja siirtolaitteet

Pyörättömän tuolin kuljetusvälineet istujan kanssa tai ilman

Tuolin nosto- ja siirtolaitteet eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

18 09 31 Istuimet, istuinkokoonpanot ja abduktioalustat

Istuimet ja lisävarusteet jotka korjaavat ja/tai ylläpitävät oikeaa istuma-asentoa. Kohtaan sisältyvät esim. yksilöllisesti muotoillut istuimet. Kohtaan eivät sisälly istuintyynt ja alustat.

18 09 31 01 Tyhjiöistuimet

Istuimet joista poistetaan ilma, jolloin niiden muoto jää istujan vartalon mukaiseksi

18 09 31 02 Yksilöllisesti muotoillut istuimet

Istujan istuma-asentoa ja toimintakykyä tukevat yksilöllisesti koottavat istuimet

Erytistuoli voidaan luovuttaa pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle hyvän istuma-asennon tai työskentelyasennon saavuttamiseksi silloin, kun tavanomaisilla ratkaisulla tai tehdasvalmisteisilla erityistuoleilla ei saavuteta hyvää istuma-asentoa. Yksilöllisesti rakennetun istuimen tai tyhjiöistuimen käyttö voi olla perusteltua esim. spastisuuden vähentämiseksi, hypotonuksen aktivoimiseksi tai virheasentojen ehkäisemiseksi.

18 09 39 Moduuleista kootut istuinkokoonpanot

Kokoonpanot perustuvat yhteen kehikkoon, johon voidaan liittää valikoima istuinmoduuleita, joiden asentoa voidaan säätää halutun istuin-asennon aikaansaamiseksi. Kohtaan sisältyvät esim. erillisistä osista kootut tuolit

18 09 39 01 Moduuli-istuimet

Erilaisiin alustoihin kiinnitettävät istuin-osat, joihin voi liittyä pehmusteita, niskatukia, käsitukia, jalkatukia, työntökahvoja ja muita lisävarusteita.

18 09 39 02 Moduuli-istuinten alustat

Kuljetus- tai kelauspyörillä varustetut alustat, joihin voidaan kiinnittää kiinteitä tai osista koottuja istuinjärjestelmiä. Alusta voi olla kiinteä – tai korkeussäädettävä ja siinä voi olla istuinkulman ja – leveyden säätömahdollisuus.

Moduuli-istuin alustoineen voidaan luovuttaa pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle hyvän istuma-asennon tai työskentelyasennon saavuttamiseksi terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella, kun tavanomaisilla ratkaisulla tai tehdasvalmisteisilla erityistuoleilla ei saavuteta hyvää istuma-asentoa.

Yksilöllisesti rakennetun istuimen tai tyhjiöistuimen käyttö voi olla perusteltua esim. spastisuuden vähentämiseksi, hypotonuksen aktivoimiseksi tai virheasentojen ehkäisemiseksi.

18 09 42 Istuintyyny ja alustat

Tyyny, jotka lisäävät mukavuutta (esim. asennon korjaamiseen tarkoitetut tyyny). Kohtaan sisältyvät esim. pyörätuolien tyyny ja alustat.

Istuintyyny mahdollistavat toimivan istuma-asennon ja lisäävät käyttäjän toimintakykyä.

Istuintyyny ja -alustat painehaavojen ehkäisyyn, kts luokka 04 33 03.

Istuimia ja istuintyynyjä voidaan luovuttaa apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jolle sairaudesta tai vammasta johtuen voi syntyä muutoksia tukirankaan, lantioon ja alaraajoihin. Istuimella tai yksiköllisesti valmistetuilla istuintyynyillä pyritään muutosten ennaltaehkäisyyn ja jo syntyneiden muutosten etenemisen estämiseen.

Vaihtopäällinen luovutetaan arjen rinnakkaiskäyttöön.

18 09 42 01 Pehmustetyyny

Kohtaan sisältyvät tuoleissa ja pyörätuoleissa käytettävät tyyny, jotka lisäävät istuinmukavuutta

18 09 42 02 Suihku - ja WC-tuolityyny

Tyyny ja pehmusteet, jotka lisäävät istuinmukavuutta suihkussa ja WC-toimissa

18 09 42 03 Korotustyyny

Tyyny, jotka lisäävät istuimen korkeutta.

18 09 42 04 Lonkkatyyny

Korotustyyny, joissa etuosassa on toinen tai molemmat puolet viistottu tai pehmustettu mahdollistamaan istuessa lonkan loivemman kulman.

18 09 42 05 Abduktiotyynyt

Kiilanmuotoiset tyynyt, jotka estävät reisien ja polvien painumisen yhteen.

18 09 45 Selkätyynyt ja selkätuet

Ryhmään kuuluvat mm. irralliset, tuolissa (ei pyörätuolissa) käytettävät lisätuet.

Erillisen selkätuen lainaaminen lääkinällisenä kuntoutuksena pyörätuoliin, työtuoliin tai sähköpyörätuoliin voi tulla kyseeseen mm. silloin, kun tavanomainen selkätuki ei ole riittävä istumisen tai asennon ylläpidon kannalta. Selkätuen toimivuus tulee aina kokeilla ja arvioida ennen varsinaista hankintaa. Selkätuen tulee lisätä henkilön oma-toimisuutta ja mahdollistaa pidempiaikainen istuminen.

18 09 48 Kiinnitysvälineet tuolissa istuvan tukemiseksi istuimiin

Välineet joita käytetään istumisen avuksi estämään liukumista, tukemaan vartaloa ja pitämään keho istuimessa. Kohtaan sisältyvät esim. vyöt, valjaat ja liivit.

Erilaisia vöitä ja liivejä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä li-sävarusteeksi pyörätuoliin, erityisistuimeen tai auton turvaistuimeen apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella silloin, kun istuma-asennon hallinta on puutteellinen eikä onnistu tai ole turvallista ilman tuentaa esim. hypotonian tai voimak-kaan spastisuuden seurauksena. Kiinnitysvälineiden tarkoituksena ei ole rajoittaa asi-akkaan toimintaa.

Silloin kun kiinnitysvälineitä käytetään asiakkaan toiminnan rajoittamiseen, pitää olla lääkärin lupa/määräys, joka on kirjattu asiakastietoihin. Näitä asiakkaan toiminnan ra-joittamiseen tarkoitettuja kiinnitysvälineitä ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

18 12 Sängyt

18 12 04 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/patja-alustat, ei säädettävät

Standardisängyt joissa on erityisominaisuuksia tai kiinteä käsitanko tai kiinteät tuet.

18 12 07 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/patja-alustat, mekaaninen

Sängyt joissa on yksi- tai useampiosainen patja-alusta, jonka korkeutta ja/tai kulmaa voidaan säätää; vammaisen henkilö itse tai avustaja tekee muutokset mekaanisella säädöllä.

18 12 10 Sängyt ja irrotettavat sängyn pohjat tai patja-alustat, sähkösäätöiset

Sängyt, joissa on yksi- tai useampiosainen patja-alusta, jonka korkeutta tai kulmaa voidaan säätää ja jonka säädöt tekee käyttäjä itse tai hänen avustajansa sähkömekanismilla.

Sähkösäätöinen sänky voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun se mahdollistaa asiakkaan itsenäisen siirtymisen ja lisää omatoimisuutta, sekä silloin kun on tarve tukea pitkäaikaissairaana tai vammaisen asiakkaan kotona asumista omaisen tai henkilökohtaisen avustajan tuella. Lähtökohtaisesti apuvälinettä asiakkaan tulee itse kyetä käyttämään asentonsa vaihtamiseen ja apuvälineen säätimiä sängyn korkeuden säätämiseen. Yksilöllisen arvioinnin perusteella apuväline voidaan luovuttaa asiakkaalle, vaikka hän ei itse pystyisikään käyttämään säätimiä, mutta osoittaa tietoisesti halunsa asennon vaihtamiseen ja sängyn säätämiseen. Kasvuikäisten kohdalla voidaan erikoissänky luovuttaa yksilöllisen lääketieteellisen tarvearvion perusteella. Lääkinnällisenä kuntoutuksena luovutettaviin sähkösäätöisiin sänkyihin tulee tarvittaessa olla saatavissa laidat sekä kohottautumistelineet ja nousutuet.

Asumispalveluyksiköissä asuvien henkilöiden lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluista on ohjeistus Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvän apuvälinepalvelun toimintaperiaatteissa.

"Asumispalveluyksiköiden asukkailla, jotka täyttävät apuvälineasetuksessa mainitut edellytykset, on oikeus yksilöllisen arvion perusteella luovutettaviin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin, kuten sähkösäätöisiin sänkyihin. Apuvälinearvioinnissa huomioidaan apuvälineen käyttöön liittyvä toimintaympäristö. Apuvälinetarve tulisi kirjata asukkaan hoito- tai palvelusuunnitelmaan.

Arvioon perustuvan apuvälineratkaisun tekee julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntija siitä toimintayksiköstä, jolle asian päätöksenteko on alueella hoidonporastuksessa sovittu.

Kunta voi järjestää asumispalvelut omana toimintana tai ostamalla palvelut. Järjestämisestä riippumatta palveluilta edellytetään samoja vaatimuksia.

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) mukaan toimintayksikössä, kuten asumispalveluyksiköissä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet, kuten sähkösäätöiset sängyt sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopivat.

Kunnan tulisi asumispalveluja kilpailuttaessaan ja uusia sopimuksia tehdessään ottaa laatutekijöinä huomioon yksikköjen varustetason. Jos kunta edellyttää yksiköiltä tiettyä varustetasoa, ovat vaatimukset määriteltävä palveluntuottajan ja kunnan välisessä sopimuksessa.

Yksiköiden varustetasosta huolimatta kaikilla asumispalveluyksiköiden asukkailla, jotka täyttävät apuvälineasetuksen 1 §:n edellytykset, on oikeus asetuksen mukaisiin yksilöllisen arvion perusteella luovutettaviin lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineisiin. Yhteiskäyttöön hankitut välineet eivät niitä korvaa.” (Hyvän apuvälinepalvelun toimintaperiaatteita n.d)

Kun tavoitteena on ensisijaisesti hoitohenkilökunnan ergonomian parantaminen, ei sähkökäyttöistä sänkyä luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, vaan työnantajan tulee sellaiset hankkia. Työturvallisuuslaissa (23.8.2002) sanotaan, että työnantaja on työturvallisuus lain mukaan velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä mm. huolehtimalla riittävistä työvälineistä. Näiden välineiden käyttöturvallisuudesta huolehtii niiden omistaja.

Parisänkyjä eikä irrotettavia sängynpohjia ja patja-alustoja ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Apuvälineen arvioinnista vastaa hoitovastuuyksikön apuvälinealan asiantuntija. Arviointi tehdään ensisijaisesti asiakkaan kotona ja yhteistyössä omaisen/henkilökohtaisen avustajan/kotipalvelun ammattilaisten kanssa.

18 12 15 Vuodevaatteet

Vuodevaatteet sekä välineet, joilla vuodevaatteet kiinnitetään haluttuun paikkaan. Kohtaan sisältyvät esim. pehmikkeet, tyynt, peitteet ja peitteiden kiinnitysvarusteet.

Liukulakanan tavoitteena on vähentää kitkaa vuoteessa tai siitä siirtyessä. Painopeittoa voidaan käyttää, kun asiakkaalla on todettu aistisäätelyn vaikeuksia (mm. voimakasta aistimushakuisuutta, yli- tai alireagointia tuntoaistimuksille). Se voi myös rauhoittaa levotonta lasta tai aikuista, koska peitto antaa vahvemman tuntoaistimuksen. Vuodevaatteita, liukulakanaa ja painopeittoa ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

18 12 18 Patjat ja patjan päälliset

Luokkaan sisältyvät esim. kosteudelta suojaavat patjanpäälliset.

Tavallisia vaahtomuovisia patjoja, sijauspatjoja ja patjanpäällisiä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Apuvälineet kudosvaurioiden ehkäisyyn makuuasennossa, kts kohta 04 33 06

18 12 21 Peitonkohottimet

Kehikot jotka asetetaan sänkyyn estämään lakanoita ja peittoja painamasta henkilön vartaloa.

Ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

18 12 24 01 Sängynpäädyn kohottajat mekaanisesti säädettävät

Irralliset sängynpäädyn sijoitettavat asentotuet joiden kaltevuutta voidaan säätää mekaanisesti.

18 12 24 02 Sängynpäädyn kohottajat sähköisäätöiset

Irralliset sängynpäädyn sijoitettavat asentotuet joiden kaltevuutta voidaan säätää sähköisesti.

Sängynpäädyn kohottaja (mekaaninen tai sähköinen) voidaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perustella luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, mikäli se helpottaa asiakkaan omatoimisuutta ja itsenäistä suoriutumista esim. siirtymisissä ja / tai kohoasento on välttämätön asiakkaan kuntoutuksen ja hoidon kannalta. Asiakas ei myöskään tarvitse muita sähköisäätöisen sängyn ominaisuuksia. Sängynpäädyn kohottimen hankinta voi olla perusteltua myös vaikeaa ahtauttavaa hengityselinsairautta sairastavan tai esim. hengitysvaikeuksista kärsivän neurologisen asiakkaan nukkumisen tai vuoteessa olon helpottamiseksi.

18 12 27 Sängynlaidat ja kohottautumistelineet, sänkyyn kiinnitettävät

Kokoontaitettavat tai poistettavat laidat, jotka estävät sängystä putoamista tai mahdollistavat omatoimisen istumaan nousun ja/tai asennon muuttamisen. Kohottautumistelineet, siirrettävät, ks. 12 31 09.

18 12 27 01 Irrotettavat laidat

Sänkyyn kiinnitettävät, irrotettavat laidat.

18 12 27 02 Kohottautumistelineet

Telineet jotka helpottavat sängyssä kohottautumista tai asennon vaihtamista.

18 12 27 03 Nousutuet

Sänkyyn kiinnitettävät kaiteet tai tuet, jotka helpottavat sängystä ylösnousemista tai asennon vaihtamista.

Sängynlaidat ja kohottautumistelineet, sänkyyn kiinnitettävät tuet, voidaan luovuttaa yksilöllisen toimintakyvyn ja kokonaisvaltaisen tilanearvion perusteella.

18 15 Huonekalujen korkeudensäätövälineet

18 15 03 Korotuspalikat ja – jalat

18 15 03 01 Sängyn- ja tuolinjalkojen korottajat

Välineet jotka asetetaan huonekalujen jalkojen alle lisäämään jalkojen korkeutta.

18 15 03 02 Sokkelisängyn korottajat

Välineet joilla korotetaan sokkelisänkyä.

18 15 06 Sokkelit ja jalustat, korkeussäädettävät

Korkeussäädettävät tasot tai konsolit, joille huonekalut voidaan kiinnittää.

18 15 09 Sokkelit ja jalustat, ilman korkeussäätöä

Kiinteäkorkuiset tasot ja konsolit, joille huonekalut voidaan kiinnittää.

Sängynjalan korottajia voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä helpottamaan asiakkaan omatoimista siirtymistä sängystä tai sänkyyn silloin, kun se on alentuneen toimintakyvyn vuoksi vaikeutunut.

Korottajia voidaan luovuttaa myös silloin, kun siirtyminen esim. selkä- tai lonkkaleikkauksen jälkeen ei normaalikorkuisesta vuoteesta ole mahdollista tai sallittua. Runkopatjasänkyihin on huonekaluliikkeistä saatavissa erikokoisia jalkasarjoja, jotka ovat aina turvallisempi ratkaisu kuin irralliset korotuspalikat. Jalkasarjat hankkii asiakas itse. Sohvien ja tuolien korottamiseen käytetään turvallisuussyistä korotustyynyjä korottajien sijaan. Pöydän jalkoihin ei luovuteta korotuspalikoita.

18 18 Tukitangot ja – kahvat

Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet, ks. 04 48 15. Sängynlaidat ja kohotautumistelineet, sänkyyn kiinnitettävät, ks. 18 12 27.

18 18 03 Tukitangot, tukikaiteet ja käsijohteet

Yleensä putkimaiset tangot, jotka on kiinnitetty seinään, lattiaan tai muuhun vakaseen rakenteeseen ja johon henkilö voi käsin tukeutua kävellessään, esimerkiksi ylös tai alas rappusia tai luiskaa tai liikkeessään käytävää pitkin.

18 18 06 Tukikahvat ja kädensijat, kiinteät

Välineet, jotka ovat yleensä suoria tai kulman muotoisia tankoja.

18 18 09 Tukikaiteet

Seinään ja/tai lattiaan kiinnitetyt kaiteet antamaan käsivarsille tukea.

18 18 09 01 Seinään kiinnitettävät tukikaiteet

Luokkaan sisältyvät esim. sivulle tai ylöskäännettävät tukikaiteet.

18 18 09 02 Lattiaan kiinnitettävät tukikaiteet

Tukikaiteet jotka kiinnitetään lattiaan tai lattiaan kiinnitettyyn kiinnitystolppaan. Luokkaan sisältyvät tukitangot jotka kiinnitetään lattiaan ja kattoon.

18 18 09 03 Seinään ja lattiaan kiinnitettävä tukikaiteet

Tukikaiteet jotka kiinnitetään sekä seinään että lattiaan.

Vaikeavammaisen asiakkaan vakituiseen asuntoon tarvittavien erilaisten kiinteästi asennettavien kaiteiden, tukikahvojen ja kädensijojen hankkimiseen voidaan hakea korvausta vammaispalvelulain perusteella silloin, kun vammasta tai sairaudesta johtuen tuensaanti turvallisen, omatoimisen liikkumisen tai siirtymisen kannalta on välttämätöntä. Korvausta tukeutumisvälineiden hankintaan voidaan myöntää sosiaalihuoltolain perusteella asiakkaalle, joka ei ole vaikeavammaisen, mutta joka tarvitsee tukeutumisvälineitä itsenäisen kotona suoriutumisen tukemiseksi. Korvauspäätöstä tehtäessä otetaan huomioon apuvälineen tarve, hakijan ikä, taloudellinen tilanne ja muut sosiaaliset perusteet.

Imukupeilla kiinnittyviä tukikahvoja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen muutoin kuin pöytätasoon kiinnitettäväksi nojautumista tai tukeutumista varten yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

18 21 Portin, oven, ikkunan ja verhonavaaja ja sulkijat

18 21 03 Ovenavaajat ja – sulkijat

18 21 06 Ikkunanavaajat ja – sulkijat

18 21 09 Verhoavaajat ja – sulkijat

18 21 12 Markkiisien ja sälekaihtimien avaajat ja sulkijat

Sähköinen ovikoneisto luovutetaan pääsääntöisesti sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella vakinaisen asunnon ja/tai hissien oveen, kun tarve on pysyvää ja asiakas ei pysty tavanomaisin keinoin avaamaan tai sulkemaan ovea ja on siten itsenäisen asumisen ja liikkumisen kannalta välttämätön.

Ikkunan-, verhojen-, markkiisien ja sälekaihtimien avaajat ja sulkijat voidaan myöntää vammaispalvelulain perusteella asiakkaan vakinaisen asunnon ikkunoihin, kun hänellä on tarve avata/sulkea ikkunat ja/ tai verhot tai säätää markiiseja eikä hän vammasta tai sairautensa aiheuttaman toimintakyvyn vajeen vuoksi pysty tavanomaisin keinoin suoriutumaan siitä.

Em. välineet voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä myös, kun ne ovat osa ympäristönhallintajärjestelmää. Hankinnan edellytyksenä on apuvälinealan asiantuntijan tekemä tarvearviointi.

18 21 15 Lukot

Kohtaan sisältyvät esimerkiksi sähkölukot.

Sähkölukko voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä terveydenhuollosta osana ympäristönhallintajärjestelmää.

18 24 Asunnon ja muiden tilojen varusteet

18 24 12 Kynnykset

Lattiatason kynnykset, jotka asetetaan ovien alle ja sisätilojen sisääntuloon. Kohtaan sisältyvät esim. esim. suihkukaapin oven kumitiivisteet ja ylityssillat.

Siirrettäviä kynnyksluiskia ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, vaan aina pyritään kiinteisiin ratkaisuihin.

18 30 Hissit, nostotasot, porrashissit ja luiskat

18 30 06 Nostotasot ja pyörätuoli-hissit

Tasolla varustetut nostolaitteet, jotka liikkuvat kahden tai useamman tason välillä; niissä ei ole kattoa, eivätkä ne toimi kuilussa.

18 30 11 Porrashissit, tasolliset

Välineet joissa on taso kiinnitettyä yhteen tai useampaan kiskoon ja jotka mukailevat portaikon muotoa ja kulmaa. Kohtaan sisältyvät esim. porrashissit jotka nostavat pyörätuolin.

Nostotasaan, pyörätuoli- ja porrashissiin voidaan hakea korvausta vammaispalvelulain perusteella, kun asiakkaan toimintakyky on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti alentunut siten, että selviytyminen kotona ilman erityisratkaisuja ei onnistu. Nostotason / hissin tulee lisätä asiakkaan itsenäisen liikkumista ja suoriutumista päivittäisistä toiminnoista. Nostotasojen ja hissien arviointi edellyttää laajaa moniammatillista arviointia. Arvioinnin voi tehdä apuvälinealan asiantuntija / kuntoutusohjaaja tai muu asiaan perehtynyt ammattilainen yhdessä kunnan vammaispalvelulain mukaisista asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja rakennusviranomaisten kanssa. Arvioinnissa kartoitetaan laajasti asiakkaan toimintakyky, kokonaistilanne ja palvelutarve, jonka perusteella tehdään johtopäätös tarvittavista toimenpiteistä.

Asuntoihin kiinteästi asennettavat porrashissit ja luiskat kuuluvat sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella kustannettaviin apuvälineisiin.

18 30 12 Porraskiipijät

Irralliset mekaaniset laitteet, jotka kuljettavat henkilöä portaissa ylös- tai alaspäin ja joita avustaja tai käyttäjä voi ohjata.

Porraskiipijä on siirrettävä apuväline, jolla mahdollistetaan asiakkaan siirtäminen portaissa pyörätuolissa istuen. Porraskiipijä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä vamman tai sairauden vuoksi liikuntaesteiselle asiakkaalle, joka ei pääse asuntoonsa tai ei pysty toimimaan asunnossaan, johon/ jossa on portaita eikä kulkua voida toteuttaa luiskia rakentamalla. Edellytyksenä on apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi. Porraskiipijä luovutetaan käyttövaativuutensa takia vain poikkeustapauksissa. Hankinnan edellytyksenä on, käyttötarve kiipijälle on useita kertoja viikossa ympäri vuoden. Lisäksi on varmistettava, että avustaja kykenee hallitsemaan porraskiipijää ja että asunnossa on sellaiset portaat, jossa porraskiipijää voi riskittä käyttää.

18 30 15 Luiskat, siirrettävät

Pyörätuoliluiskia tarvitaan esim. siirryttäessä pyörätuolilla asuntoon, jonne on muutama porras. Mikäli portaiden käyttö ei ole jatkuvaa (esim. toisen vanhemman asunto), voidaan asia ratkaista mukaan otettavilla luiskilla. Luiskien avulla voidaan myös esimerkiksi raskas pyörätuoli (kuljetuspyörätuoli) tai sähköpyörätuoli siirtää asuntoon.

Siirrettävät luiskat luovutetaan asiakkaalle, jonka aktiivinen liikkuminen kodin ulkopuolella mahdollistuu niiden avulla tai ne mahdollistavat sähköpyörätuolin siirtämiseen asuntoon/autosta.

Siirrettävät luiskat ovat kevytrakenteisia ja siirryttäessä tulee eliminoida vaaratilanteet. Mikäli luiskia tarvitaan jatkuvasti siirtymiseen asunnosta ulos tai sisään tulee luiskat olla tilapäisratkaisu. Pysyväksi ratkaisuksi rakennetaan tarvittaessa tukeva rakenteisemmat luiskat, joiden kustannusta voidaan hakea vammaispalvelulain perusteella sosiaalitoimesta.

18 33 Asunnon ja muiden tilojen turvallisuusvarusteet

18 33 03 Liukastumista estävät materiaalit lattioihin ja portaisiin

Pintamateriaalit jotka vähentävät liukastumisvaaraa. Kohtaan sisältyvät esim. luistamattomat matot ja laatat

Korvataan sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnon muutostöinä asiakkaalle, jonka omatoiminen suoriutuminen turvallisesti sitä edellyttää.

18 33 06 Turvakaiteet, aidat ja portit ikkunoihin, portaisiin ja hisseihin

Voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnon muutostöinä asiakkaalle, joka toimii sellaisissa tiloissa, joissa on putoamisvaara.

18 36 Säilytyskalusteet

Säilytyskalusteet kuten vetolaatikostot voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnonmuutostöinä asiakkaalle, jonka omatoiminen suoriutuminen sitä edellyttää.

22 Kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineet

Välineet, joiden avulla helpotetaan tiedon vastaanottamista, lähettämistä, tuottamista ja käsittelemistä eri muodoissa. Kohtaan sisältyvät esim. näkemisen, kuulemisen, lukemisen, kirjoittamisen ja puhelimenkäytön apuvälineet sekä merkinanto- ja hälytysvälineet ja tietotekniikka. Apuvälineet toimistotyön hallinnointiin sekä tietojen varastointiin ja hallintaan työpaikalla, ks. 28 21.

22 03 Näkemisen apuvälineet

Kohtaan sisältyvät esim. suurentavat laitteet.

Näkemisen apuvälineitä luovutetaan näkövammaisuuden perusteella (WHO:n näkövammaisuuden määritelmä täyttyy) tai henkilölle, jonka näkö on muusta syystä heikentynyt niin että näön häiritsevä luokka on 10 tai enemmän. Lisäksi näkemisen apuvälineitä luovutetaan karsastuksen ja toiminnallisen heikkonäköisyyden hoitoon ja ehkäisyyn alle 8-vuotiaalle lapselle (ja harkinnan mukaan sitä vanhemmille, jonka toiminnallisen heikkonäköisyyden hoito on selvästi kesken) sekä afakian perusteella tai muulla perusteella, lapselle lastentautien ja silmätautien erikoislääkäreiden yhteisen arvion perusteella, kun lapsen kokonaiskehitys (esim. liikunnallisten ja toiminnallisten valmiuksien kehittyminen) vaatii taittovirheen korjauksen.

Silmäproteesit, kts luokka 06 30 21

Kellot, kts luokka 22 27 12

Näönkäytönharjoitusvälineet, kts. luokka 04 39

Valaisimet 18 06

Suuntautumiskepit 12 39 03

Opaskoirat 12 39 01

Nauhoitus ja kuuntelulaitteet 22 18 03

Puhelimet 22 24 06

Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet 22 33 18

Näytöt 22 39 03

Ääneen perustuvat näytöt 22 39 07

Ympäristönhallintajärjestelmät 24 13 03

22 03 03 Valonsuodattimet (absorptiolasit)

Välineet jotka läpäisevät vain tiettyjä valon aallonpituuksia ja suodattavat ei-toivotut pois.

Silmäsairauden (esim. albinismi, retinis pigmentosa, glaukooma, aniridia, diabeettiset silmänpohjamuutokset) aiheuttaman voimakkaan häikäisyherkkyyden perusteella näkövammaiselle voidaan luovuttaa suodattavat linssit, mikäli näkövammaisen toimintakyky niiden avulla selvästi parantuu.

Häikäistymisen aiheuttaman haitan arvioi erikoislääkäri, jonka jälkeen uusinnat näönkuntoutuksen asiantuntijoiden kautta. Luovutetaan aikaisintaan 3 vuoden välein, tästä voidaan poiketa mm. refraktion muuttuessa tai lapsen kasvun perusteella.

22 03 06 01 Silmälasilinssit

Kehyksiin kiinnitettävät näköä tarkentavat linssit.

Näkövammaiselle voidaan luovuttaa silmälasilinsit, mikäli näkökyvyn parantamiseksi lähelle on tarpeen muu kuin ikää vastaava korjaus. Esimerkiksi ikääntyneelle näkövammaisille korvataan lukulasit, mikäli lukulisän (add) vahvuus on $>+4.0$ tai on vähintään $+4.0$.

Silmälasien luovuttamisen perusteena voivat olla kaksoiskuvien hoitoon käytettävät prisma- tai sumutus- tai peittolasti tai piilolasit. Myös asiakkaalle, jolla on diagnosoitu mykiöttömyys I. aphakia voidaan luovuttaa kauko- ja/tai lähilaseja. Kaukolasien vaihtoehtona voidaan luovuttaa piilolinssit. Myös karsastuksen hoitoon ja/tai ambylopian estoon tai sen riskiin voidaan luovuttaa silmälasit. Silmien painamista estävät suojalaseja voidaan luovuttaa lapsille. (liite 3).

Kauko- tai lähilaseja luovutetaan aikaisintaan 5 vuoden välein, jos näkökyvyn paranemiseksi lähelle tai kauas on tarpeen muu kuin silmän taittovoimaa tai ikää vastaava korjaus. Alle 16-vuotiaalle voidaan luovuttaa yksilöllisen tarvearvion perusteella useammin uudet lasit kuin aikuisille.

Linssit korvataan täysimääräisenä ilman pintakäsittelyä tai värjäyksiä. Linssien ohennus ja pintakäsittely voidaan korvata yksilöllisen tarpeen mukaan, esim. pienille lapsille naarmuuntumisen estämiseksi tai epätavallisen voimakkaan häikäisyn johdosta. Silmälasien korjaus- ja huoltokustannukset eivät sisälly apuvälinehuoltoon.

22 03 06 02 Kehykset

Kehysten luovutuksessa noudatetaan alueellisia sovittuja käytäntöjä tai kilpailutettuja tuotteita.

22 03 06 03 Piilolinssit

Linssit jotka laitetaan suoraan silmiin. Luokkaan sisältyvät piilolinssien hoitotuotteet.

Piilolinssit voidaan luovuttaa asiakkaalle, jolla diagnosoitu aphakia I. mykiöttömyys tai esim. kaihileikatuille vauvoille. Lapsille piilolinssien luovuttaminen tapahtuu yksilöllisen tarpeen mukaan, huomioiden lapsen kehittyminen ja kasvu.

Piilolinssit voidaan luovuttaa myös potilaalle, jolla diagnosoitu sarveiskalvon poikkeava muoto esim. keratoconus I. sarveiskalvon kartiorappeuma. Piilolinssit luovutetaan, jos piilolinssillä saavutetaan parempi näöntarkkuus kuin sankalaseilla. Piilolinssit ovat osa hoitoa, myös hoitotoimenpiteiden (esim. intacs kaaret, sarveiskalvon siirre) jälkeen.

Piilolinssit arvioidaan, sovitetaan ja luovutetaan yksilöllisen tarpeen mukaan sekä uusia valmistajien ohjeiden mukaisesti. Piilolinssien sovitukseen ja käytön ohjaukseen voi tehdä optikko, joka on perehtynyt erikoispiilolinssihin ja jolla on tarvittavat sovitussarjat. Piilolinssien säilytyskotelot ja puhdistus- ja hoitoaineet sisältyvät ensimmäisellä luovutuskerralla (ns. aloituspakkaus), sen jälkeen asiakas vastaa niiden hankinnasta itse.

22 03 09 Suurentavat lasit, linssit ja linssikokoonpanot

Välineet joiden avulla suurennetaan kohde, jonka henkilö haluaa nähdä. Kohtaan sisältyvät esim. valolla varustetut linssit ja linssit ilman valoa. Tulostuksen erikoisohjelmat, ks. 22 39 12.

Linssikokoonpanot voidaan luovuttaa asiakkaalle vaihtoehtona lähilaseille.

22 03 09 01 Suurennuslasit ilman valoa

Luokkaan sisältyvät esim. varrelliset tai jalustalla olevat suurennuslasit.

22 03 09 02 Suurennuslasit valolla

Suurennuslasit jotka valaisevat suurennettavana olevan kohteen.

Suurennuslasit ilman valoa tai valolla, valitaan asiakkaalle yksilöllisesti soveltuvimman ratkaisun löytymiseksi huomioiden näkökyky ja suurennuslasin käyttötarkoitus. Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun siitä apua arjen toiminnoissa.

22 03 12 Kiiarit ja kaukoputket

Välineet joiden avulla suurennetaan kaukana sijaitsevat kohteet ja jotka on tarkoitettu yhdelle tai kahdelle silmälle. Kohtaan sisältyvät esim. luuppilasit.

Kiikareita / luuppilaseja ja linssijärjestelmiä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi näkövammaiselle tai heikkonäköiselle asiakkaalle yksilöllisen arvioinnin perusteella, kun niistä saadaan apua arjen toiminnoissa kuten liikkumisessa, asioinnissa.

22 03 18 02 Kannettavat suurennuslaitteet

Mukana kuljetettavat suurennuslaitteet, joissa on kamera ja näyttö samassa kokoonpanossa.

22 03 18 03 Pöytämalliset suurennuslaitteet

Elektroniset suurennuslaitteet (ent. lukutelevisiot), joissa on kamera, näyttö ja/tai lukualusta.

Näkövammaiselle voidaan luovuttaa suurennuslaite (kannettava ja/tai pöytämallinen) silloin, kun muut optiset apuvälineet eivät riitä normaalikokoisen tekstin lukemiseen ja laite on välttämätön apuväline jokapäiväisen selviämisen kannalta. Kahta toisiaan vastaavaa tai toiminnassa toisiaan korvaavaa apuvälinettä ei kuitenkaan luovuteta samalle asiakkaalle. Asiakas, jolla on pöytämallinen suurennuslaite kotona voi saada kannettavan suurennuslaitteen, mikäli se on välttämätöntä kodin ulkopuolella toimimassa. Asiakkaalta edellytetään sellaista toimintakykyä, että suurennuslaitteen käyttö onnistuu itsenäisesti, ja laite on käyttäjälleen hyödyksi.

22 06 Kuulemisen apuvälineet

Välineet joiden avulla ohjataan ja/tai vahvistetaan ja/tai muunnetaan ääntä ja joita käyttävät kuulovammaiset henkilöt. Kohtaan sisältyvät esim. kuulolaitteet joissa on sisäänrakennettu tinnitusmaskeri ja induktiosilmukka. Induktiosilmukkalaitteet, ks. 22 18 30. Tinnitusmaskerit, ks. 04 27 15.

Kuulokojeet luovutetaan asiakkaalle, jolla on toiminnallisesti häiritsevä kuulovika ja motivaatio käyttää kuulokojetta. Asiakkaan kuulovika vaikeuttaa opiskelussa, työssä tai siihen rinnastettavassa toiminnassa selviytymistä sekä häiritsee potilaan kuulon- ja puheenvaraista kommunikointia jokapäiväisessä elämässä. Kuulokoje luovutetaan lapselle, jolla epäillään sellaista kuulovikaa, joka voi haitata puheen ja kielen tai vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Kuulokojeen luovuttaminen edellyttää kuulonkuntoutukseen perehtyneen erikoislääkärin arviota tilanteesta (audiologi, korva- ja kurkkutautien erikoislääkäri tai foniatri). Tavoitteena on molempien korvien eli binauraalikuulon saavuttaminen.

Kuulokojeen luovuttamisen perusteena on mahdollisimman hälyttömässä olosuhteissa tutkittu äänesaudiometria, jossa on määritetty paremman korvan puhealueen (0,5, 1, 2, 4 kHz) kuulokynnysten keskiarvo (dB HL). Erytistilanteissa käytetään vastaavia tietoja huonommasta korvasta.

Ohjeellisina raja-arvoina voidaan pitää:

- työn, opiskelun tai näihin rinnastettavien tehtävien vuoksi kuulokojetta tarvitsevat ≥ 30 dB
- muusta syystä kuulokojetta tarvitsevat ≥ 30 dB
- lapsilla kielen kehityksen ja oppimisen vuoksi kuulokojetta tarvitsevat ≥ 20 dB.
- Pienillä lapsilla käytettävissä olevilla menetelmillä varmistettu kuulovika (äänikenttä, OAE, aivorunkovasteet).
- Kuulovika, mikä ei ole leikkaushoidolla korjattavissa tai leikkaushoitoon ei haluta ryhtyä
(Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010: 164)

22 06 01 Sisäkorvaistutteen (implantit)

Leikkauksella sisäkorvaan asennettu implantti, johon liitetään ulkoinen osa, joka muuntaa äänen sähkösignaaliksi ja välittää sen implantiin, joka välittää sen kuulohermoon.

Sisäkorvaistutetta käytetään niissä tapauksissa, joissa kuulokojeen avulla saatava akustinen vahvistus ei riitä puheen ja kuulon varaiseen kommunikaatioon. Sisäkorvaistute koostuu kahdesta pääosasta: sisäisestä istutuksesta elektrodineen ja ulkoisesta puheprosessorista. Sisäinen osa edellyttää leikkausta. Leikkauksessa istutuksesta lähtevä elektrodi viedään sisäkorvan simpukkaan. Lisäksi tarvitaan puheprosessori, joka muuttaa puheen ja äänen sähköimpulsseiksi ja lähettää ne pään ihon läpi istutukseen.

Arvio asiakkaan kyvystä hyötyä sisäkorvaistutuksesta, leikkaus ja kokeilut tapahtuvat yliopistollisissa sairaaloissa. Jatkokuntoutus voi tapahtua ERVA-alueella sovitun työnjaon mukaisesti joko yliopistosairaalassa tai keskussairaalassa.

Sisäkorvaistute ei ole lääkinällisen kuntoutuksen apuväline.

22 06 06 01 Taskukuulokojeet

Taskukuulokoje koostuu pienestä laatikosta, jossa on mikrofoni ja vahvistin, vastaanottimena on joko yksilöllisesti valmistettuun korvakappaleeseen ja laitteeseen johdon kautta liitettävä vastaanotin tai tavallinen kuuloke.

Kuulokoje sijoitetaan käytön ajaksi joko taskuun tai sille erikseen valmistettuun kaulapussiin. Taskukuulokojeita käytetään nykyään erittäin harvoin vaikeissa kuulovammoissa tai asiakkailta, joiden on vaikea oppia käsittelemään korvantauskuulokojeita.

22 06 06 02 Kommunikaattorit

Välineet, joita kutsutaan myös kommunikaattoreiksi, ja jotka sovitetaan henkilöille, jotka sairauden, iän tai muun syyn vuoksi eivät pysty käyttämään kuulokojetta tai tarvitsevat sitä vain tilapäisesti.

22 06 12 Korvan sisäiset kuulolaitteet

Korvan sisällä käytettävät välineet jotka vahvistavat ääntä. Kohtaan sisältyvät esim. korvakäytävän kuulolaitteet.

Kuulokoje on valmistettu yksilöllisen kuorikko-osan sisään. Kooltaan laite voi olla joko korvanlehden kuopan täyttävä ns. konkkakoje tai pienimmillään syvälle korvakäytävään sijoittuva kuulokoje (CIC-completely-in-canal).

22 06 15 Korvantauskuulokojeet

Korvan takana käytettävät laitteet, jotka vahvistavat ääntä. Kohtaan sisältyvät esim. mikrokappaleen kanssa käytettävät kojeet ja pään yli menevällä sangalla varustetut kuulokojeet

Korvanlehden takana käytettävä korvantauskuulokoje on yleisimmin käytössä oleva laitetyyppi.

Vahvistettava ääni johdetaan kuulokojeen koukun, muovisen väliletkun sekä korvakappaleen yhdistelmän kautta korvaan. Korvantauskuulokoje vaatii yleensä yksilöllisen korvakappaleen.

22 06 15 02 Ohutletkukojeet

Ääni johdetaan ohuen letkun kautta korvakäytävään.

22 06 15 03 Kuuloke korvassa kuulokojeet

RITE (receiver-in-the-ear) tai RIC (receiver in canal) -kojeissa kuuloke on korvakäytävässä.

Korvan takana käytettävä kuulokoje, jossa vahvistettava ääni johdetaan suoraan korvakäytävään korvakäytävässä olevan kuulokkeen kautta.

22 06 18 Vibraatiokuulolaitteet

Välineet jotka vastaanottavat, vahvistavat ja muuntavat äänet tunnon avulla havaittaviksi signaaleiksi.

22 06 21 Implantin kanssa käytettävät kuulolaitteet

Vastaanottajaimplanttia, esim. sisäkorvaimplanttia, stimuloivat elektroniset laitteet.

Korvalehden takana käytettävää korvantauskuulokojetta muistuttava laite tai magneetin avulla pysyvä taaempänä päässä käytettävä laite, joka ohjaa äänen sähköisesti kelan kautta istutteen sisäiseen osaan.

22 06 24 Kuulokkeet

Kohtaan sisältyvät esim. välineet jotka vahvistavat TV:n, radion ja stereoiden ääntä tai joita käytetään kommunikaation vahvistimien kanssa.

22 06 24 01 Langalliset kuulokkeet

Kuulokkeet jotka yhdistetään kuunneltavaan laitteeseen johdolla

22 06 24 02 Infrapunalla toimivat langattomat kuulokkeet

Kuulokkeet joiden avulla voi kuunnella langattomasti infrapunataajuudella lähettyä ääntä. Kohtaan sisältyvät kuulokojeen kanssa käytettävät, yksilölliset infrapunalla toimivat lähetin/vastaanotinyhdistelmät

22 06 24 03 Radioaalloilla toimivat kuulokkeet

Kuulokkeet joiden avulla voi kuunnella langattomasti ääntä radioaaltotaajuudella. Kohtaan sisältyvät kuulokojeen kanssa käytettävät, yksilölliset radiotaajuudella toimivat lähetin/vastaanotinyhdistelmät

Kuulokkeet voidaan luovuttaa yksilöllisen harkinnan perusteella TV:n kuuntelun apuvälineeksi kuulovammaiselle asiakkaalle, jonka kuulokynnystaso (taajuuksien 0,5, 1, 2, 4 kHz kuulokynnysten keskiarvo paremmassa korvassa) on >60 dB tai kuulonvarainen puheen tunnistuskyky on huonontunut (sanojen tunnistuskyky puheaudiometriassa <90%).

22 06 27 Kuulemisen apuvälineiden lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. audioliitännät, silmälaseihin kiinnitettävät välineet, kuulokojeiden kauko-ohjaimet.

22 06 27 01 Induktiosilmukat

Kuulokojeen kanssa käytettävät induktiiviseen kuunteluun tarkoitetut kaulasilmukat ja silmukkatyynyt ja asuntokohtaiset silmukat.

Induktiosilmukan hankinta on perusteltua ennen kaikkea lapsilla ja työikäisillä kuulovammaisilla, joilla kuulokynnystaso (taajuuksien 0,5, 1, 2, 4 kHz kuulokynnysten keskiarvo paremmassa korvassa) on >60 dB tai kuulonvarainen puheen tunnistuskyky on huonontunut (sanojen tunnistuskyky puheaudiometriassa <90%). Asuntokohtainen kiinteä induktiosilmukka myönnetään kotikunnan sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella.

22 06 27 02 Kuulokojeiden kauko-ohjaimet

Laitteet joilla voidaan ohjata kuulokojeen äänenvoimakkuutta.

Kauko-ohjain voidaan luovuttaa asiakkaalle, joka ei pysty perussairauden, huonontuneen motoriikan tai huonontuneen tuntoaistin takia käyttämään kuulokojeessa olevia säätimiä / ohjelma valitsimia.

22 06 90 Luujohtokuulokojeet

Luujohtokuulokojeella ääni johdetaan luuta pitkin sisäkorviin. Laitteen vahvistama äänienergia etenee luun värähtelyn kautta suoraan sisäkorvaan ohittaen välikorvan järjestelmän.

22 06 90 01 Pantakojeet

Pantakojeita käytetään luuankkuroitujen kojeiden soveltuvuuden testaamiseen sekä lapsille että aikuisille.

22 06 90 02 Luuankkuroidut kojeet

Kuulokoje kiinnitetään korvan taakse ohimoluuhun asennettavalla ruuvilla tai istutteella.

Kuulokoje kiinnitetään korvan taakse ohimoluuhun asennettuun ruuviin tai istutukseen, tai luujohtokoje voi olla kiinnitetty ohimoluuhun ihon alle niin, että siihen liittyy erillinen puheprosessori. Luujohtokuulokojeet luovutetaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä asiakkaalle, jolla on ulkokorvan rakenteellinen poikkeama tai muu lääketieteellinen syy estää tavanomaisen kuulokojeen käytön (esim. korvanlehti on epämuodostunut ja / tai korvakäytävä puuttuu) tai jolla saadaan luujohtovärähtelijää käyttäen parempi toiminnallinen kuulo tai laitteen käytettävyyden on parempi, kuin normaalia akustista kuulokojetta käytettäessä.

22 09 Äänentuoton apuvälineet

22 09 03 Puhevibraattorit

Välineet jotka aiheuttavat kaulalla värähtelyä, joka muuntuu puheeksi pehmeään suulaen, kielen ja suun liikkeiden avulla. Kohtaan sisältyvät esim. ääniproteesit

Kurkunpään osittaisen tai täydellisen poiston seurauksena voidaan puhevibraattori myöntää apuvälineeksi silloin, kun puheen muodostaminen ei muilla keinoin onnistu (esim. proteesipuhe tai ruokatorvipuhe). Hoitovastuussa oleva lääkäri, yleensä korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäri, tekee lähetteen äänihäiriöihin erikoistuneelle puheterapeutille, joka vastaa puhevibraattorin soveltuvuuden arvioinnista ja kokeilujakson toteuttamisesta. Kokeilujakson tulee olla riittävän pitkä ja se toteutetaan arvioinnista vastuussa olevan tahon apuvälineillä. Lopullinen hankinta tehdään asiakkaan hoitovastuussa olevasta organisaatiosta. Seurannasta ja käytön tuesta vastaa apuvälineen omistava taho.

22 09 06 Henkilökohtaiset puheäänenvahvistajat

Välineet, jotka lisäävät henkilön äänenvoimakkuutta.

Puheäänenvahvistin voidaan myöntää apuvälineeksi silloin, kun asiakkaan ääni on heikentynyt sairauden tai muun elimellisen syyn myötä pitkäaikaisesti niin, että selviytyminen päivittäisistä kommunikointitilanteista ei onnistu. Tarpeen mukaan voidaan pyrkiä sovittamaan yhteen puheäänenvahvistimen ja puhelimen käyttö mikäli se on asiakkaan päivittäisen kommunikoinnin kannalta välttämätöntä. Hoitovastuussa olevan tahon puheterapeutti arvioi laitteen tarpeellisuuden. Laitteen soveltuvuus tulee arvioida kokeilemalla laitteen käyttöä riittävän pitkän ajan.

22 12 Piirtämisen ja kirjoittamisen apuvälineet

22 12 09 Nimenkirjoituskehikot ja -leimasimet

Välineet jotka auttavat kirjoittamaan nimen oikeaan paikkaan tai tekemään allekirjoituksen leimaa käyttämällä.

Ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

22 12 15 Kirjoituskoneet

Kohtaan sisältyvät esim. mekaaniset, elektroniset, puhuvat ja pistekirjoituskoneet sekä kirjoituskoneet, joissa on muisti. Tietokoneet ja päätelaitteet, ks. 22 33.

Luovutetaan tarveharkinnan perusteella.

22 18 Ääni- ja kuvamuodossa olevaa tietoa tallentavat, toistavat ja näyttävät apuvälineet

22 18 03 Nauhoitus ja kuuntelulaitteet

Välineet jotka nauhoittavat ja/tai toistavat ääntä.

Digitaalinen sanelin voidaan luovuttaa muistiinpanojen tekemistä varten näkövammaiselle tai asiakkaalle, joka ei voi kirjoittaa vaikeiden motoristen toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi.

22 18 03 03 DAISY-formaattia toistavat soittimet

Laitteet, joilla voidaan toistaa DAISY (Digital Accessible Information System) formaattiin cd-rom levyille tallennettuja kirjoja. DAISY-rakenteen johdosta kirjoissa on helppo siirtyä sivulta ja luvusta toiseen. Kirjoihin voi myös jättää kirjanmerkkejä.

Laitteet, joilla voidaan toistaa DAISY (Digital Accessible Information System) muotoon tallennettuja julkaisuja. Daisy-rakenteen johdosta julkaisuissa kuten kirjoissa ja lehdissä on helppo siirtyä sivulta ja luvusta toiseen. Julkaisuihin voi myös jättää kirjanmerkkejä. Laitteet lukevat toistettavan julkaisun cdr-levyltä, muistikortilta, USB-muistista ja/tai verkosta. Joissakin laitemalleissa on myös sisäistä muistia.

Laitteissa voi mallista riippuen olla erilaisia lisätoimintoja kuten mahdollisuus äänen tallentamiseen, jolloin laite toimii myös sanelimena. Daisy-soitin voidaan luovuttaa näkövammaiselle henkilölle äänikirjojen ja/tai äänilehtien kuuntelemista varten.

22 18 24 Radiotaajuuslähetinjärjestelmät

Välineet jotka vastaanottavat tai lähettävät korkeataajuuksisia elektromagneettisia aaltoja. Kohtaan sisältyvät esim. järjestelmät, lähettimet ja vastaanottimet paikalliseen yksisuuntaiseen kommunikaatioon. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06

Langaton kuuntelulaite eli FM-laite on yksilöllisellä, säädettävällä radiotaajuudella toimiva yksisuuntainen lähetinvastaanotinlaitteisto. FM-laite toimii paristolla tai ladattavalla akulla. Nykyään useimmissa FM-laitteissa vastaanotin on suoraan paristokoteloon integroitu tai vastaanoton on kuulokojeessa. FM-laitetta käytetään kuulokojeen kanssa. Voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä esikoulua tai peruskoulun alaluokkia käyvälle lapselle, jolla on kuulovika ja jolla ilman ryhmäkuuntelulaitetta olisi vaikeuksia seurata opetusta. Kela kustantaa FM-laitteen lapsille 7. luokasta alkaen ja työikäisille hakemuksen ja lääkärinlausunnon perusteella. FM-laitteen arvion tekee apuvälinealan asiantuntija.

Langattomaan äänensiirtoon perustuvat kuulokojemerkkikohtaiset lisälaitteet esim. minimikrofonit ja kommunikointiyksiköt voidaan luovuttaa yksilöllisen asiantuntija-arvion perusteella silloin, kun kuulovammaisen selviäminen paranee huomattavasti koulutuksessa ja työelämässä. Vaikeassa kuulovammassa tai kuulonäkövammassa arvioidaan laitteiden tuoma hyöty asiointissa ja arjessa selviämisessä.

22 18 27 Infrapunajärjestelmät

Välineet, jotka vastaanottavat tai lähettävät ääntä käyttäen infrapunavaloa. Kohtaan sisältyvät esim. järjestelmät, lähettimet ja vastaanottimet paikalliseen yksisuuntaiseen kommunikaatioon, esim. henkilökohtainen äänentoisto ja auditorion äänentoistojärjestelmät. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06. Apuvälineet ympäristön hallintaan kauko-ohjauksella, ks. 24 13.

22 18 30 Induktiosilmukkalaitteet

Välineet jotka vastaanottavat ja lähettävät tietoa elektromagneettisten aaltojen avulla induktiosilmukajärjestelmissä. Kohtaan sisältyvät esim. puhetaajuus- ja kantoaallon taajuusinduktiosilmukajärjestelmät ja induktiosilmukavastaanottimet. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06.

Pienoissilmukka välittää audiolaitteiden äänen induktiivisesti kuulolaitteeseen, jolloin ympäristön meluäänet eivät häiritse. Kuulokoje voidaan myös liittää sähköisesti audioinput-liitäntäjohtolla tai laitevalmistajan langattomilla laitteilla suoraan äänilähteeseen. Arvion induktiosilmukkalaitteen tarpeesta tekee apuvälinealan asiantuntija. Johdollinen pienoissilmukka luovutetaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun kuulokojeella ei saa tarvittavaa selvyyttä radio/TV-ohjelmien kuuntelussa.

22 21 Lähikommunikoinnin välineet

Välineet jotka helpottavat samassa tilassa olevien kahden henkilön välistä kommunikointia

Kommunikoinnin apuvälineillä tarkoitetaan erilaisia puhetta ja kommunikointia tukevia apuvälineitä. Apuvälineet voidaan jakaa manuaalisiin ja tekniikkaa hyödyntäviin. Manuaalisia kommunikoinnin apuvälineitä ovat esimerkiksi kuvakommunikointikansiot. Teknisia kommunikoinnin apuvälineitä ovat esimerkiksi erilaiset kommunikointilaitteet ja tietokoneavusteiset kommunikointiohjelmat.

Toimivan kommunikoinnin apuvälineratkaisun valinta edellyttää asiakkaan laaja-alaista kommunikoinnin apuvälinetarpeen arviota ja apuvälineen kokeilujaksoa. On huomioitava mm. kielelliset, kognitiiviset, motoriset ja vuorovaikutustaidot, käyttäjän ja lähiympäristön tarpeet, toiveet, motivaatio ja edellytykset apuvälineen käytölle sekä ennuste mahdollisen sairauden suhteen. (Yhtenäisen kiireettömän hoidon perusteet s. 198) Arvio tehdään yksilöllisesti ja käyttäjälähtöisesti laitteen valinnan perustuessa uusimpaan tietoon saatavilla olevista teknisistä ja muista mahdollisuuksista.

Kommunikoinnin apuväline luovutetaan puhevammaiselle asiakkaalle, jolla on tarve ja edellytyksiä käyttää apuvälinettä kommunikointinsa täydentämiseen tai korvaamiseen ympäristönsä tukemana ja jonka osallistumis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia apuväline lisää. Puhevammaisten asiakkaiden lisäksi myös lähi-ihmisten tulisi opetella kommunikoinnin apuvälineen käyttöön ja ylläpitoon. Asiakkaan lähipiiristä tulee löytyä tukihenkilö, joka opettelee kommunikoinnin apuvälineen käytön ja huolehtii sen toimivuudesta, suppeista päivityksistä sekä tarvittavista yhteydenotoista apuvälineen luovuttaneeseen yksikköön.

Kommunikoinnin apuvälineet ovat erityistä asiantuntemusta vaativia ja niiden tarpeen arviointi ja luovutus on keskitetty ERVA-alueilla kommunikaation apuvälineistä vastaaviin yksiköihin (Tikoteekki tai vastaava). Kommunikoinnin apuvälineiden tarpeen arviointi, kokeilu ja valinta edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä, johon osallistuvat ammattihenkilöiden lisäksi asiakas ja hänen lähi-ihmisensä mukaan luettuna kuntouttajat, päivähoito, koulu tai muu henkilökunta.

Asiakas ohjataan kommunikaation apuvälineistä vastaavan yksikön palveluihin lääkärin tai muun julkisen terveydenhuollon/sosiaalitoimen ammattilaisen kirjallisella läheteellä. Läheteestä tulee ilmetä asiakkaan diagnoosi, toimintakyky, sairaudet sekä kommunikoinnin vaikeudet. Apuvälineen hankkiva taho vastaa välineen käyttöön liittyvän ohjauksen järjestämisestä joko omana toimintana tai ostopalveluna. Kela vastaa vaikeavammaisen henkilön työssä tai ammatillisessa koulutuksessa tarvitsemista kalliista ja vaativista apuvälineistä. Opetustoimi on velvollinen järjestämään perusopetuksessa olevalle vammaiselle oppilaalle koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet sekä opetusvälineet ja oppimateriaalit. Sosiaalitoimesta vammaisen henkilö voi hakea tukea päivittäisissä toiminnoissa muun muassa viestinnässä ja vapaa-ajantoiminnoissa tarvitsemiensa kommunikaatio opetuksen ja ohjeistuksen, välineiden, koneiden ja laitteiden hankintaan.

Kommunikoinnin apuvälineiden sisältöjen ajantasaisuudesta ja suppeista päivittäisistä vastaavat lähi-ihmiset, kun heidät on siihen opastettu ja perehdytetty. Laajoista päivittäisistä vastaa pääosin apuvälineen myöntänyt taho. Apuvälineeksi myönnetty tietokoneen käyttöjärjestelmä- ja apuvälineohjelmapäivityksistä vastaa pääosin apuvälineen myöntänyt taho.

22 21 03 Kirjain – ja symbolisarjat ja – taulut

Lähikommunikoinnin apuvälineet, jos puhuminen ei ole mahdollista tai on vaikeaa. Kohtaan sisältyvät esim. kirjain-, kuva- ja symbolitaulut.

22 21 03 02 Sana-, lause- ja/tai kuvakansiot

Kansiot joihin on koottu sanoja, lauseita ja/tai kuvia.

Kommunikaatiokansiota ovat erilaiset sana-, lause- ja kuvakansiot. Suosituksen kommunikaatiokansiosta tekee yleensä kuntoutuva puheterapeutti/hoitovastuussa oleva taho, joka arvioi kansion tarpeen. Arvion tekevä apuvälinealan asiantuntija määrittää kansion laajuuden ja kansion koon.

Asiakkaan vuorovaikutustaitojen sekä kielellisten taitojen tulee olla riittävät taulun tai kansion käyttöön.

22 21 06 Puheäänenvahvistimet

Välineet, jotka lisäävät yhden tai useamman henkilön äänen voimakkuutta. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06. Henkilökohtaiset puheäänenvahvistimet, ks. 22 09 06.

22 21 09 Kommunikointilaitteet

Elektroniset laitteet, jotka auttavat suorassa kommunikoinnissa. Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja ei-kannettavat digitaaliset sähköiset näytöt, paperi, nauhoitetun ja/tai synteettisen puheen tulostuslaitteistot.

22 21 09 01 Yhden viestin laitteet

Laitteet, joihin voidaan tallentaa vai yksi viesti.

22 21 09 02 Usean viestin laitteet

Laitteet joihin voidaan tallentaa useita viestejä.

22 21 09 03 Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet

Näppäimistöillä varustetut laitteet, jotka tulostavat kirjoitetun viestin tekstinä ja/tai puheena. Luokkaan sisältyvät esim. kirjoitustulkkuslaitteet.

Kommunikointilaitteiden luovuttaminen edellyttää asiakkaan ymmärrystä laitteen käytöstä. Lisäksi hänen tulee itse pystyä käyttämään laitetta jollakin ohjaintavalla. Yhden tai muutaman viestin laitteet voidaan luovuttaa myös orastavien kommunikointitaitojen tukemiseen.

Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet luovutetaan välttämättömään päivittäiseen lähikommunikaatioon. Yksilöllisen tarveharkinnan perusteella voidaan mahdollistaa etäkommunikaatio. Tällöin potilas hankkii itse Internetliittymät ja mahdolliset sähköpostiohjelmat.

22 21 12 Lähikommunikaation ohjelmat

Ohjelmistot, joilla tuotetaan viestejä suorassa kommunikoinnissa. Kohtaan sisältyvät esim. sulautetut ohjelmistot, jotka avustavat lähikommunikaatiota. Tekstinkäsittelyohjelmat, ks. 22 12 24. Selain- ja kommunikaatio-ohjelmat, ks. 22 33 15.

Tietokoneelle asennettavat kommunikointisovellukset, joilla voi tuottaa viestejä joko kuvin tai kirjoittamalla. Asiakkaalle rakennetaan arviointiprosessin aikana yksilöllinen sisältö lähikommunikaation ohjelmaan. Se luovutetaan ohjatusti kokeilujaksolle. Kokeilujakson onnistuessa lähitukiverkostolle ohjataan ohjelman muokkaus ja päivitys.

Tarvittaessa tehdään suositus vammaispalveluun kommunikaation ohjauksesta puhe-terapeutin tai puhevammaisten tulkin toteuttamana. Osassa ohjelmista voidaan edellyttää jonkun läheisen/läheisten käyvän ohjelman käyttöönottokoulutuksen apuvälineistä vastaavan tahon kustantamana.

22 24 Puhelimen käytön ja telematiikan apuvälineet

22 24 03 Puhelimet

Kohtaan sisältyvät esim. kiinteät puhelimet, joissa saattaa olla johdoton kuuloke, kaiutin-, kuva- ja videopuhelimet, teleksit ja faksit sekä puhelimet, joissa on sisäänrakennetut varoitussignaalit, Internetpuhelimet ja pistenäppäimillä varustetut puhelimet. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06.

Puhelimia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

22 24 06 Matkapuhelimet

Matkapuhelimia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella matkapuhelin voidaan luovuttaa osana ympäristön- tai tiedonhallintajärjestelmää, liikkumisen tukea taikka puhetta korvaavan kommunikoinnin välineenä silloin, kun se kokonaistilanne ja toimintakyky huomioiden on tarkoituksenmukaisin ja/tai kokonaistaloudellisin ratkaisu.

22 24 06 02 Multimediapuhelimet

Matkapuhelimet joissa on useita eri toimintoja kuten esimerkiksi kamera, kalenteri, videokamera ja/tai kirjoitusnäppäimistö joka mahdollistaa internetin käytön.

Multimediapuhelimeen on mahdollisuus saada erilaisia sovelluksia esim. liikkumisen tueksi.

22 24 06 01 Pelkistetyt, selkopuhelimet

Helppokäyttöiset perustoiminnoilla varustetut matkapuhelimet, senioripuhelimet.

Senioripuhelimia tai muita puhelimia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Matkapuhelimeen liitettävä puhe- ja/tai suurennusohjelma voidaan luovuttaa sokealle, vaikeasti heikkonäköiselle tai kuurosokealle, kun matkapuhelimen käyttö ei muuten onnistu.

22 24 09 Tekstipuhelimet

Tekstipuhelinta voi kuulovammaisen asiakas hakea sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella. Hakemuksen liitteenä tarvitaan audionomin tai kuntoutusohjaajan lausunto.

22 24 21 01 Soiton ilmaisimet

Laitteet jotka ilmaisevat puhelimen soimisen esimerkiksi vahvistetulla äänellä, vilkkuvalla valolla tai tärinällä.

22 24 21 02 Puhelinvahvistimet

Laitteet jotka vahvistavat tulevan äänen.

Puhelinvahvistin lisälaitteena lankapuhelimiin tai vahvistinpuhelin voidaan luovuttaa kuulovammaiselle asiakkaalle, jolla on kuulonsa vuoksi merkittäviä vaikeuksia käyttää tavallista puhelinta.

22 27 Hälytys-, muistutus- ja merkinantovälineet

Kognitiivisen toimintakyvyn muutokset vaikuttavat arjen toiminnoista omatoimiseen selviytymiseen yhtä lailla fyysisen toimintakyvyn muutosten kanssa. Apuvälineet ja erilaiset teknologiset ratkaisut voivat mahdollistaa turvallisen ja mielekkään arjen omassa luonnollisessa toimintaympäristössä, etenkin kun ne on sovitettu muiden palveluiden ja tukien kanssa.

Hälytys-, muistutus ja merkinantovälineiden tavoitteena on auttaa asiakasta tekemään tiettyjä toimintoja, antaa käsitys ajankulusta, auttaa paikkaan orientoitumisessa, auttaa suunnistamaan ympäristössä, luoda turvallisuutta ja varmuutta ja tukea omatoimisuutta sekä ehkäistä ei-toivottuja tilanteita, vahinkoja ja onnettomuuksia. Tällaisia apuvälineitä ovat mm. kulunvalvonta, optinen sänkyvahti, GPS-paikannuslaite, kannettava liikehälytin, kuvapuhelin ja liesivahti (Apuvälineet ja dementia Pohjoismaissa 2008)

Näitä apuvälineratkaisuja miettiessä on nähtävä asiakkaan kokonaistilanne ja vahvistettava erilaisin ratkaisuin hänen olemassa olevaa toimintakykyään ja toimintamahdollisuuksiaan. Miten erilaiset ratkaisut tukevat turvallista arkea ja mitkä ovat asiakkaan todelliset mahdollisuudet hyötyä teknologian ja apuvälineiden mahdollisuuksista arjessaan.

Vaikeasti kuulovammaisen hälytysjärjestelmä on eri toiminnoista koostuva kokonaisuus. johon voidaan liittää mm. seuraavia toimintoja:

- ovikellon soiton ilmaisin
- puhelimen soiton ilmaisin (lankapuhelimelle)
- itkuhälytin (kun kuulovammaisen perheessä on vauva)
- palovaroitin (lain mukaan pakollinen, minkä vuoksi se yleensä on aina osana järjestelmää)
- herätyskello

Vastaanotin ja hälytystapa valitaan aina yksilöllisesti potilaasta ja kuulovammasta riippuen. Pääsääntöisesti hälytysjärjestelmä myönnetään sosiaalitoimen vammaispalvelun kautta kun kuulokynnystaso (taajuuksien 0,5, 1, 2, 4 kHz kuulokynnysten keskiarvo paremmassa/huonommassa korvassa) on >60 dB.

22 27 03 Merkinantovälineet, näköön perustuvat

Välineet, jotka valon tai muiden visuaalisten signaalien avulla ilmaisevat, että lähettimen sijaintipaikassa tapahtuu jotain, ja jotka voivat muuttaa esim. äänisignaalin kuva-signaaliksi. Kohtaan sisältyvät esim. sähköiset itkuhälyttimet, ovikellot, ovikellonsoiton ilmaisimet ja ovivaroittimet.

22 27 03 03 Valolliset ovikellot ja ovikellonsoiton ilmaisimet

Laitteet jotka ilmoittavat vilkkuvalla valolla ovikellon soiton.

22 27 06 Merkinantovälineet, kuuloon perustuvat

Välineet, jotka äänen avulla ilmaisevat, että lähettimen sijaintipaikassa tapahtuu jotain, ja jotka voivat muuttaa esim. kuvasignaalin äänisignaaliksi tai jotka voivat lisätä normaalin välineen äänenvoimakkuutta. Kohtaan sisältyvät esim. sateenilmaisimet ja tietokonesignaalien ilmaisimet.

22 27 06 01 Ääni-ilmaisimet

Laitteet jotka muuttavat esimerkiksi valon, liikkeen tai paineen ääneksi tai puheeksi. Luokkaan sisältyvät esim. puhuvat värintunnistimet ja paristojen testuslaitteet.

Itkuhälytin korvataan sosiaalitoimen vammaispalvelun kautta osana hälytysjärjestelmää kuulovammaiselle, jolla kuulokynnystaso (taajuuksien 0,5, 1, 2, 4 kHz kuulokynnysten keskiarvo huonommassa korvassa) on >60 dB.

Jos hälytínjärjestelmälle ei ole muuta tarvetta, itkuhälytín voidaan yksilöllisen tarveharkinnan perusteella luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä terveydenhuollon yksiköstä.

22 27 06 02 Kovaääniset ovikellot

Ovikellot jotka hälyttävät kovalla ja toistuvalla äänimerkillä.

22 27 09 Merkinantovälineet, mekaaninen signaali

Välineet, jotka tuntoaistiin perustuvien signaalien avulla ilmaisevat, että lähettimen sijaintipaikassa tapahtuu jotain ja jotka voivat muuttaa esim. ääni- tai kuvasignaalin värähtelyksi tai muuksi tuntoaistiin perustuvaksi signaaliksi. Kohtaan sisältyvät esim. värähtelyä tuottavat ilmaisimet.

22 27 12 Kellot

Välineet joilla mitataan aikaa ja jotka näyttävät ja/tai kertovat ajan. Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja ei-kannettavat kellot, ja kellot joissa on tai ei ole hälytystoimintoa.

Kelloja ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä lukuun ottamatta seuraavia poikkeuksia. Täristinherätyskello voidaan luovuttaa kuuroutuneille, toispuoleisesti vaikeasti huonokuuloisille ja kuulokojetta käyttäville erillisen tarveharkinnan mukaan kun asiakkaan kuulokynnystaso (taajuuksien 0,5, 1, 2, 4 kHz kuulokynnysten keskiarvo huonommassa korvassa) on > 60dB. Kellot (esim. pistekellot), joiden avulla havainnollistetaan ajan kulumista, voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä, mikäli asiakas sen välttämättä tarvitsee suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan.

22 27 15 Kalenterit ja aikataulut

Välineet, joihin tallennetaan ja joilla järjestellään tietoa tulevista toiminnoista. Kohtaan sisältyvät esim. erityiset kalenteriohjelmat. Toimisto-ohjelmistot ja teollisuuden ohjelmistot, ks. 28 21 12.

22 27 16 Muistin tukena toimivat apuvälineet

Välineet, joilla henkilölle ilmoitetaan tai henkilöä muistutetaan tämän elämään kuuluvista henkilöistä, tärkeistä toimista tai tapahtumista. Kohtaan sisältyvät esim. lääkkeen ottamisesta muistuttavat laitteet, kannettavat muistilehtiöt, puhetulostuksella varustetut kuvajärjestelmät ja ajastettavat muistutusjärjestelmät.

22 27 18 Henkilökohtaiset hälytysjärjestelmät

Välineet joita itse käyttäjä käyttää tai jotka aktivoituvat automaattisesti hädän hetkellä. Kohtaan sisältyvät esim. insuliinihälyttimet, epilepsiakohtausten hälyttimet ja kaatumishälyttimet.

Palveluasumisyksikössä tulee olla perusvarustuksena mm. hoitajakutsujärjestelmät ja asiakkaan tarpeita vastaavat hälytyspainikkeet. Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 4 §:n mukaan toimintayksikössä (kuten asumispalveluyksiköissä) tulee olla riittävät ja asianmukaiset varusteet. Kunnan tulee asumispalveluyksiköitä kilpailuttaessaan ja uusia sopimuksia tehdessään ottaa laatutekijöinä ottaa huomioon yksikköjen varustetaso. (STM, kuntainfo 2/2013).

Insuliinihälyttimet eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Niistä potilas saa lisätietoa hoitavalta lääkäriltä / diabeteshoitajalta.

22 27 18 02 Epilepsia- ja kaatumishälyttimet

Laitteet jotka hälyttävät jos henkilö saa epileptisen kohtauksen ja/tai kaatuu.

Epilepsiahälytin luovutetaan neurologian erikoislääkärin havaitseman tarpeen perusteella kotona asuvalla asiakkaalle, jolla on toistuvia yöllisiä kohtauksia, jotka valvomattomina saattavat aiheuttaa henkilölle turvallisuusriskin.

22 27 18 03 Turvajärjestelmät

Laitteet joilla henkilö voi hälyttää itselleen apua. Laite yhdistää hälytyksen sovittuun paikkaan tai henkilölle. Hälytyksen voi tehdä henkilö itse tai se voidaan ohjelmoida automaattisesti tapahtuvaksi, jos henkilö ei esim. liiku määrätyn ajan kuluessa.

Turvahälytysjärjestelmiä ei luovuteta lääkinnällisenä kuntoutuksena. Apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella ne voidaan kuitenkin sisällyttää osaksi ympäristönhallintajärjestelmää.

Sairauksissa, jossa käsien toimintakyky on heikentynyt, voi turvarannekkeen käyttäminen /painaminen olla mahdotonta. Tällöin tarvitaan yksilöllisesti valittu ulkoinen painike, jolla hälytys tehdään. Joihinkin turvahälytysjärjestelmiin voidaan liittää painike.

22 27 21 Yleiset hälytysjärjestelmät

Kohtaan sisältyvät esim. palohälyttimet ja savunilmaisimet.

Yleisiä hälytysjärjestelmiä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

22 27 21 01 Palovaroittimet

Palovaroitin voidaan myöntää sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella kuulovammaiselle henkilölle.

22 27 24 Valvonta- ja paikannusjärjestelmät

Välineet, joilla valvotaan tiettyä paikkaa tai tietyn henkilön tilaa tai sijaintia. Kohtaan sisältyvät esim. satelliittipaikannusjärjestelmät (eli GPS-järjestelmät).

Valvonta- ja paikannusjärjestelmiä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, vaan ne liittyvät hoivan järjestämiseen.

22 27 27 Merkitsemistarvikkeet ja -välineet

Välineet tuotteiden merkitsemiseen ja tunnistamiseen. Kohtaan sisältyvät esim. merkit, symbolit ja etiketit.

Hälytys-, muistutus- ja merkinantoapuvälineiden arviointi tehdään moniammatillisesti yhdessä esim. muistisairauksien asiantuntijan, läheisen/omaisen ja kotihoitokeskusten hoitajan läsnä ollessa. Tavoitteena on, että arvio tapahtuisi kotikäytinä, jolloin apuvälineen/apuvälineiden tarkoitus ja käyttö tulee kaikkien toimijoiden tietoon samanaikaisesti. Apuvälinearviointia tehtäessä on tärkeää arvioida asiakkaan kyky oppia uuden tekniikan käyttö sekä ennuste sairauden etenemisestä.

22 30 Lukemisen apuvälineet

22 30 03 Äänikirjat

Viestintävälineet, joiden avulla kirjoitettu tieto voidaan esittää puhutussa muodossa.

Celian kirjoja voivat käyttää kaikki, joille tavallisen kirjan lukeminen on sairauden tai vamman tai vastaavan syyn vuoksi vaikeaa. Celian maksuttoman äänikirjapalvelun käyttäjäksi voi liittyä kirjastossa. Kun liittyy käyttäjäksi kirjastossa, ei tarvitse esittää todistusta tai lausuntoa siitä, että lukeminen on vaikeaa. Oma suullinen ilmoitus asiasta riittää. Lisätietoa www.celia.fi.

Jos lähikirjasto ei voi tarjota Celian äänikirjapalvelua, terveydenhuollon, erityisopetuksen tai vastaavan alan asiantuntija ilmoittaa asiakkaan suoraan Celian asiakkaaksi verkkolomakkeen kautta (www.celia.fi).

22 30 12 Sivunkääntäjät

Sivunkääntäjä voidaan luovuttaa, kun apuväline mahdollistaa asiakkaan kirjojen ja lehtien omatoimisen lukemisen ja lukeminen on oleellinen osa asiakkaan jokapäiväistä toimintaa esim. opiskelu.

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Lukuteline voidaan luovuttaa asiakkaalle, kun apuväline mahdollistaa kirjojen ja lehtien omatoimisen lukemisen ja lukeminen on oleellinen osa jokapäiväistä toimintaa eikä normaalit kaupasta ostettavat lukutelineet ole riittäviä. Lukutelineitä voidaan käyttää myös muihin päivittäisen toiminnan tarpeisiin, kuten kommunikoinnin apuvälineen sijoitteluun käyttäjän ulottuville.

Koulukäyttöön tarvittavat lukutelineet ja kirjanpitimet hankkii koulutoimi.

22 30 21 Lukukoneet

Välineet jotka muuntavat kirjoitetun tekstin vaihtoehtoisesti joko näkö-, kuulo- ja/tai tuntoaistein havaittavaksi kommunikaatioksi.

Kahta toisiaan vastaavaa tai toiminnassa toisiaan korvaavaa apuvälinettä ei luovuteta samalle asiakkaalle. Käyttäjältä edellytetään sellaista toimintakykyä, että lukukoneen käyttö sujuu, ja laite on käyttäjälleen hyödyksi.

22 33 Tietokoneet ja päätelaitteet

Tietokone lisälaitteineen ja ohjelmistoineen voi mahdollistaa kommunikoinnin, lukemisen, kirjoittamisen ja tiedon hankinnan vammaiselle asiakkaalle, jolle se muuten ei ole mahdollista. Tietokoneen käyttöön voi liittyä erikoisohjaimen valinta. Tietokoneen valinta (koneen tyyppi, kapasiteetti, lisävarusteet, kommunikointiohjelma) toteutetaan siten, että kommunikointi sen avulla onnistuu. Tietokonetta ei luovuteta pelkästään kommunikoinnin kuntoutuksellisiin tarpeisiin tai harrastuskäyttöön.

Toimivien tietokoneavusteisten menetelmien valinta edellyttää asiakkaan laaja-alaista kommunikoinnin ja toimintakyvyn arviota sekä laitteen kokeilujaksoa.

On huomioitava mm. kielelliset, kognitiiviset, motoriset ja vuorovaikutustaidot, asiakkaan ja lähiympäristön tarpeet, toiveet, motivaatio ja edellytykset apuvälineen käytölle sekä ennuste mahdollisen sairauden suhteen. Asiakkaan lisäksi myös lähi-ihmisten on sitouduttava välineiden käyttöön ja ylläpitoon. Tietokoneavusteisten menetelmien toimivuuden ja ylläpidon turvaamiseksi edellytetään, että asiakkaan lähipiiristä voidaan nimetä tuki-/vastuuhenkilö, joka perehtyy välineistön toimintaan ja voi antaa tarvittaessa ohjausta ja tukea apuvälineen käyttäjälle. Apuvälineen luovuttamisen yhteydessä järjestetään käytön opetus ja ohjaus asiakkaalle sekä lähipiirille.

Tietokoneohjelmia (esim. kommunikointiohjelmat, apuohjelmat), erikoishiiriä ja oheislaitteita (esim. painikkeet, näppäimistöt, kiinnitystelineet) voidaan luovuttaa apuvälineenä silloin, kun asiakas ei pysty vammaan vuoksi käyttämään tietokonetta ilman niitä. Asiakkaalle voidaan luovuttaa lisävarusteita oman tietokoneen käyttämisen mahdollistamiseksi.

22 33 06 01 Kannettavat tietokoneet

Tietokoneet, jotka toimivat akuilla ja joita voidaan kuljettaa ja käyttää.

22 33 06 02 Kämmen-tietokoneet

Pienet käteen mahtuvat tietokoneet, joilla voi myös soittaa. Laitteeseen voidaan asentaa kommunikointiohjelma.

22 33 18 Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. ulkoiset muistit, modeemit, sovittimet ja kaapelit, tallentavat ja ei-tallentavat CD-ROM -laitteet, DVD:t ja verkkolaitteet. Tietokoneiden tiedonsyöttölaitteet, ks. 22 36. Tietokoneiden tulostuslaitteet, ks. 22 39

22 36 Tietokoneiden tiedonsyöttölaitteet

Tiedonsyöttölaitteet luovutetaan yksilöllisen arvioinnin perusteella. Lukevia kyniä ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

22 36 03 Näppäimistöt

Kohtaan sisältyvät esim. pistekirjoitusnäppäimistöt. Puhelimen lisälaitteet, ks. 22 24 21.

Kohtaan sisältyvät myös erikoisnäppäimistöt

22 36 06 Hiiret

Kohtaan sisältyvät esim. pallohiiret, kynälukijat/laserlukijat, hiiriporttiin liitetyt joystickit ja hiirenkaltaiset pelijoystickit

22 36 06 02 Pallohiiret

Kursorin ohjaamiseen tarkoitettut erimuotoiset ja kokoiset hiiret, joita käytetään pyörittämällä ohjainpalloa.

22 36 06 03 Erikoishiiret

Kursorin ohjaamiseen tarkoitettut hiiret. Luokkaan sisältyvät esim. pää- ja katsehiiret, kursorin ohjaamiseen tarkoitettut sauva sekä keskilinjassa käytettävät joystick- ja levyhiiret.

22 36 09 Joystickit

Kohtaan sisältyvät esim. samankaltaiset ominaisuudet sisältävät kytkimet.

22 36 12 01 Kytkimet ja kytkinsovittimet

Välineet joiden avulla kiinnitetään esim. kommunikointilaite, ympäristönhallintalaitteen lähetin tms. tietokoneeseen. Kohtaan kuuluvat esim. painikkeet, kallistus-, liike-, lihas- tai imu-puhalluskytkimet, joilla voidaan korvata joko näppäimistön tai hiiren toiminta.

22 36 12 02 Skannerit

Laitteet, joilla kopioidaan tekstiä tai kuvia tietokoneelle.

22 36 12 05 Puheentunnistusohjelmat

Laitteet, jotka tunnistavat puheen ja muuntavat sen kirjoitetuksi tekstiksi tietokoneelle.

22 36 15 01 Asennusvarret ja telineet

Välineet joiden avulla kiinnitetään tai asennetaan syöttölaitteet tietokoneeseen.

22 39 Tietokoneen tulostuslaitteet

22 39 03 Näytöt

Kohtaan sisältyvät esim. pistekirjoitusnäytöt. Myös tunnusteluun ja kosketukseen perustuvat näytöt kuuluvat tähän luokkaan.

22 39 03 02 Pistenäytöt

Laitteet joiden avulla luetaan elektronisessa muodossa olevaa tekstiä. Piste- tai pistekirjoitusnäyttö vastaa tietokoneen ruutua. Kerralla luettavissa esim. 40 tai 80 pistekirjoitusmerkkiä. Luokkaan sisältyvät myös pistekirjoitusnäytöt, joissa on myös tekstin kirjoitusmahdollisuus.

Pistenäyttö voidaan luovuttaa kuurosokealla tai sokealle asiakkaalle, kun sen käyttö on perusteltua eikä tekstin lukeminen muiden apuvälineiden tai ohjelmien avulla onnistu.

22 39 06 Tulostimet

Tulostinta ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

22 39 07 Ääneen perustuvat näytöt

Välineet, jotka esittävät tietokoneessa olevaa tietoa äänen, esimerkiksi puheen tai muiden äänien, avulla. Kohtaan sisältyvät esim. puhesyntetisaattorit.

Puhesyntetisaattorit voidaan luovuttaa esimerkiksi aisti- tai aivovammaiselle henkilölle tietokoneen apuohjelmaksi yksilöllisen tarvearvion perusteella.

22 39 09 Vaihtoehtoiset tulostuslaitteet

Välineet jotka tulostavat tietokoneen tiedon puheesta puheeksi tai synteettiseksi puheeksi. Kohtaan sisältyvät esim. synteettisen puheen ohjelmat, jotka tulostavat tiedon vaihtoehtoisessa muodossa, ja muut näytöt paitsi pistekirjoituskosketusnäytöt

22 39 12 Tulostuksen erikoisohjelmat

Kohtaan sisältyvät esim. ohjelmat jotka suurentavat näytöllä esitetyn tekstin ja grafiikan, ohjelmat jotka lukevat näytön tiedon ja muuntavat sen puheeksi (näytön lukija). Suurentavat videojärjestelmät, ks. 22 03 18.

22 39 12 01 Suurennusohjelmat

Näytöllä esitetyn tekstin ja grafiikan suurentavat ohjelmat.

22 39 12 02 Ruudunlukuohjelmat

Ohjelmat jotka lukevat näytön tiedon ja muuntavat sen puheeksi tai pistekirjoitukseksi. Luokkaan sisältyvät esim. mallit joilla voidaan käyttää sekä pistekirjoitusnäyttöä että puhesyntetisaattoria yhtä aikaa.

24 Esineiden ja laitteiden käsittely- ja kuljetusvälineet

Apuvälineet esineiden kuljettamiseen työpaikalla, ks. 28 06. Apuvälineet esineiden nostamiseen ja siirtämiseen työpaikalla, ks. 28 09.

24 06 Pakkausten käsittelyvälineet

Pullojen purkkien tai muiden vastaavien avaamiseen tarkoitettuja apuvälineitä voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi asiakkaalle, jolla pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi on selviä puutteita käden otteessa tai liikkuvuus on rajoittunut nivelmuutosten vuoksi, niin ettei hän suoriudu tehtävistä tavanomaisin keinoin. Apuvälineen tulee olla päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen kannalta välttämätön ja kompensoida puuttuvaa puristusvoimaa, hienomotoriikkaa tai vähentää niveliin kohdistuvaa kuormitusta ja ehkäistä vamman pahenemista (esim. nivelen virheasento). Edellytyksenä on, että apuvälineen tarve on todettu apuväline alan asiantuntijan tekemän yksilöllisen arvion perusteella ja asiakas on ohjatusti harjoitellut apuvälineen käyttöä.

24 06 03 Avaajat

Välineet joilla avataan pullot, purkit ja muut säilytysastiat. Kohtaan sisältyvät esim. kiinnipitävät levyt. Tarttumisvälineet, ks. 24 18 03. Kiinnitysvälineet, ks. 24 27.

24 06 06 Putkilonpuristimet

Välineet, joiden avulla putkilon sisältö saadaan ulos. Kohtaan sisältyvät esim. hammasstahnapuristimet.

24 09 Katkaisimet, kytkimet ja ohjauslaitteet

24 09 03 Painikkeet

Välineet, joiden painaminen käynnistää tai toteuttaa mekaanisen toiminnon. Kytkimet ja katkaisimet (käynnistys- ja sammutustoiminto sekä muut toiminnot), ks. 24 09 18.

On olemassa erilaisia ja monella tavalla toimivia käyttökytkimiä, esim. imupuhalluskytkin. Painikkeella ohjataan useimmiten tietokonetta, kommunikaatioapuvälinettä, ympäristönhallintalaitteistoa tai sen avulla tehdään hälytys. Painikkeen käytöllä tavoitellaan tietyn toiminnon omatoimista suorittamista. Luovutus edellyttää apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia.

24 13 Apuvälineet ympäristön hallintaan kauko-ohjauksella

Välineet jotka mahdollistavat sähkölaitteen käytön ja hallinnan kauko-ohjauksella asuinympäristössä ja siten lisäävät omatoimisuutta. Kohtaan eivät sisälly muiden järjestelmien tai laitteiden lisävarusteina olevat ympäristönhallintajärjestelmät. Radiotaajuuslähetinjärjestelmät, ks. 22 18 24. Infrapunajärjestelmät, ks. 22 18 27. Portin, oven, ikkunan ja verhon avaajat/sulkijat, ks. 18 21.

24 13 03 Ympäristönhallintajärjestelmät

Järjestelmät, joiden avulla laitteita ohjataan matkan päästä.

Ympäristönhallintajärjestelmä on laitekokonaisuus, joka mahdollistaa asunnossa tai muussa tilassa olevien sähköisten toimintojen hallitsemisen kauko-ohjauksella. Kokonaisuus voi sisältää mm. puhelimen, oven tai ikkunan avaus-/sulkutoiminnot sekä valojen, vuoteen ja viihde-elektronikan ohjauksen. Järjestelmään voidaan liittää myös kutsu- ja hälytystoimintoja. Ohjaus on mahdollista toteuttaa joko näppäin-, kytkin- tai puheohjattavalla kaukosäätimellä tai tietokoneella

Ympäristönhallintalaitteet lisäävät asiakkaan omatoimisuutta kotona (esim. sängyn, ovien, puhelimen, valojen, kodin elektroniikan ohjaaminen yksilöllisesti valitun ohjaustavan avulla) tai liikkeessaan kodista ulos, hissiin jne. Ympäristönhallintalaitteistoa arvioitaessa otetaan huomioon potilaan kokonaistilanne siten, että asiakkaan tarve, toimintakyky, palvelutarve ja muut päivittäiseen elämään liittyvät tekijät arvioidaan. Ympäristönhallintalaitteiden arviointi tehdään yhdessä asiakkaan, apuvälinealan asiantuntijan ja palveluntuottajan kanssa.

Käytön opastuksen ja laitteen luovutuksen tekee usein palveluntuottaja. Jos asiakkaalle asennetaan laaja kokonaisuus ympäristönhallintalaitteita, niin siihen voidaan harkinnan mukaan asentaa myös ovikoneistot huoneiston oveen apuvälinekeskuksen kautta.

24 18 Käsivarren, käden tai sormien toimintoja tai näiden toimintojen yhdistelmiä avustavat tai korvaavat välineet

24 18 03 Tarttumisvälineet

Välineet, jotka korvaavat käden tarttumistoiminnon. Kohtaan sisältyvät esim. pinsetit. Otteenpidentimet, ks. 24 21. Apuvälineet työkappaleiden ja työkalujen kantamiseen ja niihin tarttumiseen, ks. 28 12 03.

24 18 12 Telineet

Vapaasti seisovat välineet, jotka pitävät tuotetta vakaassa asennossa. Välineet, joilla kävelyn apuvälineet pidetään paikoillaan, kun ne eivät ole käytössä, ks. 12 07 27. Apuvälineet työkappaleiden ja työkalujen kiinnittämiseen ja asetteluun, ks. 28 12 06.

Lattialla seisova tippateline ei ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline vaan hoitoväline. Pyörätuoliin tai sänkyyn kiinnitettävä tippateline katsotaan kuitenkin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi.

24 18 15 Puikot, sauvat ja tikut

Välineet, joiden avulla käytetään muita laitteita ja tietokoneen syöttölaitteita. Apuvälineet kursorin siirtämiseen ja asioiden valitsemiseen tietokoneen näytöltä, ks. 22 36 21.

Ryhmään kuuluvat mm. otsa- ja suupuikot ja niiden pidikkeet sekä painiketikut.

Suupuikko on hammasteknikon yksilöllisesti valmistama apuväline

Otsapuikko on tehdasvalmisteinen apuväline.

Puikkoja käytetään mm. lehtien lukemisessa, tietokonetyöskentelyssä (esim. selkäydinvammaiset)

24 18 27 Toiminnan sallivat käsivarsituet

Välineet, jotka tukevat kyynärvartta toiminnan aikana, esim. tietokoneen tai kirjoitus-koneen käytön aikana. Käsivarsituet, ks. 18 10 09.

Tietokonetyöskentelyssä tarvittavia kyynärvarsitukia voidaan luovuttaa, jos ne ovat välttämättömiä asiakkaan itsenäisen tietokonetyöskentelyn mahdollistamiseksi. Arvion tekee apuvälinealan asiantuntija.

24 21 Otteen pidentimet

24 21 03 Tarttumapihdit, käsikäyttöiset

Välineet, joita käytetään kohteen pitämiseen, puristamiseen tai tarttumiseen matkan päästä.

24 21 09 Jatkovarret

Välineet, joita käytetään pidentämään ylettymistä ja/tai liikuttamaan kohdetta tarttu-matta siihen. Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja – kepit, ks. 09 09 12

Voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun apuvälineen käyttö mahdollistaa asiakkaan omatoimisen suoriutumisen. Edellyttää apuvälinealan asian-tuntijan tekemää arviota.

24 27 Kiinnitysvälineet

Välineet, joilla kohteet kiinnitetään ja lukitaan paikoilleen. Apuvälineet, joilla pyörätuoli kiinnitetään kulkuneuvoon, ks. 12 12 24. Apuvälineet esineiden kiinnittämiseen sekä niihin ylettymiseen ja tarttumiseen työpaikalla, ks. 28 12

24 27 06 Liukuestealustat

Alustat, jotka ehkäisevät niiden päälle laitettujen esineiden luistamista tai putoamista. Amme- ja suihkumatot ja liukuestenauhat, ks. 09 33 06. Kävelyn apuvälineiden kumi-tulpat ja jääpiikit, ks. 12 07 05. Apuvälineet työkappaleiden ja työkalujen kiinnittämi-seen ja asetteluun, ks. 28 12 06.

Liukuestealustoja ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

27 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, työvälineet ja työkoneet

27 03 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet

27 03 03 Sisäilmaston säätelyvälineet

Välineet, joilla säädellään rajatun tilan sisäilman ominaisuuksia (lämpötilaa, kosteutta, tuuletusta). Kohtaan sisältyvät esim. ilmankostuttajat.

Ilman jäähdytyslaitteisto anotaan sosiaalitoimen kautta asiakkaalle, jolle kuumuus aiheuttaa pitkäaikaisen tai pysyvän kunnon heikkenemisen.

Liite 1. Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet –työryhmä

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet -työryhmä 8-2016–12/2017 (ydinryhmä kursivilla)	
Työryhmän johtaja Markku Hupli, Eksote Työryhmän projektityöntekijä Jasu Forss	
<i>Heidi Solja, Eksote</i> Satu Luoto, Eksote Kaija Jokela, HUS <i>Anne Ojala, Pirkanmaan shp</i> Merja Kosonen, Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalveluiden ky Anna-Kaisa Koistinen, Pohjois- Savon shp Sirpa Tyrväinen, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä <i>Ulla Kolomainen, Keski-Suomen shp</i> Tanja Avelin, Kanta-Hämeen shp Miia Pelander, Etelä-Pohjanmaan shp Riitta Korkiatupa, Etelä-Pohjanmaan shp Reija Lipponen, Carea <i>Kaiju Mäkilä, Varsinais-Suomen shp</i> <i>Mariann Kylmäniemi, Varsinais-Suomen shp</i> Vuokko Lampinen-Laine, Satakunnan shp Hannu Heikkilä, Satakunnan shp <i>Tarja Siira, Pohjois-Pohjanmaan shp</i> Jaana Leinonen, Kainuu	Hannu Ypyä, Keski-Pohjanmaan shp Liisa Salminen, Keski-Pohjanmaan shp Satu Niva, Lapin shp Eija Korpimaa, Kanta-Hämeen shp Minna Salmi, Helsinki Pia Yli-Kankahila, Helsinki Taina Kulmala, Vantaa Tiina Hannikainen, Espoo Leena Kämppi, Etelä- Savon shp Mia Koski, Etelä- Savon shp Anu Holopainen, Itä- Savon shp Mirja- Riitta Turunen, Itä- Savon shp Tanja Avelin, Kanta-Hämeen shp Marika Huhtala, Kokkola ja Anna-Mari Särkipaju, Länsi-Pohjan shp Kari Kuusela, Vaasan shp Henrik Gustafsson, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta <i>Merja Heikkonen, STM / Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta</i>

Liite 2. HUS Painehaava luokitus

ESTÄ PAINHAAVA

Arvioi painehaavariski 2–4 tunnin kuluessa potilaan saapumisesta hoitoon tai viimeistään 8 tunnin kuluessa. Uudelleenarvioi riski aina potilaan tilan muuttuessa, kuitenkin vähintään kerran viikossa.

<p>1 Arvioi riskiluokka liikuntakyvyn ja ihon kunnan mukaan</p>	<p>Voimakkaasti rajoittunut liikuntakyky tai painehaava</p> <p>SUURI RISKI</p> <p>Dynaaminen, vaihtuvapaineinen patja tai korkean riskin istuinalusta</p>	<p>Rajoittunut liikuntakyky tai hauras iho tai tuntopuutos</p> <p>KESKISUURI RISKI</p> <p>Vähintään vaahtogeelipatja tai -istuinalusta</p>	<p>Ei liikuntarajoitetta ja hyväkuntoinen iho</p> <p>MATALA RISKI</p> <p>Uusi arvio tilan muuttuessa tai vähintään kerran viikossa</p>
<p>2 Tarkista ihon kunto</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkista iho erityisesti luu-ulokehoidilta, letkujen ja katetrien tms. kohdalta. • Arvioi ihon kuivuus/kosteus, värimuutokset, kudoksen kovettuminen, turvotus, hiertymät, rakkulat ja lämpötilaerot. • Arvioi mahdolliset painehaavat: luokka ja sijainti. • Tarkista ihon kunto vähintään kerran vuorossa (8 h) – riskipotilaan iho useammin. 		
<p>3 Huolehdi ihon ja inkontinenssin hoidosta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pidä iho puhtaana ja kuivana. • Vaihda kosteat vuodevaatteet ja asusteet. • Rasvaa kuiva iho. • Huomioi pidätyskyky: tarkista vaippa 2–3 tunnin välein ja käytä ihoa suojaavia tuotteita. 		
<p>4 Kevennä painetta ja mobilisoi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kevennä painetta istuvalta potilaalta vähintään kerran tunnissa, vuodepotilaalta 2–4 tunnin välein alustasta riippuen. • Käytä painetta keventäviä asentoja/asentohoitoa: suosi 30° kallistettua kylkiäsentoa ja huomioi erityisesti kantapäät. • Estä luisten ulokkeiden suora kontakti toisiinsa. • Pidä sängynpäätty potilaan voinnin sallimassa alimmassa asennossa. • Vältä kiikkaa ja hankausta nostoissa ja siirroissa. • Ohjaa ja kannusta omatoimisuuteen. 		
<p>5 Arvioi vajaaravitsemuksen riski</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Noudata sovittua menetelmää vajaaravitsemusriskin arvioinnissa. • Huolehdi ravitsemuksesta ravitsemusohjeiden mukaisesti. 		
<p>6 Kirjaa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjaa riskiluokka, painehaavan luokka ja sijainti, ennaltaehkäisy- ja hoitosuunnitelma sekä toteutetut toimenpiteet. 		

Liite 3. Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattavat silmälasit

Alle 8 -vuotiaan lapsen silmälasit tai piilolasit korvataan kuntoutuspalveluna (ikä aina huomioiden)

- mikäli hänellä todetaan silmälasihoitoa edellyttävä karsastus, toiminnallinen heikkonäköisyys (amblyopia) tai sen riski; voimakkaasti altistava taittovirhe, vaikka näöntarkkuutta ei saataisi luotettavasti mitattua
- kerran vuodessa tai useammin, jos taittovirhe oleellisesti muuttuu
- rikkoutuneiden kehyksien ja sankojen huolto on perheen kustannettava itse.

1) Huomattava riski toiminnallisen heikkonäköisyyden kehittymiselle:

Taittovirhe:

kaukotaittoinen eritaittoisuus ≥ 1 D
likitaittoinen eritaittoisuus ≥ 2 D; voimakas toispuolinen likitaittoisuus:
piilolinssi
hajataittoinen eritaittoisuus ≥ 1 D
kaukotaittoisuus $\geq +4$ D
likitaittoisuus ≥ -4 D hajataitto ≥ 1.25 D

2) Amblyopia + taittovirhe:

kaukotaittoinen eritaittoisuus ≥ 1 D
likitaittoinen eritaittoisuus ≥ 1 D; voimakas toispuolinen likitaittoisuus:
piilolinssi
hajataittoinen eritaittoisuus ≥ 1 D
kaukotaittoisuus $\geq +2$ D
likitaittoisuus ≥ -3 D
hajataitto ≥ 1.0 D

3) Karsastus:

Taittovirhe:

silmän kaukotaittoisuuteen liittyvä karsastus: lasit täyskorjauksella ja tietyissä tapauksissa kaksitehot / monitehot, joilla hoidetaan erisuuruista lähikarsastuskulmaa

ulospäin piilo- ja ilmi-karsastus + likitaittoisuus: harkinnan mukaan miinuslasit hoitona

Muut karsastukset tai yhteisnäön häiriöt, jotka vaativat prismakorjausta

Aikuisen prisma lasit korvataan kuntoutuspalveluna

- mikäli hänellä on halvaus- tai liikerajoitteinen / mekaaninen karsastus, silmävärve tai muu vastaava tila
- viiden vuoden välein tai useammin, jos tila oleellisesti muuttuu rikkoutuneiden lasien korjaus yms. huolto kustannettava itse.

Taustamateriaali

Apuvälinepalvelunimikkeistö 2004. Ajantasainen nimikkeistö löytyy kansallisen koodistopalvelun sivuilta.

<https://docplayer.fi/13867416-Apuvalinepalvelunimikkeisto-2004.html>

Apuvälineet ja dementia Pohjoismaissa 2008. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75229/M267.pdf?sequence=1>

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 18.9.1987/759, pykälä 17 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759>

Juutilainen & Hietanen toim. 2012. Haavahoidon periaatteet.

Käypä hoito suositukset

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 pykälä 2 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisu 4/967

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän Kommunikaatiokeskus/Tietoteekki. Ohje 1/2013.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 1363/2011

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111363>

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, Yhtenäisen kiireettömän hoidon perusteet 2010.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Kuntainfo 4/2013.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:4

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201309236241>.

Suomen perustuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Terveysturvalaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

THL 2016. Apuvälineet. <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/apuvälineet>.

Tieliikennelaki 3.4.1981/267 pykälä 88a <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19810267?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ajoneuvo#L6P88a>

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2010. 2.korjattu painos.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3520-4>

YK:n vammaissopimuksen artiklat 20, 25, 26

JULKAISUJEN LATAAMINEN:
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISSN 2242-0037 (PDF)
ISBN 978-952-00-3989-9 (PDF)